

აჭარის ხის მარათაზე

THE WOODEN MOSQUES OF ADJARA

ისლამური არქიტექტურული მემკვიდრეობა საქართველოში
Islamic Architectural Heritage in Georgia

აფარის ხუსტები

ისლამური არაიმურავული მამკვიდრობა
საქართველოში

სიუზან პერის-ბრანდტსი, ენეტა ვილერი და ვლადიმერ შირგვილი

THE
WOODEN MOSQUES OF ADJARA

ISLAMIC ARCHITECTURAL HERITAGE IN GEORGIA

Suzanne Harris-Brandts, Angela Wheeler, and Vladimer Shioshvili

პირველად გამოიცა 2018 წელს

© 2018 სიუზან ჰერის-ბრადტსი, ენერგეტიკული და ვლაფილი შირვანიშვილი
ყველა უფლება დაცულია. ამ წიგნის რომელიმე ცენტრული ენტერტაინმენტის
გადახეჭდვა, სხვა ცენტრული ფორმით, მათ შორის – ელექტრონული,
მექანიკური და სხვ., ასლების გადაღება და ჩანარა, ასევე – ინფორმაციის
შენახვისა და გამოტანის სხვა ცენტრული მეთოდის გამოყენებით
რეპროდუქცია, ავტორუბის ცენტრული ნივთვის გარეშე, აკრძალულია.

First published 2018

© 2018 Suzanne Harris-Brandts, Angela Wheeler and Vladimer Shioshvili

All rights reserved. No part of this book may be reprinted or reproduced or utilized in any form or by any electronic, mechanical, or other means, now known or hereafter invented, including photocopying and recording, or in any information storage or retrieval system, without permission in writing from the authors.

მადლობა

ავტორთა ჩაიცი პროექტის განხორციელებაში დახმარებისთვის მადლობას უხდის:

რუსეთი ბარამიძეს, დავით გოგიაშვილის, ნინო ინაიაშვილის, ლაშა ნაკაძეს, მარა ჭიჭილევიშვილის, ფრიდ ემბახს, ანა რიაზოშვილისა და „პრეატიულ საერთოველოს“, მარიამ დიდეგულიძეს და გიორგი ჩუბინაშვილის სახელმწიფო ერთული ხელოვნების ისტორიისა და ძეგლთა დაცვის ეროვნულ კვლევით ცენტრს; ასევე – ადგილობრივი თემების ყველა მცხოვრებას, რომელიც სავალი სამუშაოებისას ფასდაუდებელი დახმარება გაგვინდის.

თექსტი ეართულად დავით სიჭინავამ და დავით გოგიაშვილა თარგმნეს.

ნინო ადეგარე პროექტის მხარდამჭერები არიან „გრევემის ფონდი ხელოვნების კვლევისტოვის“ და ფონდი „ლია საზოგადოება საქართველო“.

**Graham
Foundation**



ACKNOWLEDGEMENTS

The project team would like to thank the following people and organizations for their project support:

Ruslan Baramidze; David Gogishvili; Nino Inaishvili; Lasha Nakashidze; David Sichinava; Maia Tchitchileishvili; Fritz Umbach; Ana Riaboshenko & Creative Georgia; Mariam Didebulidze and the G. Chubinashvili National Research Centre for Georgian Art History and Heritage Preservation; and all community members who helped us during our field visits.

Translation work for this project was assisted by David Sichinava and David Gogishvili.

This project is supported by: The Graham Foundation for Advanced Studies in the Fine Arts; and the Open Society Georgia Foundation.

**Graham
Foundation**



აროექტის ავტორები

სოხუმ პარის-ზრადეზი ვანედელი არქიტექტორია, რომელიც ამჟამად გახდავთ მასახუეთის ტექნოლოგიური ინსტიტუტის (MIT) დოქტორანტი უწყალელი კვლევებისა და გეგმარების მიმართულებით. იგი იკვლევს არქიტექტურის პოლიტკას, კორპორაციას – კოსმიკურობას ვაკვასისასა და ბალკანეთში ძალაუფლებისა და ეროვნული იდენტობის სიმბოლოებს. დოქტორანტურაზე, სიუზანა არქიტექტორის მაგისტრის ხარისხი ვართლოს უნივერსიტეტი (კანადა) მიიღო. მისი ნამოლები გამოკვეყნებულია სხვადასხვა საერთაშორისო გამოცემაში, ხოლო თავად, როგორც არაეთიკოს არქიტექტორ/დიზაინერსა და მკლევარს, მსოფლიოს მრავალ კუთხით უმუშავის ტორონტოს, ვანკუვერის, ლონდონის, თაილანდის, კალეგიის დასავლეთ სანაიროსა და აზუ-დაბის ჩათვლით.

ცხელა ვილერი გახდავთ პარვარდის უნივერსიტეტის დიზაინის ცენტრის დოქტორანტი. მისი კვლევის ინტერესები შეეხება ყოფილ საზოგადო კავშირში მიმდინარეობის, ეროვნული იდენტობისა და არქიტექტურული ისტორიის საკითხებას. ცხელა თავისში, ძაგლებისა და ინსპექსიონების ადგილების საერთაშორისო საზოგადო (ICOMOS) ფასზრაიონის საკლევი გრანტით მუშაობს შემდეგ, კოლუმბიის უნივერსიტეტის ისტორიული მიმდინარების დავის მიმართულებით მაგისტრის ხარისხის დიპლომი მიიღო. მის სადიკლომო ნამუშევარში „ფორმით – სრულისტური, მინარსით – ეროვნული“ შესრულებულია საზოგადო არქიტექტურის გვიანდელ ხანაში ე.წ. ისტორიული მემორანულა, პარეკ განხილულია პრეცენტი სანის საჭირო იდეოლოგიისა და ისტორიული მიმდინარეობის შენარჩუნების თაორიული ასპექტების ურთიერთობაში. ცხელას ასევე ეკუთვნის ვაკვასის და რუსეთის ისლამური საკულტო არქიტექტურის მესახება დანერილი თავი რიგზე „მეჩეთები: ისლამის ბრწყინვალება“. მანვე მოამზადა DOM-ის „არქიტექტურული გზამკვლევის“ ერთ-ერთი მომი, რომელიც თავისში ეპლვება.

ვლადიმერ ჭირვალი ეპროფესიონალი და ახორიცებული ფოთოგრაფია, რომელიც საერთოვალოში ეკრის ხელოვნებისა და ურბანული ტრანსფორმაციის დოკუმენტირებითაც დანიდერებულები. მისი ნამუშევრები სხვადასხვა მედიასაშუალებისა გამოკვეყნებული, მათ შორის – „TANK MAGAZINE“, „გარდიანი“, „RETROGRAD.CO.UK“ და „CALVERT JOURNAL“.

PROJECT AUTHORS

Suzanne Harris-Brandts is a Canadian architect and PhD candidate in Urban Studies and Planning at the Massachusetts Institute of Technology (MIT). Her work examines the politics of architecture, particularly with regards to symbols of power and national identity in the post-Soviet South Caucasus and Balkans. Prior to her doctoral studies, she received a Masters of Architecture from the University of Waterloo in Canada. Her work has been published and exhibited in various international outlets, and she has worked at design/research practices across the globe, including in Toronto, Vancouver, London, Tbilisi, the West Bank, and Abu Dhabi.

Angela Wheeler is a PhD student in architecture at Harvard University's Graduate School of Design. Her work explores heritage, national identity, and architectural history in the former Soviet Union. After working with the International Council of Monuments and Sites as a Fulbright research grantee in Tbilisi, she completed an MSc in Historic Preservation at Columbia University. Her thesis, *Socialist in Form, National in Content*, investigated the historical turn in late Soviet architecture and attempts to reconcile historic preservation with Soviet ideology in the Brezhnev era. She has contributed a chapter on the mosques of Russia and the Caucasus to the book 'Mosques: Splendors of Islam' and is author of the Tbilisi volume of DOM's Architectural Guides series.

Vladimer Shioshvili is a Georgian-American photographer who documents street art and urban transformations in Georgia. His work has been published in various media outlets, including Tank magazine, The Guardian, retrograd.co.uk, and the Calvert Journal.

შინაარსი

აზარის ხის მეჩეთები:	
ისლამური არქიტექტურის ეართობი მრავილია	01
ეართობი და ისლამური ორნამენტების ნაკვალევი	15
აზარის მეჩეთები	
გამორჩეული თავმაცნე პროფილები	28
გეოგრაფიულ ძეგანარეობათა რუკა	29
აგარა	32
ახო	42
ბელლეტი	54
ბზაბზა	66
ჩაო	76
ჭვანა	88
დღვანი	98
გეგელიძები	110
ღორგომი	120
გოგინაური	132
ხოხნა	142
კვირივე	152
მახალავიძები	164
პირველი გაისი	172
ფურთიო	186
თაგო	196
შემორჩისი	204
ეჩევო	214
ზედა თხილვანა	224
ზურდაგა	232

CONTENT

THE WOODEN MOSQUES OF ADJARA:	
Examining Georgia's Tradition of Islamic Architecture	01
TRACING GEORGIAN & ISLAMIC ORNAMENT IN ADJARA'S MOSQUES	15
FEATURED COMMUNITY PROFILES	28
Adjara Location Map	29
Agara	32
Akho	42
Beghleti	54
Bzubzu	66
Chao	76
Chvana	88
Dghvani	98
Gegelidzebi	110
Ghorjomi	120
Goginauri	132
Khokhna	142
Kvirike	152
Makhalakidzebi	164
Pirveli Maisi	172
Purtio	186
Tago	196
Tskhmorisi	204
Uchkheti	214
Zeda Tkhilvana	224
Zundaga	232

აზარის ხის მეჩეთები:

ისლამური არქიტექტურის ერთული ტრადიცია

სიუზან პერის-ბრადფორდი და ენიალა ვილერი; თარგმნა დავით სიჭირავამ

ისლამის და მეჩეთების მეცნებელობის ისტორია და არქიტექტურული საკრიტებულო

საკრიტებულომ ევროპის ერთ-ერთ ყველაზე ძველ უცყვეთად გამოყენებულ და პიზუალურად განსხვავებულ მეჩეთების გარეთას შეხვდებოთ. ქვეყნის ტერიტორიაზე არსებული ხის მეჩეთების რთული ისტორია საიცხოებო წესაცდითა და ტანახედროვა აჯარის ედიფიცი ნანილი 1870-იან წლებისადმი თარაღლების იმარის განადგენელობის შემთხვევად მიმდინარე მოხადავად იმისა, რომ ისლამის საკრიტებულომ განვითარება ერთი ათასობითი უფრო ადრე მომზადარ მოვლენებს უკავშირდება, როდესაც მოაითოს სახალიფოს ლაპაროვანის შედეგად, ევეყნის თანახედროვა ტერიტორიაზე თაგილისის საამირო ჩამოყალიბდა, აჯარული არსებული მეჩეთები დასავლეთ საკრიტებულომ რასალების იმარის გამოწირას უკავშირდება (1555–1878).

აჯარული ერთვებულების მართლადიდებულობიდან ისლამზე მოძვევა მართალია, ცეცი, თუმცა ხეილ შემთხვევაში – ნებაყოფლობითი პროცესი გახსლდა. ახალი რელიგიის მიღება ჩევრ ერთვებულ რასალების სწრაფად გზარდ იმარის განვითარების უკავშირდება (1555–1878).

გამდიდრების მეტ შესაძლებლობას უძნიდა (Agoston, Gábor & Masters, 2009). სხვადასხვა ძროს, ცელთინის სამსახურში ჩვიდებით ერთველი დიდვაზირი და ასოდით ფაზა იდგა.¹ თანახედროვა აჯარის (საკრიტებულო) და ართონებურტანის (ტარებობა) მასოვრებლებმა ერთმანეთითან მშედროდ დაკავშირდებული კულტურა და ეკონომიკა განვითარებს (Pelkmans, 2007). რესალების ბაზონზე მოხარულსა და საჭიროა ხელისუფლების დამყარებას შორის ერთობლივ, აჯარული მეჩეთების არქიტექტურის აგილობრივი სახესვაობა ჩამოყალიბდა, რომელის ნიშვნაზე სასრულებრივად, ან უფრო – შემთხვევის ფალიგით, დღემდე გამომზრდა. საჭიროა კავშირს (1921–1991) აჯარული ორმობდაათახდე მეჩეთი გადაწყრის, რომლებიც მირითადად ხელოს, შაახავის და ერთს მთიან შენიციპალიტებმას მიმოვანელი. შავიზდვისირა ერგელეთსა და ხელვაჩაურში კი გამოილებით მოთა მეჩეთი გამომზრდა. აღნათ რემონტი აღმინისტრაციული ცენტრის – ბათუმის სისალოვან გამოიცია ის, რომ საზღვაო ვაჭრობასა და ტურიზმში ჩარ საგრობა,

¹ ირმისეპიზოდი მეცხვედ-საიდ ფაზა (-1761) ერთველი თარმომზადის რასალების გამოყენებით საზოგადო მოღვაცე გახსლდათ, რომელსაც სხვადასხვა ძროს იდი ვეზირის, ევვიპოს მართვების და ერთოას რიზ ევეყნები სალთინის ელჩის თანამდებობა ევავა.

THE WOODEN MOSQUES OF ADJARA

Examining Georgia's Tradition of Islamic Architecture

Suzanne Harris-Brandts & Angela Wheeler

History of Islam and Mosque Construction in Western Georgia

In the South Caucasian Republic of Georgia, some of Europe's oldest continuously-used and most visually-distinct mosques can be found. The history of Georgia's wooden mosques is one of interesting nuance and complication. What is now geographically identified as Adjara was previously Ottoman territory as late as the 1870s. Although Islam in Georgia reaches back more than a millennium to when the armies of the Umayyad Caliphate established the Emirate of Tbilisi, the mosques of Georgia's Adjara region have their origins in Ottoman-governed western Georgia (1555-1878).

Religious conversion of Georgians in this region from Orthodox Christianity proceeded slowly and, for the most part, voluntarily, with many Georgians finding opportunities for greater prosperity in the rapidly-expanding Ottoman Empire (Ágoston, Gábor & Masters, 2009). Seventeen Ottoman Grand Viziers were Georgian and hundreds of Georgian

pashas served the Sultan¹. Residents of the present-day provinces of Adjara (Georgia), Artvin and Ardahan (Turkey) developed deeply intertwined cultures and economies (Pelkmans, 2007). Between the twilight of Ottoman rule and the rise of Soviet power, the region developed a local vocabulary of mosque design that miraculously, if precariously, survives to the present. At least fifty Adjaran mosques survived the Soviet era (1921-1991). The vast majority are concentrated in the mountain municipalities of Khulo, Shuakhevi, and Keda. Adjara's coastal Kobuleti and Khelvachauri districts have fewer mosques, a likely consequence of their proximity to the regional capital of Batumi where Soviet (and later, global) investment in Black Sea trade and tourism obviated the need to repurpose these older, deteriorating wooden buildings.

The Soviet Union officially abolished the practice of Islam by the 1940s, but in some

¹ For example, Yirmisekizzade Mehmed Said Pasha (-1761) was a prominent Ottoman statesman of Georgian descent, who served as a Grand Vizier, the governor of Egypt, and Sultan's ambassador to a number of European countries.

ხოლო მოგვიანებამ – საერთაშორისო ინცესტიციანის გამო, ძველი, დანგრევის პირას მისალი გამოიგებისმომას შენარჩუნების უაჟილებლობა აღარ არსებობდა.

ოფიციალურად, საბჭოთა კავშირში ისლამისტი რელიგიონი არიანთისა 1940-იანი წლების ბოლოსთვის უკვე გაერებული იყო, თუმცა ამ კოლოქიოს უზრუნველყოფა უდიდესობის ჩაითვალის წს, რომ რიგ ადგილებში, მუსლიმები არიელებთასული გვეკვიდრებოდა მანაჩრუნება სორიდ გისი უაჟილებლივობის გზით მოხარედა, 1921 წლის ოკუპაციის შემდგომ, ბოლშევიკებმა აჯარის ასორმენცდამ და მართი ადგილებში სახისას სახის სახის სახის ასორმენცდა 1936 წლისთვის აი ავთონომიანი რესუბლიკის ტერიტორიისაზე მხოლოდ რიგი მეჩოთი იყო თვითიალურად რეაგისტრირებული (იდენტი). საგელისხმოა, რომ ისტაური საკულტო ნაგებობები ვე არ დაინგრა, არამედ – ზოგიცანა გაეცვალათ. მხადარი, რომ გარესამყარსაბან მოყვალილ გაშირვებულ სოფლებში, ყველაზე განვითარებულ ბოლშევიკის ვე ვე გაედავდა, მოსახლეობისთვის მეურნეობისთვის გამოისადგი კაიტალური განობის დანგრევა მოიწოდებინა. რეგიონი არსებობი რელიგიური დანირენებას სხვა მამორესები იყიდებოდი, მაგალითად – ნონდა ალექსანდრე ციველის სახელმის სამხედრო ტაპარი ბათუმი ბოლშევიკება იდეოლოგიური მოსაზრებებით დანგრიების, მოიანი აჯარის მეჩოთას ვე განსხვავებული გადი ცინათ – ისინი სასოფლო – სამურნეო დანირენებას სათავსოებად, სკოლებად, ადამიინტრაციალ განებივალი ბათუმი და სამხედრო სავაჭრო დამატების გადაეთდა (Baramidze, 2010). ამ ცენტრალურად, მეცნიერებული ცენტრის მადავითა მადავითიდა, ბარამიძე, 2010).

შედარებით გვაცრმა ფიზიკურ-გეოგრაფიულია პირობებას და ეისტაციონური არიანთი განვითარები „უაჟილებლივობის გზით“ კოდევ ვრთხელ დაცვა, რამგან რელიგიური მრპნების გამოღვიპვას აიროგაბი, რელიგიური უკვე მოიანი სოფლების მახვილები უკვე არსებული ისტორიული მეჩოთას სახეცლილებას ან სანაცვლოდ, ახლის აგებას იოლად ვერ ხავრებადნო. რომორც გაერთიანების უკვე არიანთი არიორისმანის მიერ 2003 წლს ჩამორებული კელივით ასტარდება, აჯარის და განსაკუთრებით – მისი მოიანი ნაცილი საკართველოს სხვა რეგიონებს მოირიც, ციდარიზებს ყველაზე მადალი დონით გამოირჩეოდა (Labbate და სხვ., 2003). მესაბამისად, რესტარაციისთვის საჭირო რესარჩს არასრეზობის გამო, აჯარის მეჩოთას იერსახის მენარჩუნება მომდევნო რიგი ათლებელის განვალებაშიც უაჟილებლივობის გზით მოახველეს.

აჯარაში ძალიან მოირიც ცვლილებებით გამონახელი რეგიონალურად მეჩოთი რეგიონები არიორიანთურის გამოკვეთილ ფიარლიგის კარგბდ გვისასიათას. გარეგნებად, აჯარული მეჩოთაბის უახტესობა მეზობელებ მდგარი ვერნაციული არიორიანთურის გეონა სახეცვრებელი ნაციანებისაბან კაც ვე განირჩება. გამონაცალის ის მეჩოთაბის, რომელთა მიხარებია კადგილობრივი მახვილებების ძალისხმევით აღდგა. აჯარაში რესტარაციისგან სხვა მეორების მადავითა კროფილირებულება თბილება ჩანაცმლა. ამ უკანასკნელს დამზადებრივი მეზობელების განვითარები ბათუმის მეცნიერებული ცენტრის მადავითა მადავითიდა, ბარამიძე, 2010). ამ ცენტრალურად, მეცნიერებული ცენტრის მადავითა მადავითიდა, ბარამიძე, 2010).

areas such policies also inadvertently preserved the architecture of Islam for nearly a century since they produced a state of “preservation by neglect.” Shortly after occupation in 1921, Bolshevik officials in Georgia recorded one hundred and fifty-eight mosques in Adjara (Archive of the State Committee of Adjara). By 1936, only two officially registered mosques remained (*ibid.*). The disappearance was not, however, the result of destruction, but of repurposing. In villages so remote and in a time of chronic materials shortages, even the most militant of Bolshevik atheists could not advocate the wanton demolition of functioning structures. While large religious facilities in nearby urban centers, such as Batumi’s Military Cathedral of Saint Alexander Nevsky, were actively demolished for ideological purposes, Adjara’s mountain mosques were instead converted: to agricultural storage facilities, to schools, to administrative offices and military hospitals (Baramidze, 2010). Although many were subsequently lost to fire since frequent conversion to hay and fertilizer storehouses made them particularly inflammable, dozens remained more or less preserved in their early twentieth century form.

Georgia’s harsh geography and slow post-socialist economy in the 1990s continued this legacy of preservation by neglect, as isolated mountain communities could not easily modify nor replace historic mosques even in the midst of a religious revival. A 2003 study by the United Nations Development Programme (UNDP) found that Adjara overall—and its mountain municipalities in particular—suffered from the highest levels of poverty among Georgian provinces by a significant margin (Labbate, et al., 2003), reflected also in the absence of funding for restorations. Adjara’s mosques consequently

remained suspended in a state of neglectful preservation for a further two decades.

The survival of over fifty Adjarian mosques today with minimal modification produces a clear picture of a regional architectural typology. Unless villagers have managed to reconstruct a minaret, most Adjarian mosques are indistinguishable from their adjacent local vernacular residential architecture from the exterior. Like most other buildings undergoing renovations in the region, new corrugated steel sheeting has replaced the original terracotta tile roofs and in some instances has been used to clad the entire structure, also protecting its walls from the harsh mountain winters. Mosque building size is subject to the limitations of working with local wood supplies, and only one mosque (Ghorjomi mosque, the largest entirely wooden building in Georgia today, completed in 1902 with five domes) has indications of monumentality. Other Adjarian mosques are uniformly one-to-three-story buildings with a single dome set into a drop ceiling not visible from the exterior. As in most of the Ottoman Empire, Adjaran mosques are almost always the center of a complex with several outbuildings (madrasa schools, residence for the imam and students, ablutions fountain, and cemetery), although today few are intact or have been returned to their full original functions. The unassuming building exteriors conceal interior prayer halls alive with distinctive colors, wood carvings and figurative paintings that evolved significantly over the course of the nineteenth century.

The Imperial Origins of Adjara’s Wooden Mosques

Adjara’s wooden mosque architecture has frequently been misinterpreted as the product of a unique folk culture. Such misunderstandings

ერთ-სამსართულიან გენოგაბზია
განთავსებული, როგორთა ერთი
გეგმათი გეოდელ ჭარბია მიმაღლული.
ოსეალიტის ინვესტიცია სავა კათხეაგმი
არცებული ისლამური საკულტო
ნაგებობების მსგავსად, აზარი
მეჩოთაგი რამდენიმე გენოგისგან
(მედრესა, იმართა და მოსკოვლითა
სახლომრგებული, განსახანი გადაწყვეტილი
და სასაფლაო) გეგმისარი კომალექსის
ცენტრალური ნაგებობებია, თუმცა
მეოლიდ ნაშილი აკვ შენარჩუნებული
თავდაპირველი დანიშნულება.
მეჩოთაგის მოკრძალებული ფასადების
მიღება დაგალილი სალონები
დარბაზები დამასასიათებელი ფართი,
ნის რონამცხოვრითა და ალეგორიული
ნახატებითა გაცომებულებული, როგორთა
დოზაინის მეცნარებით საუკის
განვითარებაში ჩამოყალიბდა.

აზარის ნის მეჩოთაგის ინვესტიცია ნარმობავლობა

აზარის ნის მეჩოთაგის არქიტექტურა
ხშირად არასწორადაა
ინტერიერის და არა არა
უცნობები სალინგი კულტურის
შედეგი. ამ გაუგებარობამ დროსა და
იდეოლოგიკის გაეძლი. თუმცა ეს
განსაკუთრებული საჯიროთა გვალეორიას
ცერკვებში ჩავითავა, რომელიც
ათეისტური სახელმწიფოს მიერ
იყვნენ დაძირავებული და აასათან,
საერთოების ისტორიის ცონტ-
ტერიტორიულ ცენტრს უფრდენი
მხარს. საბაზოთა გენერაციამ აზარის
ოსეალიტი მეჩოთაგი ნითხეარობის
მდებარი ტრადიციების გამოძილებად
მონათლა და აირი გათი ისლამური
შენარსი გაუვითენა (Garakanidze,
1959). სადღოუსოდ, აზარის მეჩოთაგი
უარიველეს ყოვლიდა, ერთობი
კულტურის გამოვლინებად
განიხილებან და მეოლიდ გეგმები
აღინიშნება მათი, რომორც ისლამური
საკულტო აღმილების მნიშვნელობა.
მეორეს მხრივ, თერეზელი მხარის
მიერ ინიცირებული სარესტარაციო
პროექტებისთვის აზარის მეჩოთაგი
მხარეზელობის დრომოშოულ და
რამდენიმე არავიცხოვლ ფორმებად
მიმდევან. შესაბამისად, გათი

განახლება ან ჩანაცვლება თურქეთში
არსაგული თანამედროვე მეჩოთაგის
თარგმა უძღა მოხდეს.

სინამდვილები, აზარის მეჩოთაგი
ოსეალიტის ინვესტიციული ცენტრის
არავიცხოვისთვის თავსმოსვების
ერთ-ერთი გედება. სტამბოლში
ჩატარებული საარეპიო კვლევის
გედებად გამოვლინდა, რომ
ცელის არქიტექტორებს, მათ
შორის – ოსმალების მთავარ
ხელომოძღვარ მიმარ სინანს,
იმართა სახადასხავა კათხეან ასაგაბი
სასოფლო მეჩოთაგისთვის ტოკიი
გეგმები ჰერიდათ გამოგვიცებული
ნაგებობების მეცნალებისთვის კი
სავადასხავა ადგილობრივი მასალა
უნდა ყოფილიყო გამოყენებული
(Necipoglu, 2005). საქართველოს ნის
მეჩოთაგის ოსეალიტის ასიმილაცია
კოლოტიკას იმსახურებოდა, რომლის
ხელისაფლებები ცდილობდნენ,
სიახლირი კულტურის საფუძველზე
შეცვლავებული მრავალკონფესიონი
და მრავალენოვანი ცენტრობრივი.
მიური გეგმებით გათვალისწინებული
აღმილობრივი ნარმობობის
სამართებლი გასალებარის და
ვერნაულარული დეკორის გამოყენებამ
მეჩოთაგის სინარეტული ხასიათი
მისცა, რაც დღვევანდებ ვეროვან
კეიცეირისამ (ჩალკანიონი და
შევ ზღვის რამილი) კულტურული
გევავიდრობის გენერაციების
სახელმწიფოს მხრიდან ხელდასხმულ
იდეოლოგიას მოიდა უაირისაირდება.
ოსეალიტი მეჩოთაგის კომენისტი
კონგრესული ზედობად ისლამურად
თვლიდნენ; თანამედროვე ერთოვალ
ნაციონალისტების ისინი უკიდურესად
თურქებად, ხოლო იმსტალინისად
განეცობილ ცოცხომანებს – ზედობად
ერთოვალი მიაჩინათ.

**კულტურული მოვალეობის თურქების
რესტარები არაეთივის აღმილება?**
მეჩოთაგის დაცვის თანამედროვე
მეორეზელი ტრადიციი და კულტურული
გამოცვევა

ოსეალიტის ინვესტიციული გეგმა,
რომელიც არავიცხოვის მეჩოთაგის
აღმილობრივი სამართებლო გასალებაით

span ideology and chronology and can particularly be found in the work of Soviet scholars who were employed by their atheist state, which supported an ethno-territorial view of Georgian history. The Soviets neutralized the Islamic content of Adjara's Ottoman mosques by labeling the structures as outgrowths of a rural peasant class's woodcarving culture (Garakanidze, 1959). Today, the structures continue to be viewed primarily as objects of *Georgian* culture and secondarily as sites of *Islamic* worship. Turkish rebuilding efforts, too, have seen the mosques as backward provincial forms of outdated construction that should be renovated or replaced in ways that instead resemble contemporary mosques in Turkey.

In reality, however, the mosques are the product of the desire of Ottoman sultans to impose an imperial order on their provinces. Archival research in Istanbul has revealed that imperial architects (the chief Ottoman architect, Mimar Sinan, among them) drew up practical typology plans for village mosques—replicable in a variety of local materials—to be built across the Empire (Necipoğlu, 2005). The wooden mosques of Georgia are thus products of an Ottoman desire to assimilate their far-flung, polyglot, multi-confessional imperial subjects into a coherent Ottoman culture. The needs for local structural materials, however, meant that the mosques were also syncretic, incorporating local building and decorative practices. That syncretism means that Ottoman mosques on the present-day European periphery (the Balkans and Black Sea region) conflict with various state preservation ideologies: they have been viewed as too Muslim for twentieth century communist ethnographers, too Turkish for contemporary Georgian nationalists, and too Georgian for modern Ottoman nostalgists.

Cultural Object or Site of Living Religious Practice? Contemporary Geopolitical and Cultural Challenges to Mosque Preservation

The Ottoman Imperial plan to use local building materials in constructing such provincial mosques meant that Adjara's mosques were assembled from wood, a construction material that now presents profound preservation challenges. The Georgian state, underfunded and sensitive to the populist pressures of its Christian majority, has only fitfully provided funding for these vulnerable structures (Cheda, 2012). The government's inconsistent policy has opened the door for Turkey as an economically stronger neighbor to intervene with funding expertise and often Turkish building supplies for their co-religionists. This Turkish campaign should to be understood as part of a larger resurgent nationalism within Turkey itself, underwritten by an economic boom and animated by a thorough-going Ottoman nostalgia that now shapes not just Turkey's politics but also its foreign policy and popular culture. Turkey's foreign policy has increasingly followed a form of "neo-Ottomanism" (Bilefsky, 2012; The Economist, 2010). Rebuilding mosques in former Ottoman territories like neighboring Adjara dovetails with this resurgent cultural triumphalism. But it is important to note that rehabilitating the memory of Ottoman supremacy through religious architecture is not the same thing as preserving historic structures that embody the cultural complexity of the past. Turkish funding and construction supplies have meant that Georgian villages which accept Istanbul's largesse may end up with mosques that resemble those of contemporary Turkey rather than ones of their local heritage. Consider the contrasts between two mosques from the Adjarian villages of Kviri and Dioknisi. Kviri is one of the few mosques

აგებას გულისხმობდა, აფარის შემთხვევაში ინდუნდა, რომ საკულტო ნაციონალი ხისგან უძლია აგებალიყო, რაც თანამედროვე ეპოქაში მათ დაცვას ხელს უმოსი, მდგრადირობას ეკრისტალი სახელმწიფოს მდგრადირობას ართობდას. მნიშვნელოვანი და ერთსტილი უმრავლესობის კონკრეტური ზეცოდის გამო, ხელისაფლება დაგრძევის პირს მყოფი მართვას შენარჩუნებაზე მხოლოდ ფრაგმენტულად ზრუნავს (Cheda, 2012). მთავრობის მსგავსია არათანაბიძევრული დამოკიდებულებამ ხელ-ფეხი თურქეთს გაუსვა, ეკონომიკურად უფრო ძლიერი მეზობელი საზღვრის გეორგი მასრის მასრის მცხოვრა თანამორწმენებას ამ საკითხთან დაკავშირდა, იმინანსითა და სამეცნიერო მასალებით არართხელ დახმარებია. თურქეთის მიერ ნარმოებული კავკაცია თავად ევეყნის შიგნით მომდლავრებული ნაციონალისტური განვითარების ნაციონად უნდა განვითაროთ, რომელიც ეკონომიკური გამირთა და სახალისურისადმი მზადდი ნისტალებითა ნასაზრდოები. ეს დამოკიდებულებები ამჟამად თურქეთის არამხრილოდ გრძელი კოლონიას, არაგედ – საგარეო ურთიერთობებსა და კოცელის კულტურას აყალიბებს. ამის შედეგად, ევეყნის საგარეო კოლონია თანდებანაზით ცენტრობანიზმის ფორმას იქნას (Bilefsky, 2012; The Economist, 2010). სასალეოთი გარემონტრაზი გამავალ მიხედვით, რომორიც მეზობელი აფარა, მიერთაბის აღდგენა-კუსტურული მზად კულტურულ ტრიამვალიზმს აგვირდებოდა.

ნიმანდობლივია, რომ ოსმალები უზენაესობის გენერატორის რელიგიური კრეიტერიკის გზით რეაგირდნენ ნაცისტური კულტურული მრავალფეროვანების ამსახველი ისტორიაზე გზით როდი ხდება. თურქეთი დაფინანსება და სამეცნიერო ესალებას, სარიტუალის მდგრადი გენერატორის გზით არსებულის მსგავსი მიერთაბი შერჩევაზე

და არა – ადგილობრივი კულტურული მემკვიდრეობის შესაბამისი ნაგებობები. აფარაში, სოციალ კორივასა და ფილოციის არსებული მაჩვიდვები ამ კონფრინტაციას პარმად აასანათვაბს. კვირიავს მიერთო საკართველოს მთავრობის მიერ დაცელი მზირისმიზნოვანი ისლამური საკულტო ნაგებობებიდან ერთ-ერთია 1860 წლს მიმარ გინაის თარგმანი მიხედვით ადგილობრივი მასალებით აგებულ შენობას ადგილობრივი ხელოსნების მიერ შეცნობილი დეკორატიული ელემენტები ამავენაის და ამით იღიად არ განსხვავდება რეგიონი ასებული საჭიროებებით შემოწმებილი შრევულებისგან. რაც შეეხება ცოცხელ დიოკესის თურქები დაფინანსებით ახლანას ახებულ მიერთო, იგი ადგილობრივი მრავალი ტრადიციის სრულადაა მოცვეტილი – უფრო დიდი ზომისა, მოარიცეთავებულია ჩამოსხმული კვის ფილებით და გამოინის მინარეთი აკეს მიდგანელი.

მაგრავაც აი, როდესაც საზღვანგარეთიდან მიღებული სახსრებით მიერთაბის რეკონსტრუქცია და არა – თავიდან ამგა სდება, მიღებული გედეგი ძალიან ხმირად გლის სახარისებულოს ისლამური არქიტექტურული გამკვიდრეობისათვის დამახასიათებელ ელემენტებს. მაგალითისთვის სოციალ დღვესის და მისი მეზობელი ლიგანებურის მიერთაბი კანკა, დღვესის მიერთოს იმტერიერი 1907 წლისა შემნილი. იგი არ განახლებულა, თუმცა კარგადაც გამონახული და თავს საგულდაგულოდ ამოქჩილი ხს ჩემორთმებითა და იმტერიერის უნი დეკორაციებით იმონებას. სამაგისტროდ, გაზობელი სრულის, ლიგანებურის ახლანა კლდეგნილ მიერთო, ადგილობრივი ხის ხასალა კაფელა და კლასიმისას თითო პრიფერირება ჩანაცლებიათ. გადეგად, ერთ დროს მდიდრულად მორთული სივრცე სტერილურად გამოიყენება და არაფრით გამოიჩინება.

საკართველოში არსებულ ხის მიერთაბი, რომორც კულტურული გამკვიდრეობის მოვალეობი და დღვესი არსებული რელიგიური პრაქტიკის

preserved by Georgian authorities—an 1860s structure that follows Sinan's plans but is also constructed from local building materials and features surface decorations by regional craftspeople. As a result, it does not appear dramatically different from the region's residential structures. In contrast, the mosque recently built in the village of Dioknisi with Turkish funding and materials breaks entirely with local traditions, being much larger in size, finished with cast stone, and possessing a towering concrete minaret.

Even when outside funding is used to restore Adjara's mosques rather than build them anew, the outcome often means the erasure of part of the distinctive legacy of Islamic architecture in Georgia. Take for example the contrasting characteristics of the Dghvani village mosque and the mosque in neighboring Lomanauri. The 1907 interior of Dghvani village mosque is un-renovated but well-maintained, featuring elaborate woodcarvings and exuberant interior pictorial decoration. In contrast, the recently-restored mosque of neighboring Lomanauri uses tiles and solid white plastic siding to replace local wood, bringing an antiseptic and generic quality to a once highly-embellished space.

The dual demands on Georgia's wooden mosques as objects of cultural heritage and as sites of living religious practice collided in Gegelidzebi village in early 2018, when a local Imam was accused by Adjara's Cultural Heritage Protection Agency of making incorrect alterations to the village's historic mosque. In 2009, the Agency had declared the mosque a Georgian cultural monument, installing an official explanatory heritage plaque out front and including it in the government's Keda Cultural Route. This official heritage designation, though generally

an important step toward recognition of Georgia's Islamic culture, also meant that any changes to listed buildings needed Agency approval. For example, approval would be needed for the addition of exterior weatherproofing to address the region's harsh climate, and the material selection would be held to more rigorous standards of historical authenticity. By designating Gegelidzebi mosque as a frozen historic monument, Georgian authorities had thus hindered its role as a contemporary center for community worship. This was countered by the practices of the local imam, who decided to take building repairs into his own hands.

In many of the wooden mosques in Adjara, locals have taken to similar self-directed building improvements. For example, in the village of Agara a local artist has air-brushed a palm-tree themed décor onto the mosque's walls, and in the village of Makhalaikidzebi vibrant primary paint colors have been applied over the original complex Laz wood carvings, diminishing the intricacy of their detailing. Adjarian wooden mosques thus present a unique case study for reflection upon the complexities of historic preservation and the practice of Islam in the peripheries of Europe.

While many of Georgia's wooden mosques remain officially un-renovated, today their physical deterioration is raising important questions about their place in a predominantly Orthodox society and relative to official state heritage ideologies. Renovation work that considers the opportunities afforded by local wood construction while still enabling timely repairs for ongoing building use are thus needed to ensure these mosque's continued relevance and historic legacy.

Even as anti-Islamic sentiment continues



▲ The new mosque of Diokinisi village სოფელ დიოკინისის ახალი მეჩეთი



▲ The original mosque of Kvirike village სოფელ კვირიკეს თავდაპირველი მარტი

ადგილობრივი არსებული პარალელური მოთხოვნები სოფელ გაგელიშვილი ადრეულ 2018 წლს გადაიკვეთა. გაგელიშვილის მართვის იმამი აზარის კულტურული განვითარების დაცვის სააგენტოს ცოდნის ისტორიულ საკულტო ნაგებობის იღრუანის თვითმიმდევრ და არასწორ შეცვლაში დაადანაბალა. 2009 წლს, სააგენტომ მართვის კულტურულ განვითარების ძალად გამოაჩადა, მეცნიერთა მომსახური საკულტო მუზეუმი – განვითარებითი არა დაამოიწავა და კედის კულტურულ გარემოების შეიტანა. მართალია, მართვის კულტურულ მეცნიერების დოკუმენტის აღმოჩენის მადაბებული ნაბიჯია, მაგრამ ეს ფაქტი გალისხმობს, რომ ცენსური არსებულ ცენტრის მართვანად, მსურველს კულტურული განვითარების დაცვის სააგენტოს მიერ გაცემული დოკუმენტი აირჩება. მაგალითად, შენობის რეაბილიტაციის კლიმატის ზემოქმედებისგან დასაცავად პანელის დამოიწავებისთვის ცეციის დაცვის აღმოჩენა გენარატოვა საჭირო, ამასთან, გასაღები შეირჩევისთვის ისტორიალი ავტონომიურის უფრო გააცნი სტანდარტები უდეა იყოს გათვალისწინებული. გაგელიშვილის მართვის „გაყიდვა“ ისტორიულ მეცნიერების გადაცვით, ხელისაფლებების მიერ, რომორც სათვაო რეალიზირი მასახურის ადგილის ჩამოყალიბებას ხელი გვევალა. ასა წინამდებობა მოყვა ადგილობრივი იმამის მხრიდან, რომელმაც გადაცვითა, განვითარების თავადვი გარემონტებინა.

ადგილობრივის მიერ გამოჩენილ მსგავს თვითმიმდევრის აზარის ბევრ ხის მართვის მაცველებით. მაგალითად, სოფელ აგარაში, ხელისანგა ზენობის კედლებზე არსებული კალმას ხაგაზანი დეკორი კულტურისათვის დაფარა, ხოლო მახალაპირების ცოდნის მართვის ასაზო სისტემების მიერ ზესრულებული ხის რობლი დეკორი ვიღება კავკაზი გადაღება, რის გედეგადაც, სრულიად დაიკარა, მისი მოხდებილია. რომორც ვებდავთ, აზარის ხის მართვის ცენტრის

არის უარის აღმოცენებული ისლამისი პრინციპისა და ისტორიული გეგმიდებების დაცვის კომიტეტის მიერ უნიკალურ გემობრივას ნარმოადგინება.

მაგრა, როდესაც საკართველოში არსებული მრავალი ხის მართვის რესტარაციაზე არავინ ზრანას, მათი გეგმობარების გუარესება ერთის მხრივ, კულტურული მეცნიერების მიზანის მიზანი – უმეტესობად გართმებადებულ საზოგადოებაში ისლამი კულტურის ადგილის შესახებ პითხვებს ჩადეს, აზარის ხის მართვის რელიგიურობისა და ისტორიული მეცნიერების შესანიჩრევაზე, რესტარაციის სამუშაოებში კეთილგრივი ხითხოვრობის მრავილიანის გათვალისწინება უკიდურესია, რაც მართვის მიზანის გამოყენებასთან ერთად, მათ დროულ აღზენასაც უზრუნველყოფს.

ერთიანებულ ცენტრი ანონსალიტური რიტორიკა ანალი მეცნიერის აგების ფაქტებს გმობს, სამაგიეროდ, საქართველოს მთის ვერთები ისტორიული ისლამური არქიტექტურის თანდათანიშით განკობის საკირისისი შემთხვევას გვისატავება. მათი აღდგენა კულტურული განვითარების დაცვის ცეციის დაცვის მიზანის არამხოლოდ ფარივარ, არახედ – პოლიტიკა მამოცვევასაც ნარმოადგინება. ისმის პითხვებს – ისტორიული მეცნიერის სა ასახელები უდეა იქნას მანაჩრევებული და რაოდ, თუ მთიანი აზარის დარიგი ცოდნის მახოვრებები უარისტესობას ამ მართვის რეალიზაციაზე – კულტურულ ღირებულებას მიანიჭება? საქართველოს მომავალი მოდენიზაციის საუკუნეები მნიშვნელოვანიერადაა დამატებილებული იგავი, თუ რამდენად მოახდენება ეართული სახელმთხოვი პიცინის მასში ითამოს სათანაოდ უზრუნველყოფას.

to challenge new mosques across the vast geography of traditionally Christian Europe, Georgia's mountain mosques in particular provide a revealing counter example of historic Islamic architecture quietly vanishing. These mosques pose not only technical challenges to preservationists but also a policy challenge to the wider field of preservation; if under-resourced communities place more emphasis on these mosques' as sites of active worship than artifacts of history, what aspects should preservationists preserve and why? Beyond questions of building preservation, Georgia's capacity to effectively accommodate its contemporary Muslim communities will have great implications for its continued emergence as an independent country in the twenty-first century.

REFERENCES

ბიბლიოგრაფია

- Ágoston, Gábor & Masters, B. A.** (2009). *Encyclopedia of the Ottoman Empire*, New York: Facts on File. c.f. "condominium," pp. 141-142.
- Allievi, S.** (2009). *Conflicts over Mosques in Europe: Policy Issues and Trends*. London: NEF// Alliance Publishing Trust
- Archive of the State Committee of Adjara**, Fond I, Descr. 3, File 89, 5.
- Avcioğlu, N.** (2008). "Form-as-Identity: The Mosque in the West," with response by Nasser Rabbat, *Cultural Analysis*, 6, 91-112.
- Baramidze, R.** (2010). *Muslim Monuments of Worship*. Batumi: Rustaveli Foundation.
- Bilefsky, D.** (2012) "As If the Ottoman Period Never Ended." (October 29). Accessed 04 May 2018. Available at: <http://www.nytimes.com/2012/10/30/movies/in-turkey-ottoman-nostalgia-returns.html>
- Cheda, B.** (2012). "Georgia: Religious Affairs Pervaded With Fear of Turkey's Influence." (March 18). Eastbook. Retrieved May 04, 2018, from <http://www.eastbook.eu/en/2012/03/18/georgia-religious-affairs-pervaded-with-fear-of-turkeys-influence/>
- Garakaniidze, M.** (1959). *Gruzinskoe Derevianoe Zodchestvo* [Georgian Wooden Architecture]. Tbilisi: Sabchota Sakartvelo. In Russian.
- Labbate, G., Levan Jamburia, and Guram Mirzashvili.** (2003). "Improving Targeting of Poor and Extremely Poor Families in Georgia: The Construction of Poverty Maps at the District Level." *United Nations Development Programme*. Accessed 04 May 2018. Available at: <http://www.ciesin.columbia.edu/repository/povmap/methods/Targeting-ENG.pdf>
- Necipoğlu, G.** (2005). *The Age of Sinan: Architectural Culture in the Ottoman Empire*. London: Reaktion Books.
- Pelkmans, M.** (2007) Defending the Border: Identity, Religion, and Modernity in the Republic of Georgia. New York: Cornell University Press.
- The Economist** (2010). "The Davutoglu Effect." (October 21). Accessed 04 May 2018. Available at: <http://www.economist.com/node/17276420>



▲ Agara Village Mosque სოფელ აგარის მეჩეთი

ქართული და ისლამური ორნამენტის ნაკვალევი აზარის მაჩათვაში

სოფელ აგარის-ბრძანებულის და ენატა ვილანი; თარგმანი დავით სიჭინავამ

შუპლუებულია, გარემონტის მაგალითზე ვინგი აზარული მართი ისლამური არქიტექტურული ორნამენტის ცელილების შემთხვევად ჩათვალის. მათი შენობების მოკრძალვაზე ვასაცემის გამორჩევა ირჩვლივ მდებარე სამხრეთის განვითარების თითქმის შუპლუებულია. საბამისოდ, მეჩეთის ინტერიერის თითქმის ყოველი მონა ნახათი და ამოკვეთილი ორნამენტითაა დაფარული. საკულტო ნაგაზიგურების შედე ცირკულარი ადგილობრივი და ისლამური ხალველების ტრადიციების შედეგად ჩამოყალიბებულ გამორჩევულ ტიპურებაზე მიზიდობითაც. ისტორიულად, ცენტრული გეგმით შეკრებას ადგილობრივთათვის ნაცხომი, სახეოვრებელი არქიტექტურის განვითარებით თავად ახცევდა, ინტერიერის მოსართავად პი აა საჯამის რატას ინვენდენი. აგრე საფუძველზე, საჭიროა ეპოქის მოცემების გეგმით განვითარებაზე, არქიტექტურული განვითარების მიზნების და მართვის განვითარებაში. აზარის ისლამური საკულტო შენობების მაზორებების უცველებელი განვითარებაში მრავალი ერთიანების ადგილობრივი, რსებული და დასავლები ცეროკული დიზაინის მომივავსაც პი ჟამახდა.

მართი გამარჯვებას აღმოჩენაში. მართისა, საჭიროა ისმორიგრაფია სერიად შენობაზე ხალველი ხალველისა და არქიტექტურის გავლენა, თამა იმი მეჩეთის ისმორიგრაფიალ როლს დაკავებად აცნობირებდა. აზარული ისლამური საკულტო შენობების მაზორებების უცველებელი განვითარებაში მრავალი ერთიანების ადგილობრივი, რსებული და დასავლები ცეროკული დიზაინის მომივავსაც პი ჟამახდა.

მეჩეთის არქიტექტურას იგავითიერი საკულტოადგა საზოგადოება, განვითარებითი კო-1878 წელს ოსმალეთის მხრიდან რესეტის აზარის დამოგამ მნიშვნელოვანი დაღი დასცა. ორნამენტების სტილისტიკას და გამო ვეგანის ტენიანი გარემონტი სევიაზები გვეხმარება, დროის განვითარებაში მეჩეთის მართვის არქიტექტურული განვითარების მიზნების ისმორიგრაფის თვალი მივადევოთ. აზარული მეჩეთის ისმორიგრი, რომლიანი არც მოსალურის გეგმის გარემონტი ასლებია და ვერც ხალველი ხალველის მიზნების გამოსახულებად ჩაითვლება, კულტურულ ზეგავლენას. ამით ისმორიგრუსგა მორჩეულ იგავირის მთავრობაზე ადგილობრივთა სახელმწიფო



▲ Goginauri Village Mosque სოფელ გოგინაურის მეჩეთი

TRACING GEORGIAN & ISLAMIC ORNAMENT IN ADJARA'S MOSQUES

Suzanne Harris-Brandts & Angela Wheeler

From the exterior, there is little to suggest the Adjarian mosque as a significant contribution to Islamic architectural ornament. While the mosques' modest exteriors are often difficult to distinguish from surrounding houses, the interiors—where paintings and carvings can adorn nearly every surface—reveal their true distinctiveness as a product of both local and Islamic artistic traditions. Historically, villagers would build the mosque itself, producing a structure similar to the residential architecture with which they were familiar, and then invite master craftsmen to complete its interior decoration. Soviet researchers comparing the mosques to regional housing typologies concluded that Adjarian mosques owed more to local folk traditions than to Ottoman religio-cultural influence: an artistic victory of the peasant over distant imperial rulers. Although these researchers were correct to highlight the role of folk art and

architecture, their analysis overlooked the significance of mosque ornamentation as an evolving tradition that combined local, Ottoman, and even West European design motifs. Shifting imperial borders—most significantly, the Ottoman Empire's surrender of Adjara to Imperial Russia in 1878—had left their imprint on mosque design. Understanding the shifts in ornament style and technique over time can thus help us to further provide a timeline for a mosque's construction or renovation. Neither replicas of Ottoman design nor pure expressions of folk art, Adjaran mosque ornament displays a distinctive sensibility that reflects traditions across cultures and empires.



▲ Goginauri Village Mosque
სოფელ გოგინაურის მაჩვთი

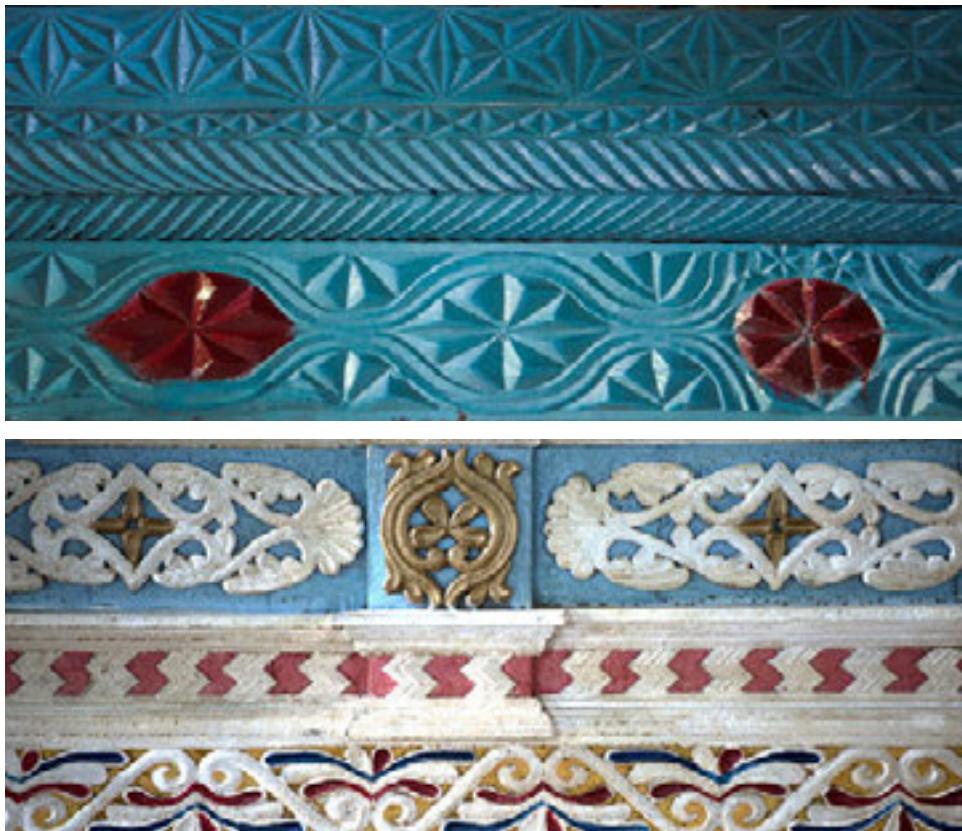


▲ Makhalakidzebi Village Mosque
სოფელ მახალაძისის მაჩვთი

ხეზე ჭრა

აზარის მაჩვთებელი ხეზე ჭრის ორ სახესავაობას შევხვდებით. ამოკვეთილი ფორმების შემთხვევაში, ოსტატები დეკორატიულ მოტივები უჟვალოდ განობას სტრუქტურულ ელემენტებზე – კარზე, ფანარის ჩარჩოზე, სცენებას და სხივზე კვეთით. მიურა მიდამისას, ოსტატი მონაბეჭდის ხეს ააზარა ფიზიკურისან ცალ-ცალკე გამოყრიდა და სათანადო ადგილსა ლურსებით აჩაზრებდა. რადგან ამოკვეთილი ორნამენტები ადგილობრივი მსახურების ხელმარჯვეობასა და ართისტულ მსახურების ხელმარჯვეობას და ართისტულ ადგებაზეა დამოკიდებული, რომელიც ხეზე ჭრის მდგრად ტექნიკას რომორც ხეხოთის, ასევე – საჭრელებას გარეთაც. ლერსმებისა და საჭრელები ხელსაცურებელს მეომ ხელმისაცვლილის გამო, გებხრამები საკუთრივის დასასრულისაც მოღვაცე ისტატები დამატებული მონაბეჭდის სელ უფრო მაღალად იყენებდნენ.

დაბამრებული ფორმების შემთხვევაში, ხელოსნებს სტანდარტული მაზლოებებს მარყვენება შევალიოთ. ამრიგად, მომივაზნ უფრო სტანდარტული გახლდათ და მეორდებოდა არაგარმო აზარაში, ასევე – ტის ფარგლებს გარეთაც. ლერსმებისა და საჭრელები ხელსაცურებელს მეომ ხელმისაცვლილის გამო, გებხრამები საკუთრივის დასასრულისაც მოღვაცე ისტატები დამატებული მონაბეჭდის სელ უფრო მაღალად იყენებდნენ.



▲ ▲ Makhalakidzebi Village Mosque სოფელ მახალაკიძების მეჩეთი

▲ Agara Village Mosque სოფელ აგარის მეჩეთი

Carving

Adjarian mosques feature two types of woodcarving: in the first, *incised*, craftsmen carved motifs directly into the structural elements of the building—into doors, door frames, columns, and beams. In the second, *applied*, craftsmen carved separate small pieces of wood and then applied them to the interior with nails. Since incised ornamentation depends on the skill and sensibilities of regional craftsmen who used the same carving techniques for mosque and domestic architecture, each design was unique and frequently drew upon local motifs. In contrast, the use of design templates in applied ornamentation resulted in more

standardized motifs that were repeated both within and across Adjaran mosques. With more widespread availability of nails and specialized carving tools in the late nineteenth century, craftsmen increasingly used applied ornament.



▲ Beghleti Village Mosque სოფელ გეღლეთის მაჩვთი

მხატვრობა

ზოგიერთი მაჩვთის ქვეშ დეკორატიულ ელემენტებზე შოთაც და ლურჯი სადებავის ნაკვალევის ზემორჩევილი. დროთა განავლენაში გაფრიპილი ან ზედააირიდან მოსილებული ფერები რსმათხები მიერ გამოყენებულ გეგძლებულ კალიფრაზე მიმდინარეობს. სავარაუდოდ, ხელოსნები შოთაც ფერის სადებავს რაგორმი ფართოდ გავრცელებული ენდორნისგან იღებდნენ, რომელის მიღება შრომატევადი საქმე გახლდათ. ფერებს როგორც წესი, იგივითად გამოიყენებადნენ. უფრო – ამონვეტობილი ნატელების საზღასხველად. მეცხრამეტე საუკუნის

ბოლოდან, როდესაც კომერციული ექიმიანი სადებავები სულ უფრო ხელმისაწვდომი გახდა, ხელოსნებამ მაჩვთის ირთვილიარებაში მაჟორული ცვეტის მისაღებად, ფართა გაფილებით მრავალფეროვანი აალიზრის გამოყენება დაიწყეს. სადებავებამა, რომელებიც შეღებვასთან ერთად, ირთვილიანის მოსაზვაც გახადეს ზესაძლებალი, აზარის მრავალ გვიანდელ მხრით საკვირველად მისარელი ნასიათი შესწინა. რომორც ეს დამაგრებელი ხის რონაებინებაში შეითხვევაში ხდებოდა, ხელოსნებამ ნახათხასითვის მრავალობების მამოყენებაც აკმონად დაიწყეს.

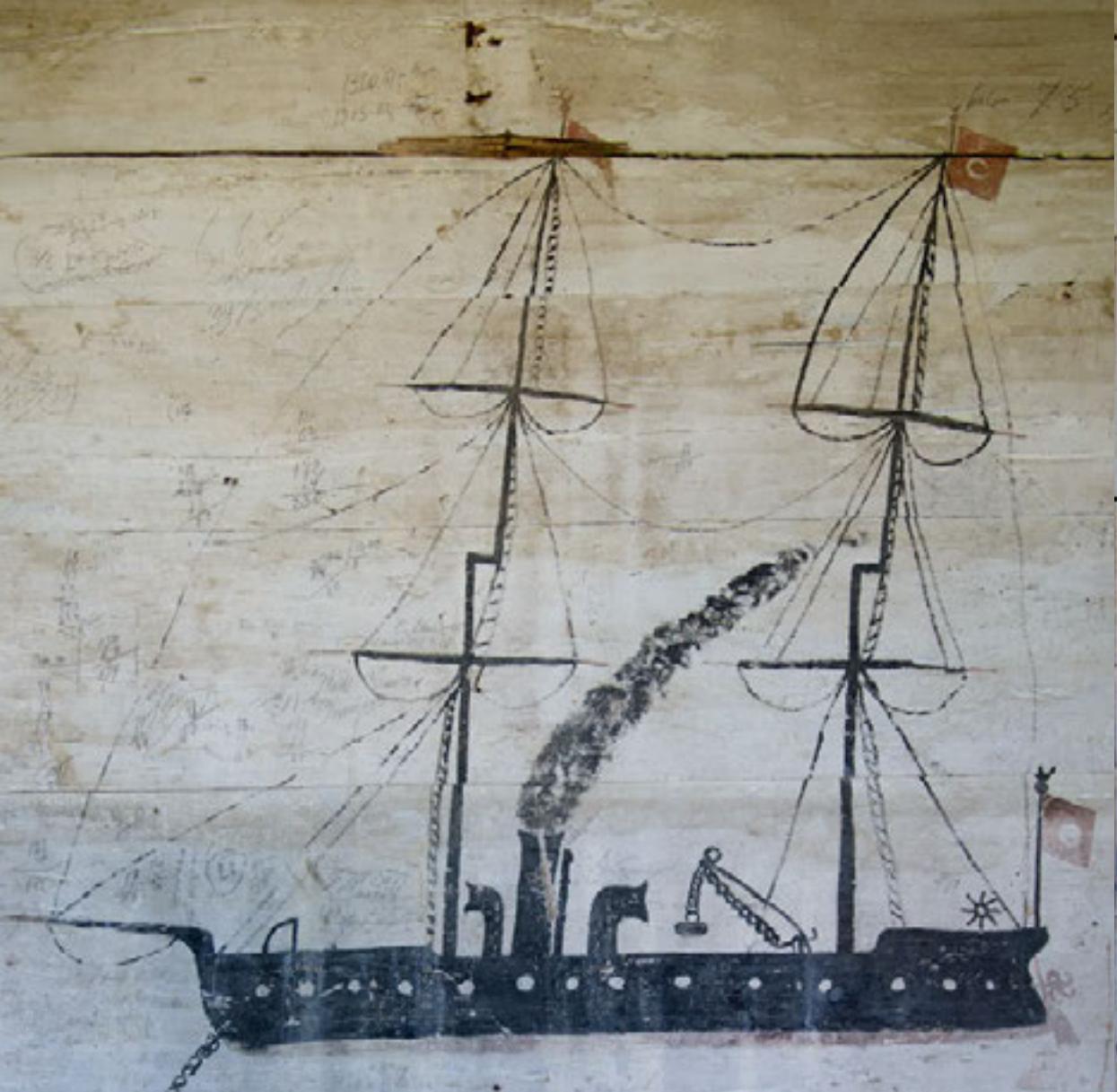


▲ Dghvani Village Mosque დღვანის მოედნის გერგობი

Painting

The older decorative elements of some mosques still retain traces of red and blue paint, hinting at earlier color schemes that have since faded away or been stripped from wooden surfaces. The limited color palette of these traces of paint further suggest the historic range of pigment availability. The red dye was likely derived from the root of the madder vine common to the region. Such labor-intensive paints were used sparingly, often to highlight areas of carving. But in the late nineteenth century, artisans embraced

increasingly-available commercial chemical paints in order to decorate more of the mosques' interiors in a broader range of colors, often to exuberant effect. With the newly available paints, murals also became more possible, bringing a surprisingly playful pictorial quality to many of Adjara's later mosques. Just as applied carving relied on templates for its production, painters sometimes employed stencils to produce recurring iconography.



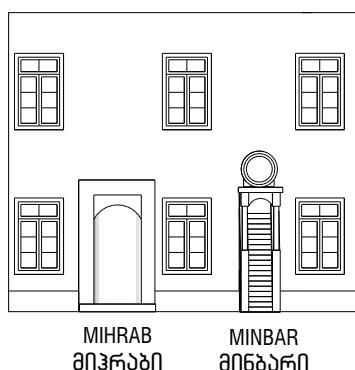
▲ Dghvani Village Mosque სოფელ დღვანის მეჩეთი

که می‌گذرد
ایران خود را
در جهانی ساخت
که امانته



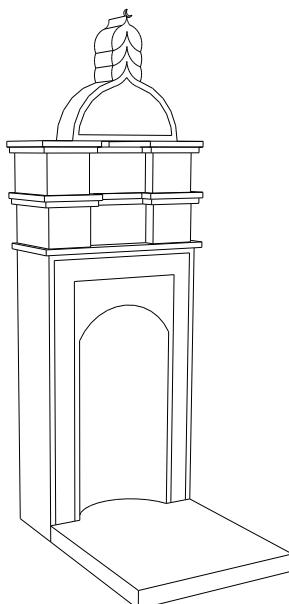
▲ Dghvani Village Mosque სოფელ დღვანის მეჩეთი

QIBLA WALL ყიბლის კადენტი



The Qibla wall is calculated as closely as possible to the direction of Mecca, Saudi Arabia. This directionality is called the qibla. It is in this direction that worshippers should face during prayer. With its mihrab and minbar, components it is often the most ornately decorated part of a mosque.

მართის ყიბლის კადენტი ისა აღმართავის, რომ იგი მაქსი (საუდის არაბეთი) მიმართულებას უდება ემთხვეოდეს. ლოცვისას, მორმანებები ლოცვისას პირით ყიბლისკენ ჩრუდებიან. მიკაბიან და მინარებიან ერთად, ყიბლის კადენტი მართის ერთ-ერთი ყველაზე მდიდრულად და ნატივი მონაბეჭებით უხვად მორმალი ნაწილია.



MIHRAB მირაბი

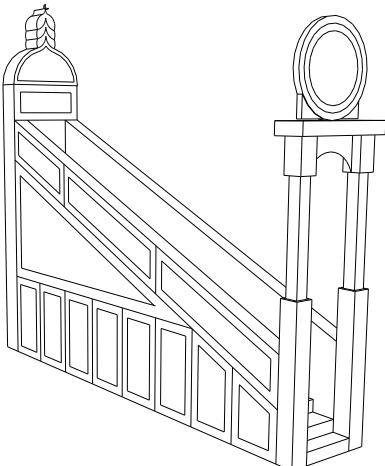
The mihrab is a framed recess in the qibla wall, usually in the form of an arched niche with a raised base, indicating the direction of Mecca. The congregation faces the mihrab during prayer.

მირაბი ყიბლის კადენტზე არსებულ ჩაღრმავებას წარმოადგენს. მას რომორც წესი, როც წამოვალი ბაზისის მეონე თაღოვანი ნიშის ფრეჩა აქვს და მორმანებას მექისეა მიმართულებას უჩვენას. მრევლი მირაბს ლოცვისას პირისაირ ზეჟყვარას.

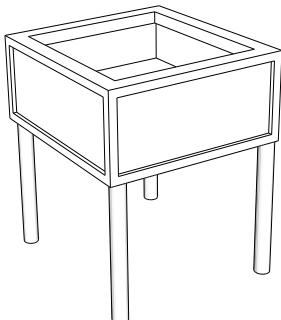
MOSQUE TERMINOLOGY მართი ტერმინოლოგია

MINBAR მინბარი

Resembling a staircase leading up to the qibla wall, the minbar serves as a pulpit for the imam to deliver Friday and holiday sermons. Early minbars were most likely to be adorned with tulips (a common Ottoman motif), while those built later often featured a rosette. That these rosettes look nearly identical across several sites is not coincidental: like other applied ornament introduced in the later nineteenth century, they were built according to a template. This standardization appears less frequently in the latticework “crowns” atop the minbars’ portal, many of which are entirely unique across locations and draw on a fusion of regional and Islamic abstract motifs.



მონარი კათედრაა, სიცდანა იგამი ან სხვა სასულიერო აირი კარასევისა და სადღესასწაულო ეძახვას ნარმობვას. იმი ყიზილი კედელზე აგავალ პიგას ნააგავს. გვალ მონარჩას რომოქც ცენტ, ფარმოდ გავრცელებული ისებალური მომივის – მიზას ფირმის ორნამენტი აგვანებას. უფრო გვიადალ ვერეთი მათ ადგილს ვარდალები იკავება. სხვადასხვა მავრობი არსებული ვარდალები ერთმანეთს წააგავს, რაც შემოსვევითი ცელაც არაა. რსმითაგან ასეთი რონარენდებს მინასერ არსებული გაბლონი მიხედვით ემნიდნენ. ნაკლებადაა მონადარმიზებული ერთმანეთთან გადახლართული გვირჩვინების მომივის, რომლებიც მინარის პორტალებს აგვანებან. მსავანი ნაკვეთი მომივის სრულიად უნიკალურია და რეგიონული და ისლამური აგსტრაქტული მომივის შერწყმის შედეგად ნარმობვა.



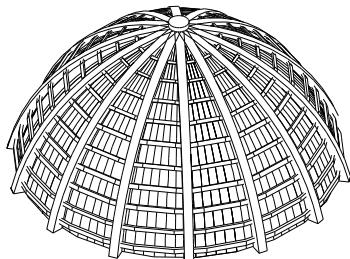
KURSI ქურსი

The kursi is a desk or seat (in Adjara, sometimes mounted on a column) for reading and reciting prayers.

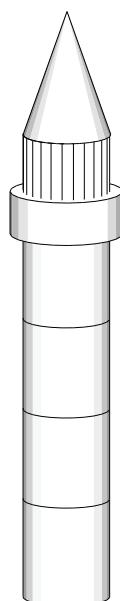
ქურსი ნარმოადგანს მერხს ან სკამს, სიცდანას ლოცვას კითხეულობას. აჯარაში ქურსს ზოგადად ვერეთი არსებულ ცვეტზე დაგამრჩეული.

DOME გუმბათი

Paradoxically, domes—a central feature of Ottoman mosque architecture—did not become common elements in Adjara until after the Ottomans ceded the region to the Russian Empire. Rather than a dome, an early nineteenth century Adjaran mosque was more likely to have a carved medallion set inside a coffer (a slight recess in the ceiling). Whether the shift should be attributed to changing tastes, local desire to reaffirm links to Ottoman culture, or simply technological advances, is unknown. Whatever the origins, a tradition of lavishly painted domes flourished in Adjara from roughly 1880. Many feature floral motifs and medallions containing the names of Islamic figures.



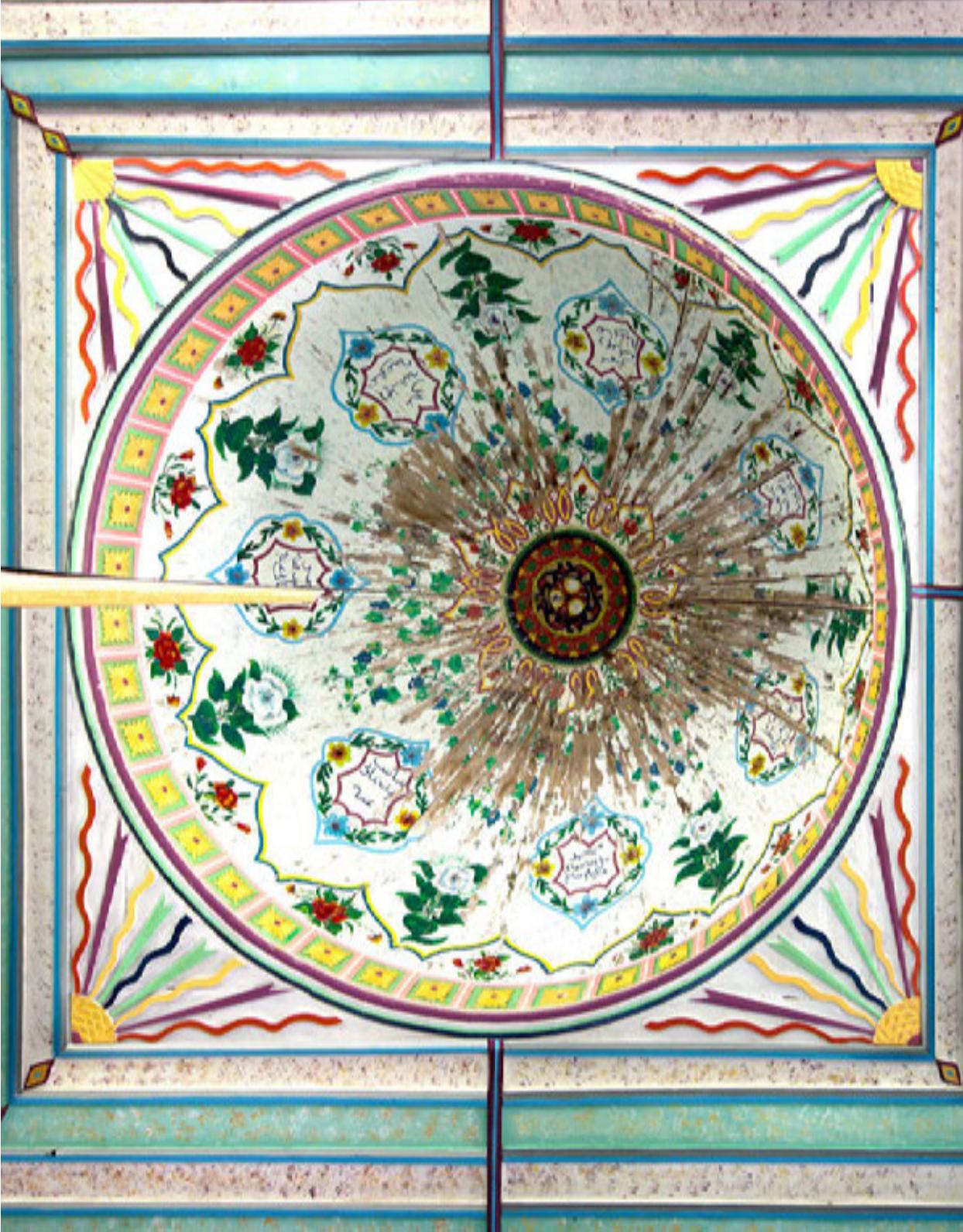
არადოცსელის, თუმცა ოსმალები მაჩვითაზე არ კითხებოდნენ საკვანძო ელემენტი – გუმბათის ა აშარის მაჩვითაზე ისტორიის რეკორდის სასისქის გადასცლება არ იყო დამასახურავალი გამგაბათის ნაცვლად, მეზნერამთვე ცაჟავინი გარიმარჯვე აგრეგატ ადგილობრივ მაჩვითაზე არ მომავალები ნაკვეთი ზეს მედალიონები ჰქონდათ. ეს ნიმუში, თუ არამ დაიხუსა აფარაში გუმბათის მაჩვითაზე აგრეგატ – იყო თუ არა ეს დაუავირებელი გეორგიას ცვლილებასთან, უარსორდ ტექნილოგიაზე წინაშესთან, თუ ადგილობრივი სერვილონა, ოსმალები კულტურასთან რაზე კავშირის ხელახლა დაედასტურავთ. მიუხედავად იმისა, თუ რა მიზანით ნარმილობა აფარაში მდიდრულად მოსაზღვრი მუმათავს მრადებისა, იმი 1880-იანი წლებიდან მაიცვარდება. მოსაზღვრების გევრი ელემენტი კვავილოვან მომივალს და ედალიონებს ნარმოადგინებ, რომლებიც დაზიანების ისტამის გამოჩენილ მოღვაცეთა (მაგალითად, მოციქულ მაკარების და მართლისმორჩევე სალიცვაბის) სახელით.



MINARET მინარეთი

The minaret is a tall slender tower, freestanding or attached to a mosque, from which worshippers are called to prayer. Globally, mosques typically have at least one and sometimes several minarets. However not all of the mosques in Adjara possess minarets.

ისლამურ არქიტექტურაში, მინარეთი მაჩვითის გენერაზე მიღებულ ან ზალე მდგარ ვინი, მაღალ კონკ ნარმოადგენი, საიდანამ მორცევების მოცვისება მოუხმოვან. ჩვეულებაში, მსოფლიოში, მინარეთი არ მისამართის გამოიჩინება, როგორიცაა რამდენიმე მართლის მაკარების და მართლისმორჩევე სალიცვაბის.



▲ Chvana Village Mosque სოფელი ჭვანის მეჩეთი

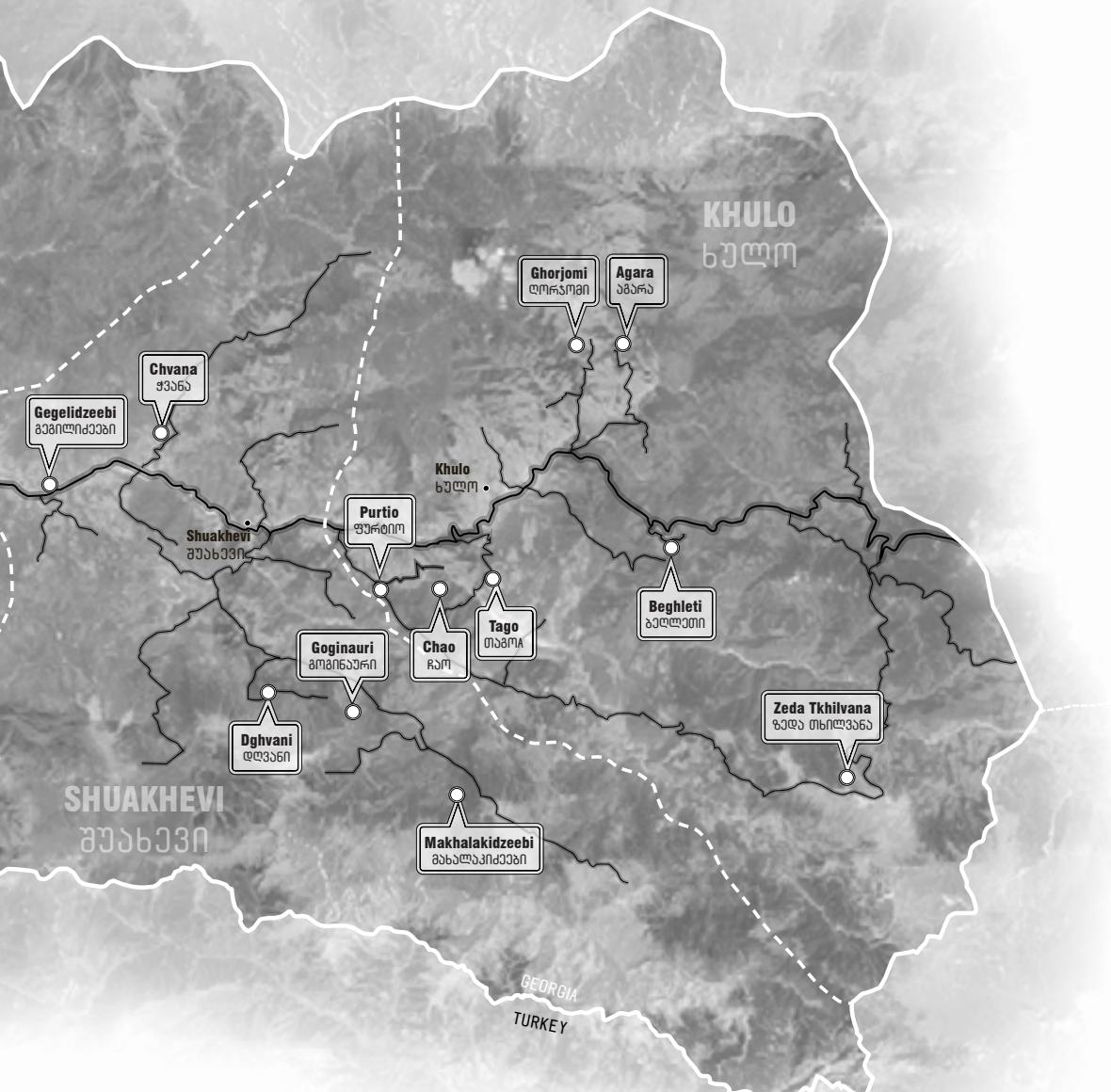
MOSQUES INDEX

მარკოპოლის ჩამონათვალი



MAP OF FEATURED MOSQUES

ნიგერი აღმოსავალი მარეთის რუკა

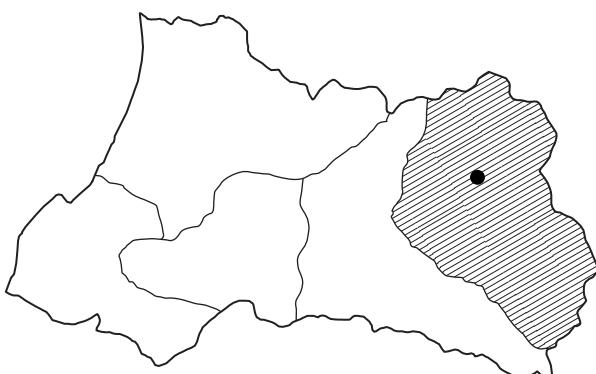


AGARA VILLAGE MOSQUE

სოფელ აგარის მეჩეთი



AGARA VILLAGE MOSQUE



DISTRICT: Khulo

LOCATION: 41°41'48.4"N 42°23'16.5"E

POPULATION: 497

CONSTRUCTION DATE: 1903 (hijri 1320)

RENOVATION DATE(S): 1990s

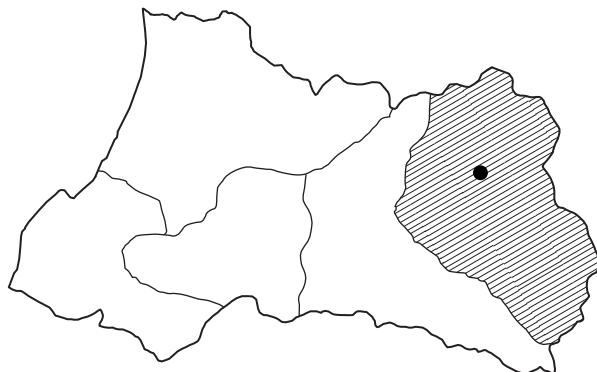
CRAFTSMEN: Unknown Laz Masters

MINARET: Yes

Although rich with surviving historic carvings and murals, the most striking element of Agara's interior is a more recent addition: large stencils of palm trees, applied with spray paint, ringing the walls. This unusual reference to the Adjara region's balmy Black Sea coast seems out of place in a mountain village, but a similar mural (of earlier, perhaps even pre-Soviet, vintage) also appears on a nearby house exterior. Most of these new designs accommodate or embellish, rather than paint over, earlier work. Other original elements, including the carved minbar, mihrab frame, door, and balcony, are typical of the template-based applied wooden ornament popular during the late Russian Imperial era. Vinyl panels cover the entire ceiling except for the dome, the only element of the mosque with its original paintings left entirely untouched. The wreaths, flowers, and tasseled swags of fabric are all motifs common to domes of the period. Less usual is the central ring of red banners with white stars and crescents, a reference to the Ottoman (later Turkish) flag. While rare in Adjara, this motif is often found on domes in the neighboring region of Akhaltsikhe, once home to a distinct (but also Sunni Muslim) community of Muslim Meskhetians¹. Agara's dome resembles those found at the formerly Muslim Meskhetian villages of Orgora, Persa, and Sakuneti, and is nearly identical to one at Zikilia (hijra date 1317, or 1900). These close similarities could suggest that Laz craftsmen also had ties with Muslim communities beyond Adjara.

¹ This community, debatably comprised of "Turkified" ethnic Georgians or ethnic Turkish settlers, resided in present-day southwestern Georgia (an Ottoman territory from the sixteenth century). Soviet authorities deported the Meskhetian Turks to Central Asia in 1944 and repopulated their villages with ethnic Georgians, leaving their mosques abandoned.

სოფელ აგარის მეჩეთი



მუნიციპალიტეტი: ხელო

მდებარეობა: 41°41'48.4"N 42°23'16.5"E

მოსახლეობა: 497

აგარის თარიღი: 1903

რესტავრაციის თარიღი: 1990-იანები

მშენებლები: აცხნევი ლაზი რსტატები

მინარეთი: გიაჩინია

მოსედავად იმისა, რომ აგარის მეჩეთი დოკუმენტურად უცად შემოჩენილა ისმორიგული მნიშვნელობის მხატვრება და ხახუ კეთი, მისი ინდიკირებული ყველაზე გამოწირებული ცალიერი გადარიგით ახალია: შენობის კედლების მთელ გამოქმნით მრავალრიცხვის გამოყენებით და ზოვრებით გამოყვანილი აკადემიური ხელი ამვარისათვის მომდინარეობს მომართვის თანამდებობის მიზნებით და მის მიზნების მიზნებით გამოიყენება. თანამდებობის გაფართოების მიზნების მიზნებით გამოიყენება გამოყენების მიზნების მიზნებით გამოიყენება მის გადასაფარად. დიზაინის სხვა რიგითნალური ელემენტები - ჯაჭვითმაგრამ მორთული მინარეთი, მიკრაზის ჩარჩო, კარი და აივანი რესტავრის გეგენის გამართვის გამოწვევის გვიანდებით ხანის დამასკოსით ხელი დაგამართვილი მორთული ტიპური მაგალითებს დარმოადევნება. მეჩეთის შემახატა ნაგაზიერის ერთადერთი ელემენტია, რომელიც თავდაპირველ მხატვრობას არავინ განვითარება, უარის მთელი ჭარბი არის პოლივის მიზნების არადარღვევული. გვიჩვენებით, ყვაველები და კარივილები მიმდინარედ მოტივით აა ეკომის მაგალითმა მიმდინარეობით. შედარებული გადასაფარად გვიჩვენება ნახატის საცხრაში გამოსავალ რეკონსტრუქციული დამანერიზაციის გადასამართვით. გადასაფარად გვიჩვენება ნახატის საცხრაში და თითოვანსაცლებელი გვიჩვენება, რომელიც მოსახურება (და მოგვიცება, თარქაბოლი) დროშას გვიჩვენება. ასეთი მოგვიცები აჯარაში იმისთვის, სამარივროდ ხმისად გვიჩვენება ხაზოვალი აჯარლის რიგითობი, სადაც ერთ ძროს, სხვაზისგან გამოჩეული, თუმცა პავი სენიორი მუსლიმი მესახის თავი სახლობდა.¹ აგარის ვეგაზოგი ერთ ძროს თარქა მესახის დასახლებები სოფელის, რომისის, ცირსას და საყვებოს მეჩეთისას ნაგავის და თითქმის იდენტური ზოგიერისა (ამ უკანასკელის მეტებულობა პირი 1317 წელს, ხოლო ქრისტიანები კალიდერით 1900 წელს გასრულდა). დევორატიული ელემენტების სახელივე გვაფირებისას, რიგ ლაზ რსტავრის აკარის უარგლის მართი არსებობს მეჩეთის მიზნებისას პორცენტით.

¹ ეს ლიტერატურაში, რომელიც სავარაუდო, ან „გამოკვებული“ თეორიაზე არ მომდევა, ან – ჩამოსახლებული თარქაის მთელი მეზობელი და სამართლებრივი სამართლებრივი სამართლებრივი მთელი მეზობელი და დამოუკიდებელი სამართლებრივი მთელი მეზობელი გვიჩვენება. 1914 წლის, სამართლებრივი სამართლებრივი მთელი მეზობელი გვიჩვენება. ამ უკანასკელის მეტებულობა პირი 1317 წელს, ხოლო ქრისტიანები კალიდერით 1900 წელს გასრულდა).

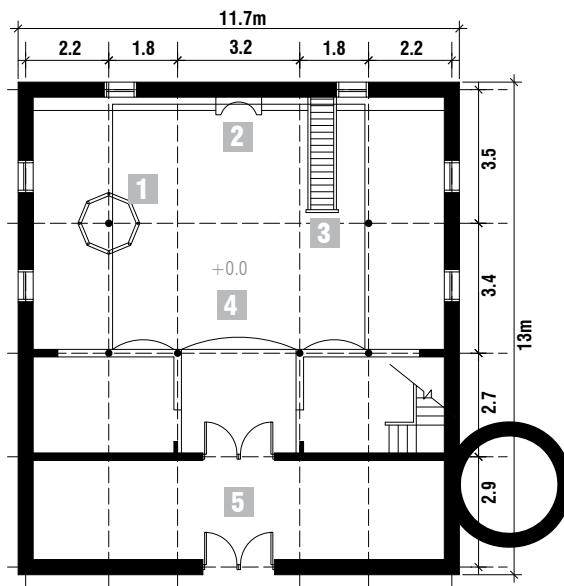


▲ Agara Village Mosque სოფელ აგარის მეჩეთი



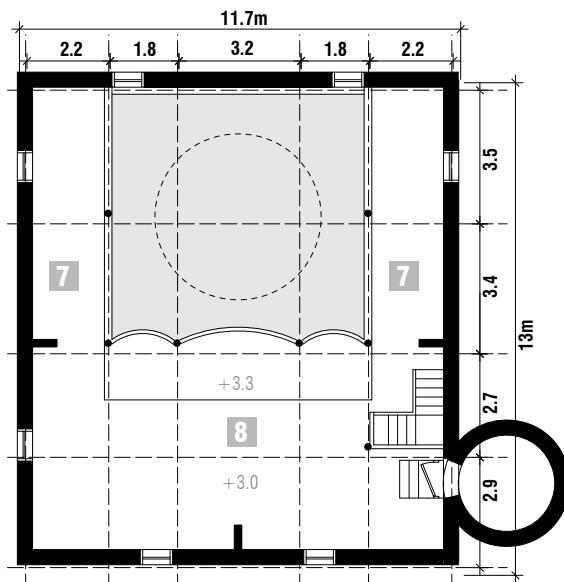
▲ Zikilia Village Mosque სოფელ ზიკილის მეჩეთი



**MAIN LEVEL PLAN**

აირველი სართულის გეგმა

- 1 KURSI** ქარსი
- 2 MIHRAB** მიჰრაბი
- 3 MINBAR** მინარეფი
- 4 PRAYER HALL**
სალოცავი დარბაზი
- 5 ENTRANCE FOYER**
შესასვლელი დარბაზი
- 6 MINARET** მინარეტი

**MEZZANINE LEVEL PLAN**

ანტრესოლის გეგმა

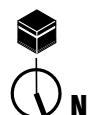
- 7 MEZZANINE GALLERIES**
ანტრესოლის ფრთაები
- 8 MEZZANINE** ანტრესოლი

FLOOR PLANS
ველობის გეგმები

1:200



10m





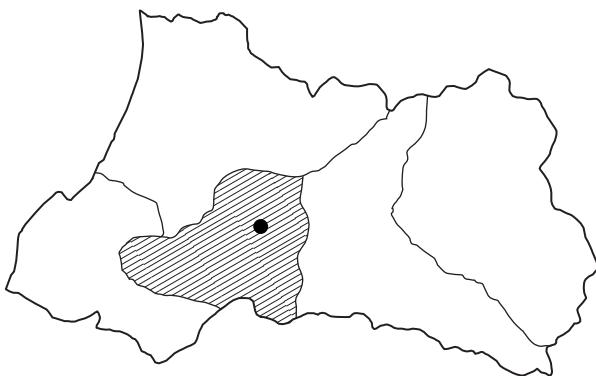


AKHO VILLAGE MOSQUE

სოფელი ახოს მართი



AKHO VILLAGE MOSQUE



DISTRICT: Keda

LOCATION: 41°39'14.8"N 42°03'26.2"E

POPULATION: 594

CONSTRUCTION DATE: 1818 (hijri 1233)

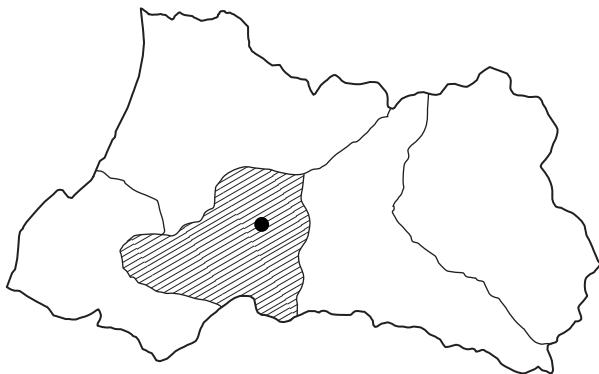
RENOVATION DATE(S): 1920-1921; 1990s

CRAFTSMEN: Usta Hussein (Laz)

MINARET: Original minaret demolished c.1920; new minaret added in 1990s

As the oldest known mosque in Adjara, Akho was among several sites chosen as part of the recently established Keda Cultural Route. The structure itself dates to 1818, but a foundation stone at the base of the minaret marked with the hijri year 1340 (1920-21 AD) suggests later renovation. What survives are layers of regional mosque decoration: the incised carvings on the door and minbar speak to the fusion of Ottoman motifs with Georgian vernacular during the Ottoman period, while the applied wooden ornament (derived from templates) and fluted doric columns are more typical of the later Russian imperial period. The minbar's detailed carvings—one side adorned with an Ottoman tulip motif, the other with interwoven rings and stars—and latticework crown date it to the Ottoman era. Although the interior walls have been whitewashed, painting fragments—including a cornstalk on a door in the vestibule—suggest murals added between 1890-1920. Plain fiberboard paneling covers the dome's original paintings, which were likely victims to decades of water damage. The front door, with its intricate geometric patterns, is a replica: during the Soviet period, regional museum officials took the original door to the Adjara State Museum in Batumi for display amidst other ethnographic artifacts of the pre-socialist past. Today, the door remains at the State Museum, which commissioned a copy for the mosque when Akho village requested its return.

სოფელ ახოს მიერთი



მუნიციპალიტეტი: ქადა

მდებარეობა: 41°39'14.8"N 42°03'26.2"E

მოსახლეობა: 594

აგების თარიღი: 1818 (ჰიანით 1233)

რესტავრაციის თარიღი: 1920-1921; 1990-იანები

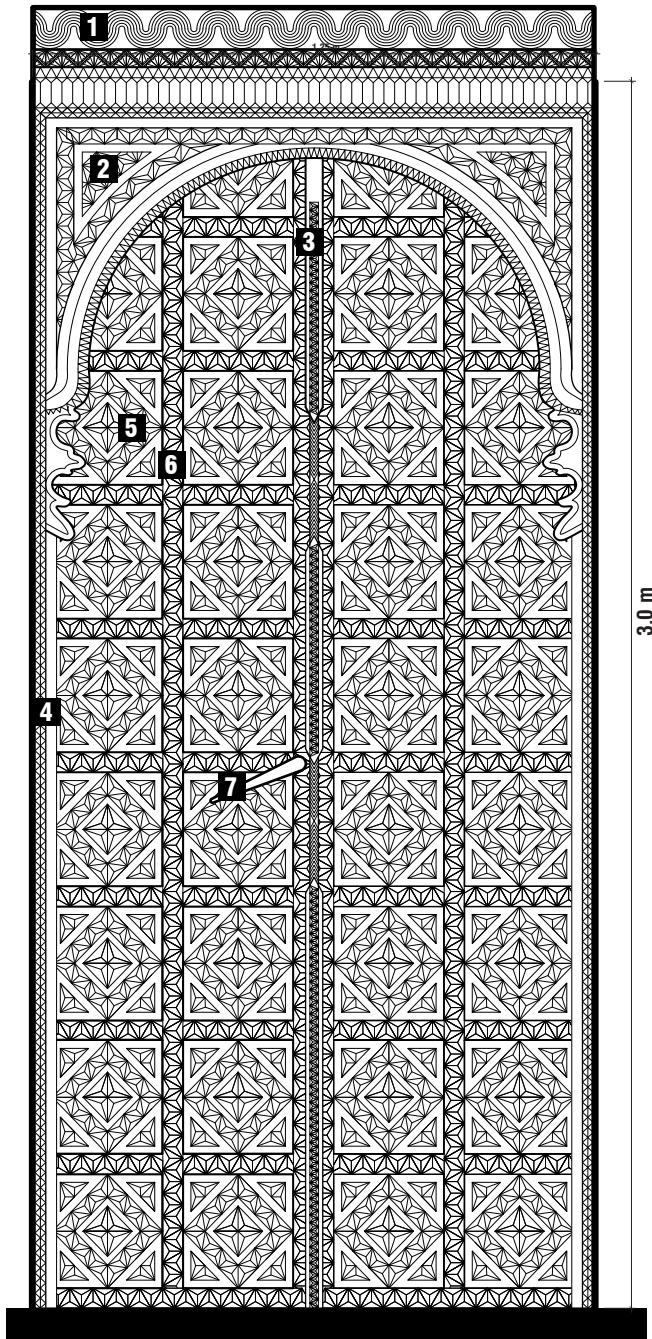
მზევები: არა უსტა ჰუსინი

მინარეთი: თავდაპირველი მინარეთი 1920-იან წლებში დააგირიცა.

ახალი მინარეთი კი 1990-იან წლებში აიგო

რომორც აჯარაში ცხობილი ყველაზე კველი ისლამური საკულტო ნაგებობა, ახოს მიერთი ქადას მუნიციპალიტეტის კულტურული მარმარატის ნაძლინა. თავდად გეოგრაფიული მდებარეობის ფარგლებში ჩატანებულ კვახი არსებული ნაწერია (ჰიანით 1340, ხოლო ერთიმატევი კალედირით 1920-21 წლებით) გვინდება განალებაზე მიმართვის. დღემდე გამოჩენილი დევორის სახადასხვა ზენ გეოგრაფის გაფორმების ჩაგირებულ თავისებურებებს პარგად აღმოჩენის კარზე ამოკვეთილ ორნაერთებასა და მინარჩი ისახლები მომივაბი და ერთობლივ ვერცხლურები იღზანის გარემონტი, ხოლო შაბლონების მავზეობით დამზადებული ნის დამაგრავები ელემენტები და დაბარული დორიკული სარიკი სახეობის იგვარის გვინდები ვერცხლის უფროს დამასასიათებალი. მინარჩის დატაღური მომავალი, რომელის ერთი მასარი მიზი მიზი მომივაბით, ხოლო მიორა – ერთმანეთში გადახლართვილი რგოლებათია და ვარსკვლავითია დამაზადებული, გეოგრაფის მისაღები მარწვევების ცალკეობა. მიზენდავად იმისა, რომ მოგვიანებით მიერთის კედლები ვაჟამითებას, ზალკევილი დეკორატიული ცლებენი, მათ მორჩის – შესასვლელ კარზე გამოსახული სტოქიდის ტარო მიგვითოთას, რომ გეოგრაფია 1890-1920 წლებში მოისაზა. გემბათის თავდაპირველ მოხატულობას, რომელსაც ათოლებელების მანძილზე ჭრიდან ჩამოყოლი წყალი სპოდა, ფარერის ფერცლები ფარავ. რთალი გეოგრაფიული ნაყაზით მორთული ნის კარი ასლია – საბჭოთა კავკავი, ადგილობრივი მუზეუმის თანამშრომლებამ ქველი გათვალისწინებული მუზეუმის სახელმწიფო მუზეუმს მიაგარეს, სადაც გასაბჭოობამდე ხანის სხვა ციცონებული ექსპონატების უდეა გამოიყინათ. აღვარად, კარი ისევ მუზეუმს ჩრდინა, ხოლო როდესაც ახოს მშეორებულება მისი დაწუნება მოითხოვეს, დანესახლებამ მათვეს ასლი ზუკვეთია.

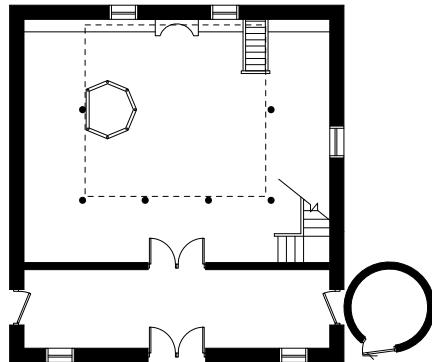
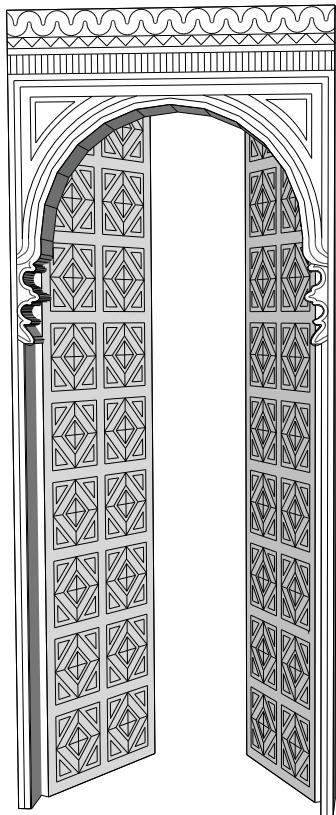




- 1 HEADER DETAIL**
კარის ზედა
ნახილის ფეზალი
- 2 ARCH DETAIL**
თაღის დეტალი
- 3 CENTRAL JAMB**
შეა ნირთხელი
- 4 SIDE JAMB**
გვერდითი ნირთხელი
- 5 DOOR PANEL**
კარის პანელი
- 6 DOOR BANDING**
კარის ხაზოვანი
რქნამანები
- 7 DOOR HANDLE**
კარის სახელური

ENTRANCE DOOR CARVING DETAIL

შესასვლელი კარის ჩუქურთმის დეზალი



ENTRANCE
შესასვლელი

CARVED WOODEN ENTRANCE DOORS

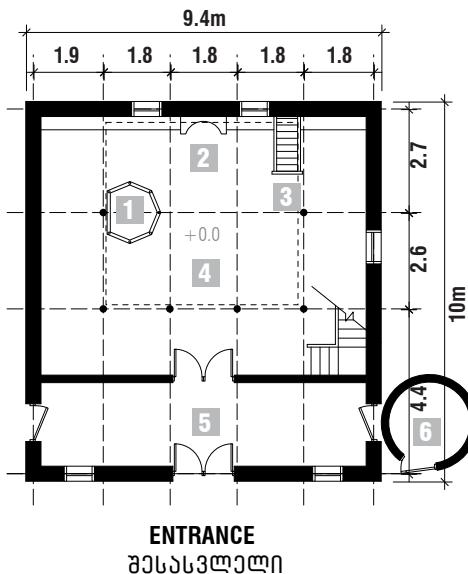
მოჩუქურთმებული შესასვლელი ხის კარი

Akho's remarkable carved door is, in fact, a replica—Soviet officials took the original to the Autonomous Republic of Adjara's regional museum in Batumi as part of its folk art collection. Although the Soviet Union repressed religious practices, it also often preserved religious art and architecture as cultural relics. After the collapse of the USSR, the now-independent museum denied the village's request to return their original door, sending instead this replica.

ახოს მეჩეთის შესასვლელად მოჩუქურთმებული კარი სინამდილეზე, დადანის ასლია. საბჭოთა ჩიხოვენიებაზე მისი ორგანიზაციული ბათუმი ასევეა აზარის ავტონომიური რესპუბლიკის მფლობელი განკათავცეს, როგორც ამ მარის ხელოვნების ცენტრი. მისი მდგრადი გიმისა, რომ საბჭოთა კავშირში რეალიზირდა იმპერიალიზმი, მისი მდგრადი ყურადღებაა ეპერდა რეალიზირდა ხელოვნებასა და ხელოტელოდრობას, როგორც – კულტურულ რეალიკოსას. საბჭოთა კავშირის დამლის შემდგრად, ახლა უკვე დამოუკიდებელი საქართველოს და აზარის ავტონომიური რესპუბლიკის მფლობელი, უარი განხეხადა ცოდლის თხოვნაზე, დაერჩეობიდათ კარი და ორგანიზაციის ნაცვლად, სრულმა მისი ასლი გააჩვინეა.

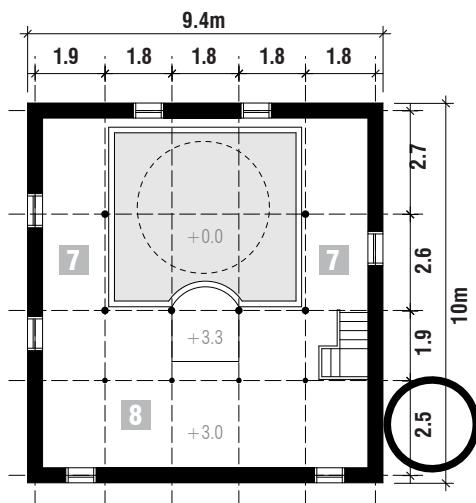


Akho Mosque
ახოს მეჩეთი

**MAIN LEVEL PLAN**

მაცინის დოკის გეგმა

- 1** KURSI ქარსი
- 2** MIHRAB მიჰრაბი
- 3** MINBAR მინბარი
- 4** PRAYER HALL სალობავი დარბაზი
- 5** ENTRANCE FOYER შესასვლელი დარბაზი
- 6** MINARET მინარეთი

**MEZZANINE LEVEL PLAN**

ანთრესოლის გეგმა

- 7** MEZZANINE GALLERIES ანთრესოლის ფრთები
- 8** MEZZANINE ანთრესოლი

FLOOR PLANS

გაცემის გეგმა

1:200

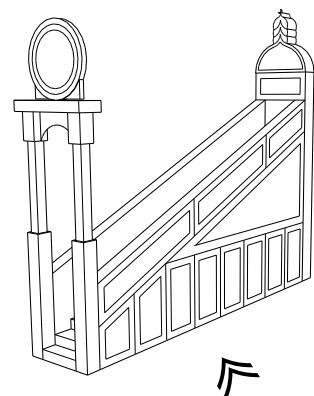
0 1 2 5 10m





On the minbar's wall-facing panel, interlocking medallions recall the geometric tessellations typical of Islamic tilework. Remnants of the original paint, red and pale blue, are still faintly visible in the deep grooves of the stars.

მინბარის კედლისაკენ მიმართულ ვანელზე გამოსახული, ცრთმანითი გადასლართული მედალიონები კარამიტით გადახურვის ისლამური იოთოდისთვის დამახასიათებელ გეომეტრიულ მოზაიკას ჰგავს. მედალიონებზე თავდაპირველად დატანილი ნითიალი და ლურჯი საღებავი მონამაცემის ღარებს გართალად, მაგრამ მაინც აჩნია.



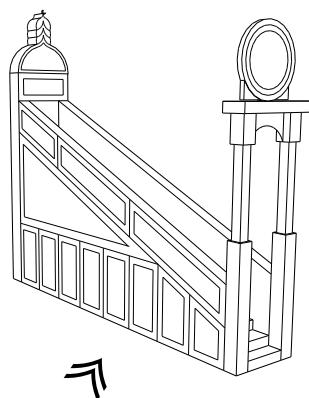
MINBAR SIDE-PANEL CARVING

მინბარის გვერდითი ჩუქურთმის დეტალები



Akho's original minbar blends traditional Georgian carving with Ottoman motifs. On the outward-facing panel, craftsmen framed stylized tulips—a symbol of the Ottoman golden age—with strips of geometric carvings typical of the period's Georgian vernacular architecture.

ახოს თავდაპირველ მინარები ვევდებით
ეართული ტრადიციული ჩაქართმის და
ოსმალური მოძივების ნაზავს. მინარების გარეთ
მოზირალ კანელზე, ხალისანა გამოსახა
ტიფაპი—ოსმალური ორნოს ხანის
სიმაგრო—და გეოგრაფიული ჩაქართმისანი
ზოლები, რომელიც ადგილობრივი ეართული
არქიტექტურისთვისაა დამახასიათებელი.



MINBAR SIDE-PANEL CARVING

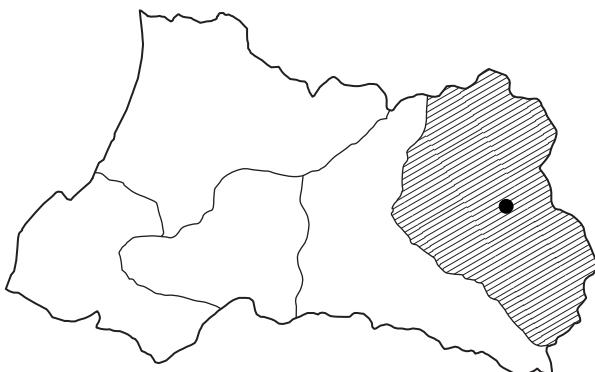
მინარების გვერდითი ჩაქართმის დეტალები

BEGHLETI VILLAGE MOSQUE

სოფელი ბეგლეთის მაჩვინი



BEGHLETI VILLAGE MOSQUE



DISTRICT: Khulo

LOCATION: 41°38'59.2"N 42°18'41.4"E

POPULATION: 578

CONSTRUCTION DATE: 1870-1900

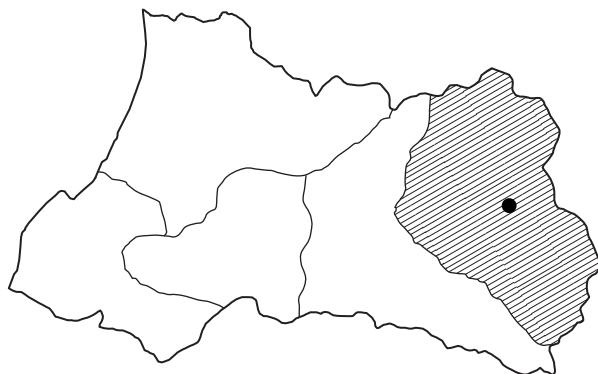
RENOVATION DATE(S): 1926 (hijri 1344); 1990s

CRAFTSMEN: unknown; decorated by Omer Usta, Usta Bin Ahmed (Laz)

MINARET: yes

Originally a small mosque typical of the late nineteenth century, Beghleti has recently acquired several additions to support its growing role as a regional educational center. Artists' carvings date the interior decoration to a 1926 renovation—five years after the Red Army's arrival in Georgia. Although Bolshevik authorities instituted state atheism in 1921, Upper Adjara's Muslim communities fought secularization—rejecting campaigns to close madrasas and ban women's veils—until as late as 1929. Beghleti's original craftsmen remain unknown, but striking similarities between the early twentieth century murals at Beghleti and Dghvani suggest the hands of Laz masters Omer Usta and Usta Bin Ahmed. Distinctive paintings found at both mosques include folded scarves, lemon trees, flower vases, and a bi-colored chevron pattern wrapping around the ground floor. The mihrabs of both mosques are painted dark green with a gold-accented floral bouquet inside the niche. Perhaps the most unusual motif (found along the base of the mihrab wall and the ceiling medallion's frame) is a dynamic “bubble,” or circle pattern, outlined in blue on a background of pink or white. Unique to Beghleti is the mural to the left of the mihrab, which depicts a standard with three Turkish flags. The white crescents on the flags—although defaced during the Soviet period—are still partially visible. While the mosque's most dramatic decor dates to the early twentieth century, several remnants of earlier carved ornament suggest a considerably older base structure. Unlike later mosques built with domes, Beghleti has a carved ceiling medallion. Columns with traditional hooks and geometric carvings on the ground floor contrast with the European-influenced doric columns of the mezzanine level. Tiered bands of carved ornament—knots, incised triangles, braids—form a cornice partially concealed by the newer mihrab.

სოფელ ბაღდელის მაჩვითი



მუნიციპალიტეტი: ხაჭაპური

მდებარეობა: 41°38'59.2"N 42°18'41.4"E

მოსახლეობა: 578

პერიოდი: 1870-1900

რესტავრაციის თარიღი(ებ): 1926 (პირველი 1344); 1990-იანი წლები

მზარებელები: უცნობია; გაფორმება ეკითვით დაზ რსტატის რჩევ უსტას და უსტა ბირ აკმადის

მინარევი: გააჩნია

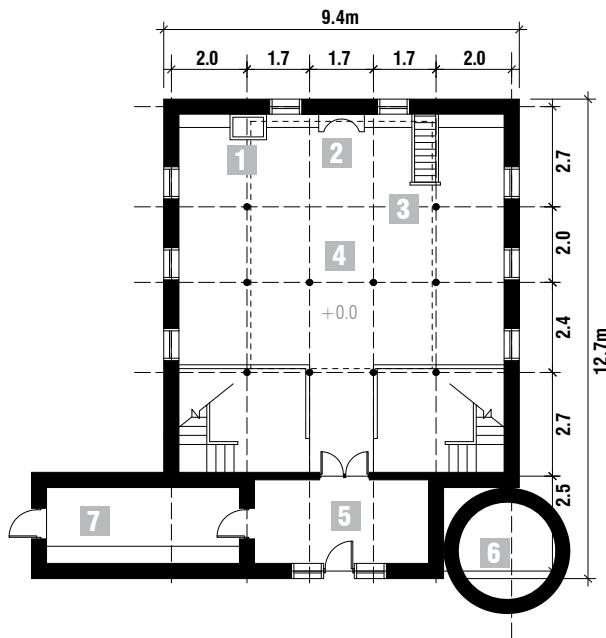
თავდაპირველად, ბაღდელის მეჩვითის გეოგრაഫიული საუკუნისთვის დაბახასიათის მცირე ზენობა ეკავა. მის როგორც რეგიონული საგარენათლებლი ცენტრის სასა უფრო მზარდ როლითაც გასამატავებლად, გასალი საკუნძულო ბოლოს, გეოგრაფიული სენა სათავსოზე მიმავის. ინტერიარქის ხეზე ნაკვეთი მორთულება 1926 წელს, შეიტყო არმიის საკართველოში გამოჟრიდან ხათი წლის გამდეგ ჩატარებულ რესტავრაციას უკავირდება. მართალია, ბოლოვანივება სახელმწიფო ათაოზმი 1921 წელს დააკანონია, ზემო აზარის შესლიმი მოსახლეობა სეულარიზაციას თავგამოგზებით ეპიკოდებისინი გადარესად და ეპითა თავსაბურავის ამოსაძირკვად მიმართოდ კაგანიერს 1929 წლამდე ეცნობალმადებებით. ბაღდელის თავდაპირველი მხარეების რსტატი უცნობია, თქმას დღვანის გეოგრაფიულ საუკუნის დასახურიში გაკვეთებულ მხარეების გვარების გარემონდებას რეალიზებას, რომ მრივე შენობა აუზის რსტატის - მოწი უსტას და უსტა ზენ აკმადის მარავენას ეკვთვის. მრივი მიმდევა კედელებზე არსებული გამორჩეული მაზორეული მოსახლეობის, ლიგანის ხეაბის და ყვავილის კოონცენტრაციის მომზვევას. პირველი სართულის კედელებს შევრენის ფორმის რეზენს ელეგანტური მოყვებას. ბაღდელის და დღვანის მიკავები მუკა მეცანას, ხოლო მის ნიშანზე რეპროფილი მოვარაყებული ყვავილის თაგანებული მისამული. ყველაზე ურვეულოდ მიკავები ფუძის მიმდევარ კედელება და ჭარის გეოგრაფიის ჩარჩოზე გამოსახული გუმტალების ფორმის დინამიზმი ნაყია. რსტატის მრნამარებები ვარდისფერ ან თეთრ ფოზე ლერწის სალებავით მოსახული ბაღდელის მიკავები მარხვენა მხარეს მისამული სამი თართული დროშას გამოარჩევს, რომელთა თეთრი ნახევარმოთარევები, საბჭოთა კერივოდში გადამლის მცდელობაზე მიმხდავად, დღემდე იკათხეა. მართალია, გეოგრაფიული ყველაზე გამორჩეული დეპორტი ადრეულ გეოგრაფიულ საუკუნის გაცემის დროის მრნამარები უფრო ძველ საპირკველზე მიმდინარეობს. გვიანდელი გეოგრაფიული მეჩვითის მარხვენა განსხვავებით, ბაღდელის ხსნაზე დამზადებული ჭარის მდებარეობის აგვივენის, მეჩვითის მრავილები უკავირდება და გოვათრიცებული მრნამარები ზემოები არქველი სართულის ცვეზები გეზანის ცვრალები გალენით შეკრები დორის მრდეს ეკირის გამოსახული კვანძის, რომელსაც ახალი მიკავები ნაწილობრივ ფართის.



ك

كَلِمَاتُهُ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْعَزِيزُ

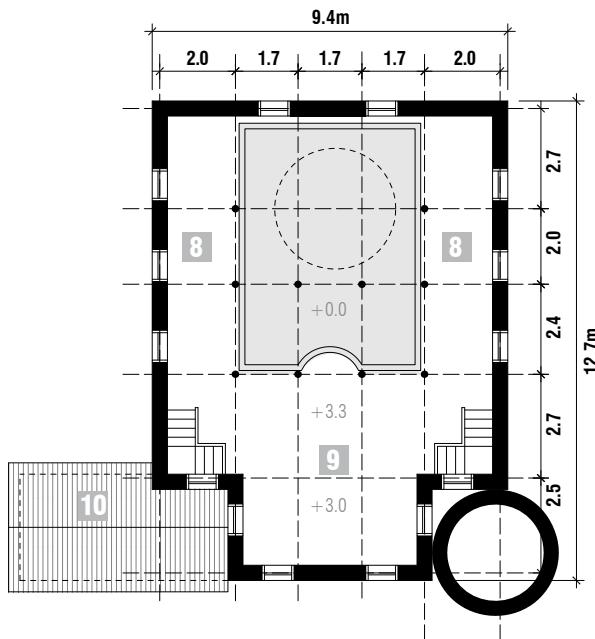




MAIN LEVEL PLAN

პირველი სართულის გეგმა

- 1 KURSI** კურსი
- 2 MIHRAB** მიჰრაბი
- 3 MINBAR** მინბარი
- 4 PRAYER HALL**
სალოცავი დარბაზი
- 5 ENTRANCE FOYER**
შესასველი ფარავანი
- 6 MINARET** მინარეტი
- 7 ABLUTION AREA**
გადასაცვლის ადგილი



MEZZANINE LEVEL PLAN

ანტრესოლის გეგმა

- 8 MEZZANINE GALLERIES**
ანტრესოლის ფრთები
- 9 MEZZANINE** ანტრესოლი
- 10 ROOF** სახერავი

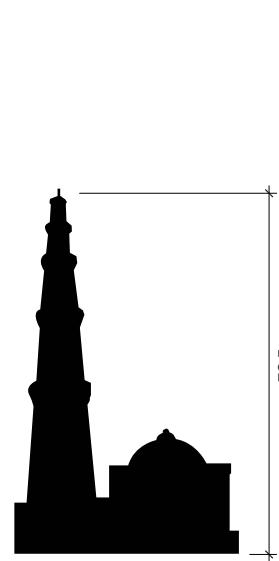
FLOOR PLANS

სამშენებლო გეგმები

1:200



QUTUB MINAR MOSQUE, DELHI, INDIA
ეთोს-შინაგანის მეჩეთი, दिल्ली, भौतिक, इतिहास

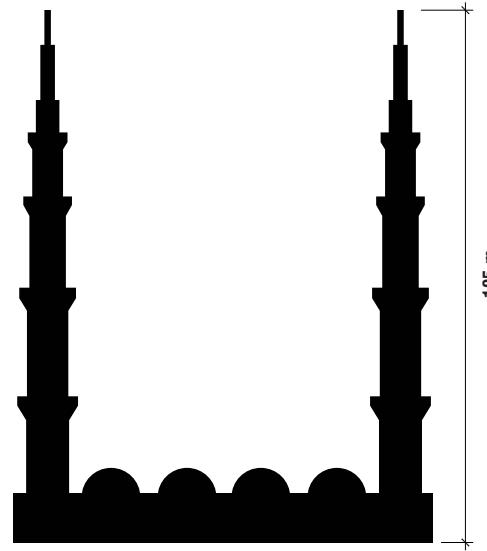


ADJARAN MOSQUE, NO MINARET

აჭარული მეჩეთი, მანაჩერის ქარხეთი

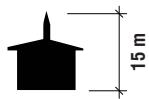


MEDINA MOSQUE, SAUDI ARABIA
अब्दुल्लाह अल-खेडी, साउदी अरबी



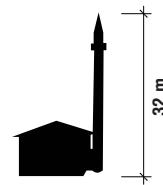
ADJARAN MOSQUE, CENTRAL MINARET

აჭარული მეჩეთი, ბეგერის სასახლე მანაჩეთი



BEGHLETI MOSQUE (TALLEST IN GEORGIA)

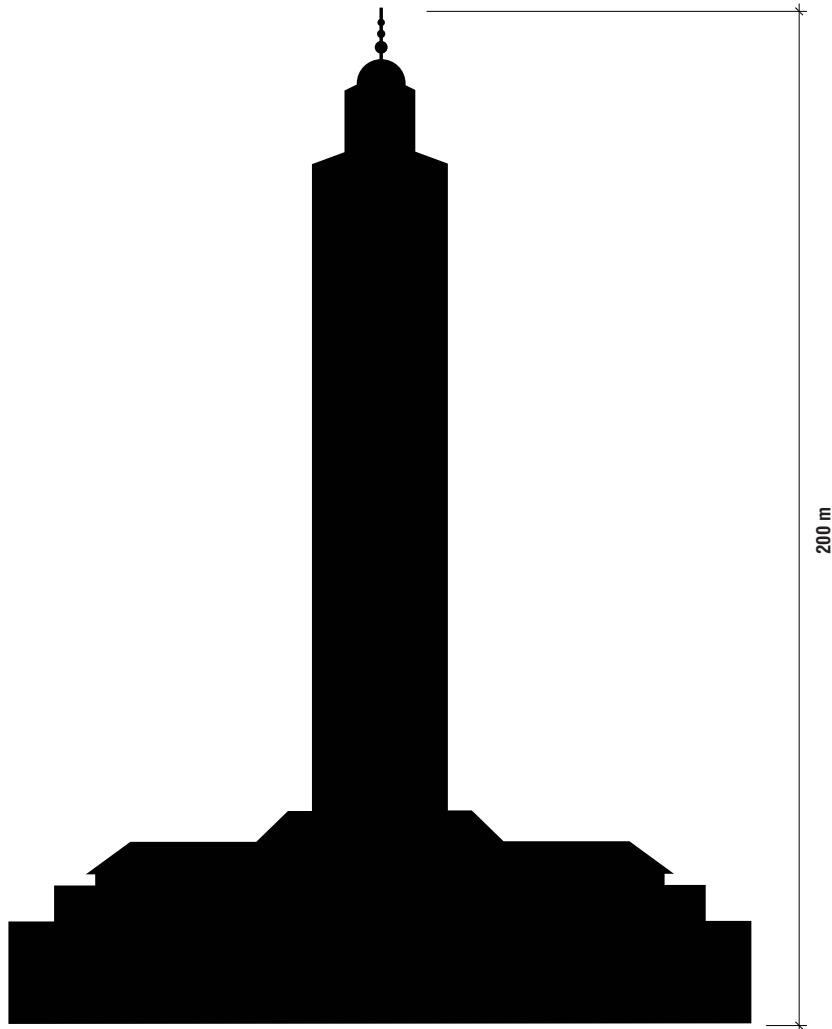
გელეთის მეჩეთი (საქართველოში ყველაზე მაღალი)



MINARET HEIGHT COMPARISON

მინარეთის სიმაღლეების შედარება

THE GREAT MOSQUE OF HASSAN II, MOROCCO
ՀԱՍԱՆ Բ-Ի ՋՈՒՄԱ ՑԵՐԵԿՈ, ՄԱՐՈԿԿՈ



1:1500

0 5 10 20 50 100m

EVOLUTION OF BEGHLERI MOSQUE OVER THE PAST CENTURY

ბეღლეთის მარეთის სახეობების განვითარება ბოლო საუკუნეები

1918

ORIGINAL WOODEN MOSQUE WITH MINARET

თავდაპირველი მარეთი მინარეთით

Beghleti mosque was originally typical of local mosque-building typologies: a two story wood building with a veranda entrance and minaret.

ბეღლეთის მარეთის თავდაპირველი ნაგებობა მარეთიანის
მშენებლების რეზიდენციის პრაქტიკის ფილიურ მაგალითს
წარმოადგენდა. ეს იყო ორსართულიანი ხის ნაგებობა ვერაცის
მსგავსი ზესასვლელითა და მინარეთით.



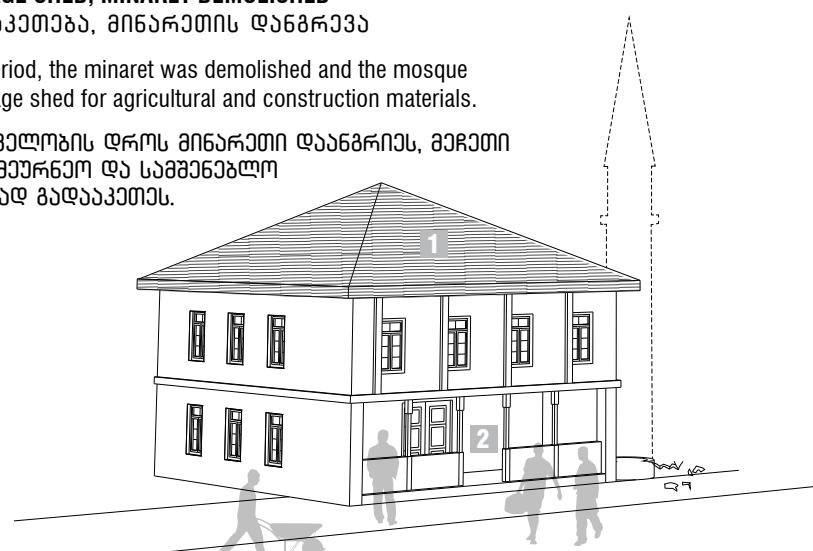
SOVIET ERA საბჭოთა ეპოქა

MATERIALS STORAGE SHED, MINARET DEMOLISHED

საცურავდ გადაკეთება, მინარეთის დანგრევა

During the Soviet period, the minaret was demolished and the mosque converted to a storage shed for agricultural and construction materials.

საბჭოთა მართველობის დროს მინარეთი დანგრიეს, მარეთი
კი სასოფლო-სამუნიციპალიტეტის და სამშენებლო
მისამის საცურავდ გადაკეთებულის.

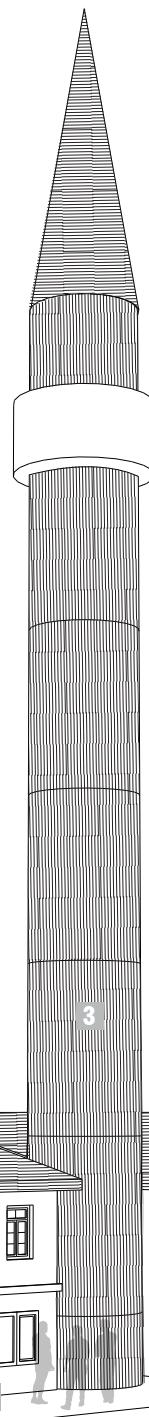


2018

MOSQUE WITH MINARET AND MADRASA მონარეთი მინარეთით და მადრასით

Today, Beghleti mosque has expanded to accommodate a growing number of students at its recently-built madrasa. In addition to a large minaret and adjacent madrasa, the mosque itself has been modified with additions to the front of the building: an ablutions area, an enclosed entrance foyer, and a second floor expansion.

თანამედროვე ეკოძაბი, გაღლეთის მიერთი გაფართოვდა, რათა მოსწავლეების მზარდი რაოდენობა დაიზარდა. გადა იქცა, რომ აიგო მაღალი მინარეთის და ედრესის შენობა, თავად მიერთის შეიცვალა: ნინ დაეგატა განგანვის ადგილი და დახურები შესასვლელი ფორი, აგასტან, გაფართოვდა მეორე სართული.



- 1** ROOF სახუარვი
- 2** ENTRANCE VERANDA ვირანდა
- 3** MINARET მინარეთი
- 4** ABLUTION AREA განგანვის ადგილი
- 5** ADJACENT MADRASA მიდგმული მადრასა

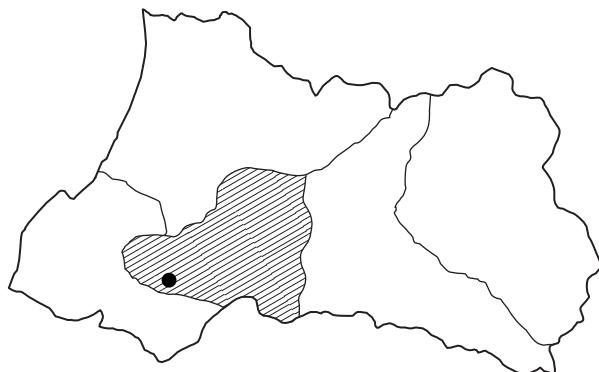


BZUBZU VILLAGE MOSQUE

ပြဇာဌ် ၁၄၁၄၁၈ ခုရောက်



BZUBZU VILLAGE MOSQUE



DISTRICT: Keda

LOCATION: 41°33'14.1"N 41°50'35.6"E

POPULATION: 306

CONSTRUCTION DATE: 1820-1860 (hijri 1235-1276)

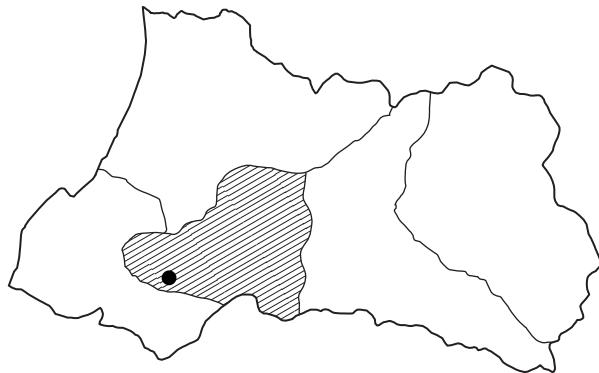
RENOVATION DATE(S): c.1990

CRAFTSMEN: Unknown

MINARET: No

A team of Soviet folk art historians included Bzubzu mosque in a survey of Georgian wooden architecture and ornament, providing a record of how the site has changed since the late 1940s. It is the only mosque from the survey that survives to the present. Published in 1959, M. Garakanidze's photographs and detailed drawings of Bzubzu depict well-preserved Ottoman era decorative elements despite the passing of a century or more of time: a ceiling medallion framed by twining tulips and vines, a door covered entirely with intricate geometric patterns, and richly carved hooked columns on both the verandah and interior. The mosque's state of preservation (and the resources dedicated to surveying it) suggest that while Soviet authorities repressed Islam as a practice, they took an interest in its artistic achievements. Including Adjara's mosques in a book entitled *Gruzinskoe Derevianoe Zodchestvo* [Georgian Wooden Architecture] may, in fact, have also been a way to reframe Islamic religious sites as regional folk art. The contrast between Bzubzu in 1959 and its condition today is striking—little, if anything, remains of the ornaments so carefully documented by Soviet historians. Like most mosques in the region, the verandah has since been enclosed (with its carved columns removed in the process) and the terra cotta roof replaced with sheet metal. The interior is stripped almost entirely of its original decoration: a layer of boards conceals the ceiling medallion, and both the minbar and mihrab have been recently rebuilt in unadorned wood. The only remaining decor is unusually neoclassical: a crisp pediment sits atop the empty mihrab niche, and a two-tiered cornice carved with dentils and chevrons divides the ground floor and mezzanine level.

სოფელ ბზუგზუს მარეთი



მუნიციპალიტეტი: ქადა

მდებარეობა: 41°33'14.1"N 41°50'35.6"E

მოსახლეობა: 306

აზერის თარიღი: 1820-1860 (პირი 1235-1276)

რესტავრირების თარიღი: დაახლ. 1990-იანი წლები

მარებულება: უცნობია

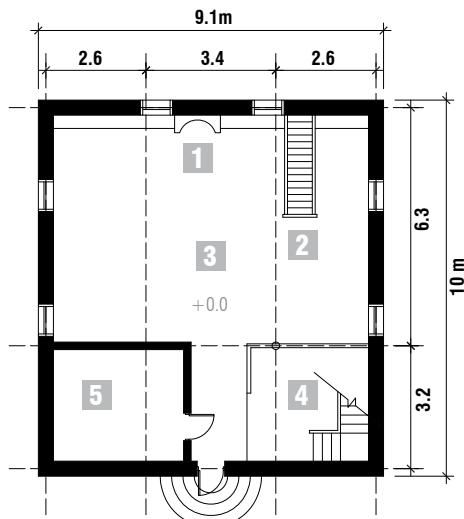
მინარეთი: არ გააჩინა

1940-იანი წლების პილოს, სოფელ ბზუგზუს მარეთი მოყვარული საბჭოთა ისტორიას შეასრულავს მიურ შემდგრძლივ კარისტული ხს მონაცემების სისახლი აღმოჩენდა. ეს მოვლენა კარგად აღნიშნა, თუ როგორ შეიცვალა სოფელის მახრო გასატი საუკანის შეცელიდა დღეადე, აზერის ცენტრი შეიცვალი სხვა მხედარიდან ერთადერთია, როგორიც დღეადე გამოვაჩრა. მიხედვით გარაფანის მიურ მომზადებულ და 1959 წლს გამოცხავე ნახაზებსა და ფოთოვაზე აღზეცდილი სუჟეტის მანძილზე კარგად შემოხატული, რსეალური ეკონისტოს დაბახასიათებული დეკორატიული ელემენტები. მარეთის ფარის გედალიდან იჩინდებოდ ცუვილი ტიტანისა და ვაზის რომელით გამოიცვალი ჩარჩო არმყის, კარი თიტანის მთლიანადა დაფარული ერთმანეთიში გადახლართული გეოგრაფიული ფიზიკით, ვერაცნისა და ინტერიერის მთლიანადა დაბახასიათებულ კაუჭაზის სვეტებს კი მდიდრულად მორთული ხეზე ნავერი რომელიმენტი ამავენათ. ნახსენი პაროგიდისტის მერიტის მდგრადრეობა, ასევე მის ფიცეალიზმის გადახლაზე დასარჩული ენერგია მიზანიმენის, რომ მოხედავად ისლეამის რელიგიური პრაქტიკის დევილის, საჭიროი ხალილუფლებისა საქამადი დყო დანირერესაული მისი სახელმძღვანი მიზნებით. სიახლი „Грузинское Деревянное Зодчество“ (კართული ხს ხაროტამოძრება) აჭარის მიერთავს გარკვეული ადგილი დაკომი, რაც აკვევ მოითითავს, რომ საბჭოთა კარგოდის ხელოვნებათამომდევობისტის ისლეამური რელიგიური მასაურების ადგილებას რეგიონებს ხალხურ ხელოვნებად გადააზრებს მაღლებულ უხემ ნაძვილებდ არ იყო.

ბზუგზუს მარეთის 1959 წლის მდგრადრეობასა და დამცვადებლ ყოფას შორის თვალშისხივაში სხვაობაა. საბჭოთა ისტორიას შეასრულავს მიურ რადგენაით დოკუმენტირებული რომელიმენტი თიტანის არაცირის გამოჩერაილი. ვერადეა ამოგვენაბულია, რომერთ ც ს ჩაგიონის სხვა გერიაზების შემთხვევაში მოხდა, ხოლო ნავერი სვეტები კი მარიაზლობის არმოცვაში მავიდან მოიცილებ; კარამის სახერავი კი ფურცლოვან გეთალს გუცვლის ინტერიერის თავდაპირველი დეკორატიული თიტანის აღარ არცებობს - შერის გებალიონები ფანერის ფურცლებია აკარული, ხოლო მინარი და მიპარა სულ მოტა ხეს ხს მარტივი აანელებით განახასლებს. გამოჩერების დეკორი უჩვეულებელ ცოკლასიურია - დახვეული დეკორატიული ელემენტების მეორე ფრონტი თავს მიკაბას ცარიელ ნიშანა ადგას. კრებურებითა და ზვრობებით გამოვარებილი როდინიანი კარინიზი კი პირველი სართულისა და მაზანინის ერთმანეთისამაგ გამოსაყოფადაა გამოყენებული.



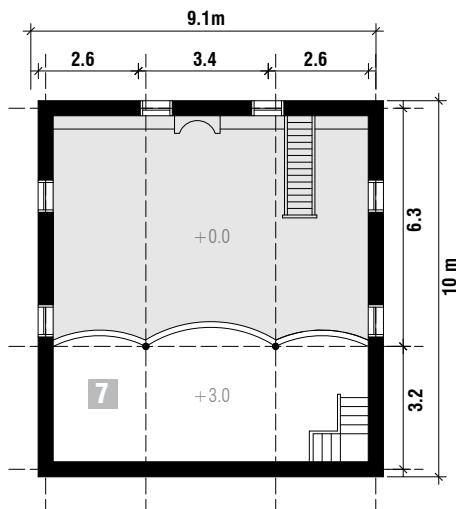




MAIN LEVEL PLAN

პირველი სართულის გეგმა

- 1 MIHRAB** მიჰრაბი
- 2 MINBAR** მინბარი
- 3 PRAYER HALL** სალოცავი დარბაზი
- 4 WOMENS AREA** ქალთა სივრცე
- 5 STORAGE** საცავი
- 6 ABLUTION AREA** განხანის ადგილი



MEZZANINE LEVEL PLAN

ათონის ეროვნული გეგმა

- 7 MEZZANINE** ათონის ეროვნული

FLOOR PLANS

გეგმის გეგმა

1:200





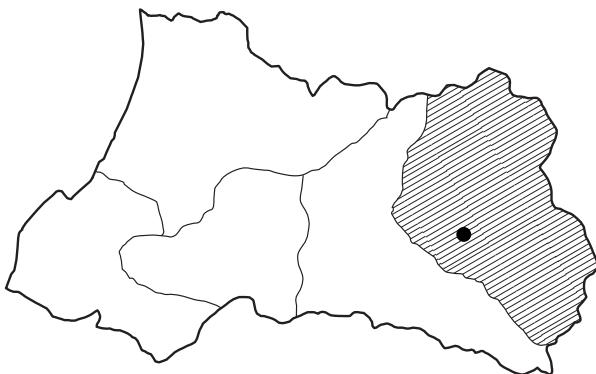


CHAO VILLAGE MOSQUE

სოფელი ჩაოს მართი



CHAO VILLAGE MOSQUE



DISTRICT: Khulo

LOCATION: 41°37'12.8"N 42°17'34.4"E

POPULATION: 212

CONSTRUCTION DATE: 1909-1912 (hijri 1326-1330)

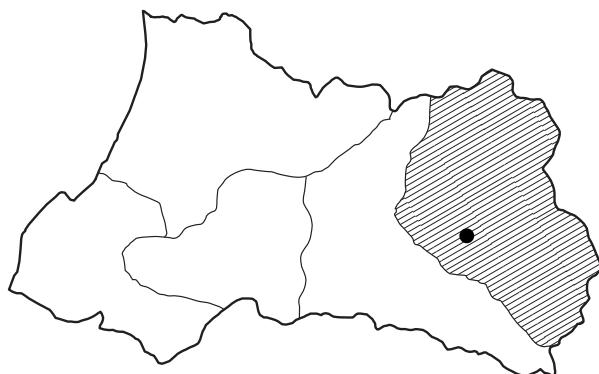
RENOVATION DATE(S): 1993-1995

CRAFTSMEN: Laz Craftsmen from Batumi/Gonio

MINARET: Yes (Original demolished 1936)

Chao mosque, like most in Upper Adjara, was built by local architects and decorated shortly thereafter by Laz craftsmen invited from Lower Adjara. After Soviet authorities ordered the minaret demolished in 1936, the mosque was converted into a warehouse and the adjacent madrasa became the village “social club.” The latter continues to be an enthusiastically used institution. Local funds and a few outside donations, such as carpets from Batumi and exterior corrugated metal siding from Turkey, supported Chao mosque’s post-Soviet renovation. Despite a decidedly contemporary pastel color scheme and stencil paintings, the interior is filled with traditional cornstalk murals (a recurring motif for the region also found at Akho, Dghvani, and Ghorjomi). The only part of the interior yet to be repainted is the dome; its dark lacquered wood is a sharp contrast to the bright murals on the walls below. Although the village of Chao is currently in sustained economic condition, rural depopulation poses an ongoing threat to both the mosque and the community. Many families relocated after a 1988 landslide, leaving Chao mosque with fewer attendees and diminishing support for the building’s ongoing maintenance.

ცოფელ ჩაოს მეჩეთი



მუნიციპალიტეტი: ხუჭო

მდებარეობა: 41°37'12.8"N 42°17'34.4"E

მოსახლეობა: 212

აზერის თარიღი: 1909-1912 (პირველი 1326-1330)

რესტავრაციის თარიღი: 1993-1995

მშენებლები: აზერი ისტატიგი გათამიდან და გონიოდან

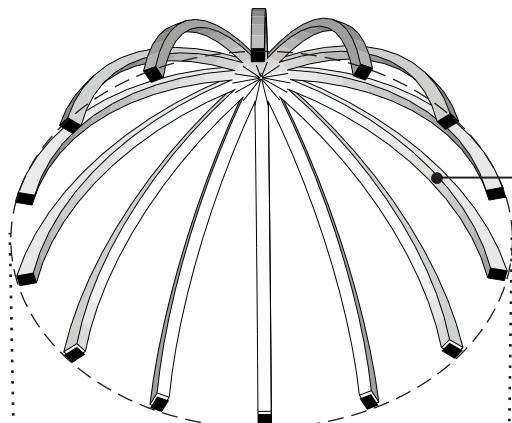
მინარეთი: გააჩნია (თავდაპირველი 1936 წელს დაინიშნა)

ზემო აზარის სხვა მეჩეთისას მსგავსად, ჩაოს ადგილობრივია გვივებულება ააგეს, ხოლო მისი მორიგეობა კვებო აზარიდან მოვალეობ დაზ ხელოსნებას ეყოთვის. 1936 წელს, როდესაც საბჭოთა ხელისუფლების განვითარებით მინარეთი მოგააწე, მეჩეთი – საყორად, ხოლო მედრესა – სოფლის კლუბად გადაკვეთა. სამშენებლო, რომ ამ უკანასკელს სოფლის მმწოდნელები ძალიან აკმიტრად ჩაინიშნე.

კოსტაბაჭოთა აკრიტიკი ჩაოს მეჩეთის გასარემონტებლად, ადგილობრივი ზემონირულების გარდა, გათამიდან მომახილი ხალიცები და თარქათი დამზადებული არმოვილისაგან თანასი ფურცლები იქნა გამოყენებული. გართადინ, ინდენირის პასტელური ფარაონი და კედლებზე პირველი ტრავასარებული მოსაზღვრება თვალშისაცვად ახალია, შედა ნაილის მნიშვნელოვან ადგილს სიმინდის ტაროებიანი ტრადიციების მოსაზღვრება იკავებს. მსგავსი დევორატიული მომივი ახოს, დღვანის და ღორიაობის მეჩეთისას მოსაზღვრება დამასასიათებელი. ინდენირის ერთადერთი ელემენტი, რომელიც ჯერ არ შეადებავთ, მაგალითა, რომლის ლაქით დაფარული ხის პირი კედლის ფერადივან მხატვრისას უაირისპირდება.

მართალია, ჩაო ეპიცომიური თვალსაზრისით, მხატვრულად ფიხები დგას, იმ მოსახლეობისგან დაშველუ იმლება, რაც რომის თება, ასევე – მეჩეთის დიდ საფრთხის უქმნის. მრევლის და შესაბამისად, მანების მოსახურიგებლად საჭირო რესპექტის თანდებან მიიჩდება, განსაკუთრებით მას შემდეგ, რაც 1988 წლის მეცყრის შემდეგ, პეტრე რაზახა ბარში გადასახლება გადაცვითა.

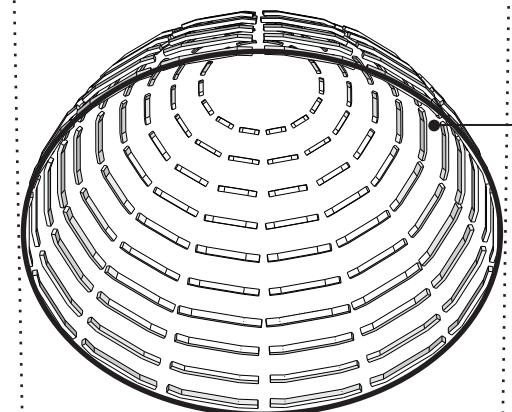




1: PRIMARY WOODEN RIB SUPPORTS
ნის პირითადი საყრდენი
მალები

Primary vertical arched ribs provide the dome's main support.

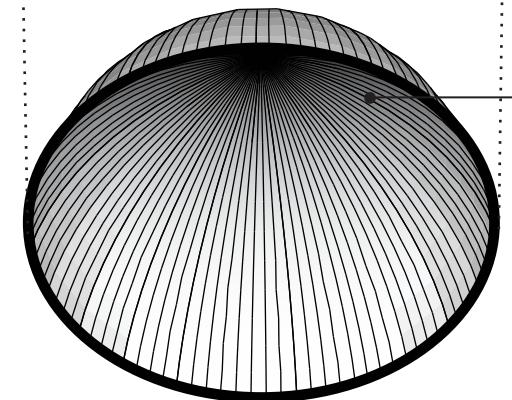
მთავარი ვერტიკალური
თაღოვანი მალები გამზადის
მთავარ საყრდენს ნარმაფებას



2: SECONDARY WOODEN BRACING
ნისგან დაგზადებული
მეორადი სამაგრები

Horizontal bracing affixed to the primary wooden rib supports cross-braces the dome structure.

ნის პირითად საყრდენ მალებზე
არსებულ კორიზონტალურ
სამაგრებ ჯარებითად უზრუნავს
გამზადის სტრუქტურას.

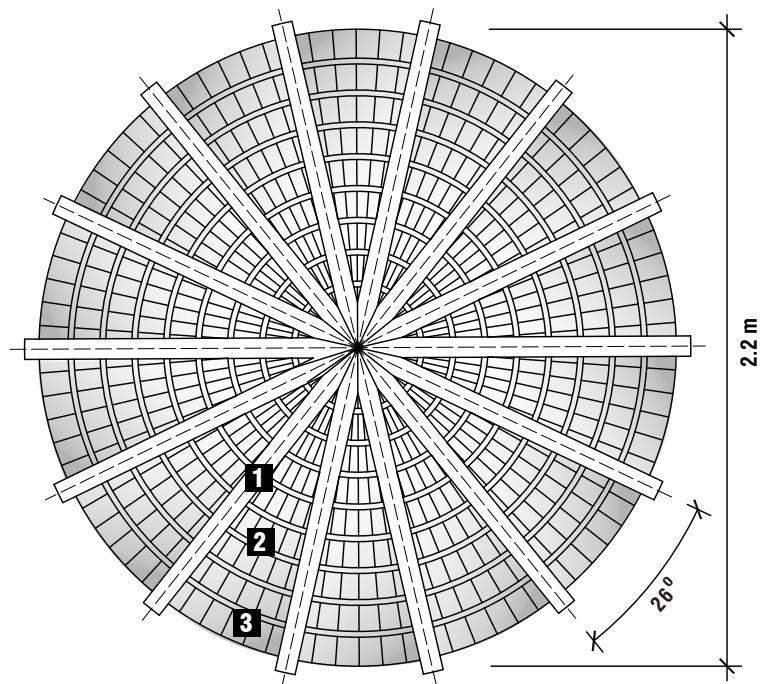
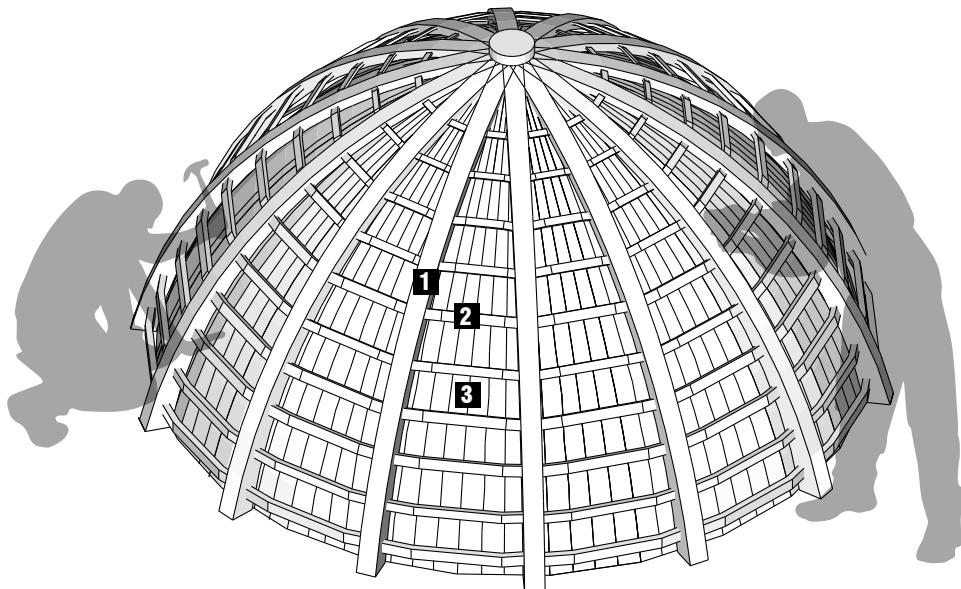


3: THIN VERTICAL FINISHING STRIPS
თხელი ვერტიკალური ნაფრები

Thin vertical strips of steam-curved wood are affixed to the secondary bracing in order to provide the dome's finished surface in the prayer hall ceiling.

ორთოლუ გამოყვანილი თხელი
ვერტიკალური ნაფრები ნის
მეორად სამაგრებია
მიზედებული, რითაც საჭობოა
დარბაზის ზერს საბოლოო სახეს
აქვთ.

DOME DETAIL
გამზადის დეტალი

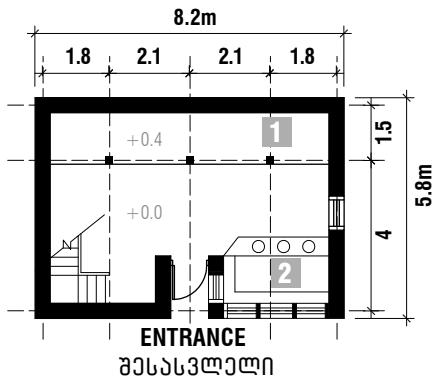


DOME CONSTRUCTION DIAGRAM

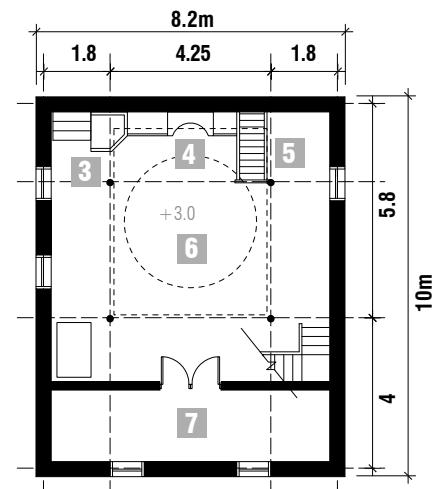
გუმბათის კონსტრუქციის დიაგრამა

Chao Mosque
ჩაოს მეჩეთი

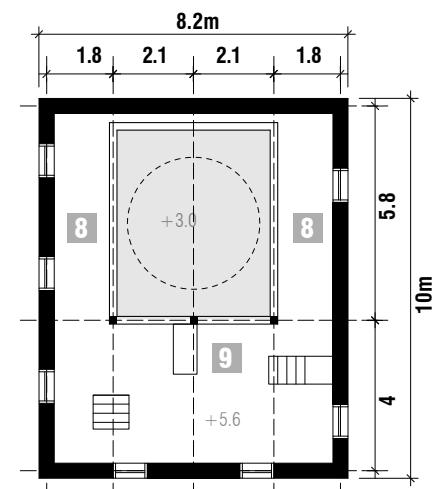


**ENTRANCE LEVEL PLAN**

შასას 3 ლევი სართულის გეგმა

1 SEATING AREA დასაჯორო ადგილი**2 ABLUTION AREA** განგანვის ადგილი**MAIN LEVEL PLAN**

პირველი სართულის გეგმა

3 KURSI ქარსი**4 MIHRAB** მიჰრაბი**5 MINBAR** მინბარი**6 PRAYER HALL** სალოცავი დარბაზი**7 STORAGE** საკაფეო**MEZZANINE LEVEL PLAN**

აზორესოლის გეგმა

8 MEZZANINE GALLERIES

აზორესოლის ფრთები

9 MEZZANINE აზორესოლი**FLOOR PLANS**

შენობის გეგმა

1:200





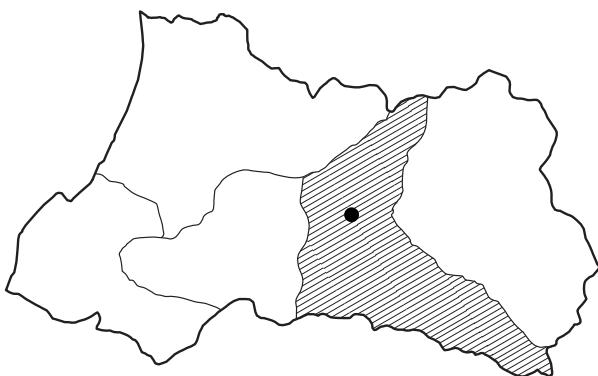


CHVANA VILLAGE MOSQUE

სოფელი ჭვანის მეჩეთი



CHVANA VILLAGE MOSQUE



DISTRICT: Shuakhevi

LOCATION: 41°40'36.1"N 42°09'41.3"E

POPULATION: 328

CONSTRUCTION DATE: 1894-1895 (hijri 1312)

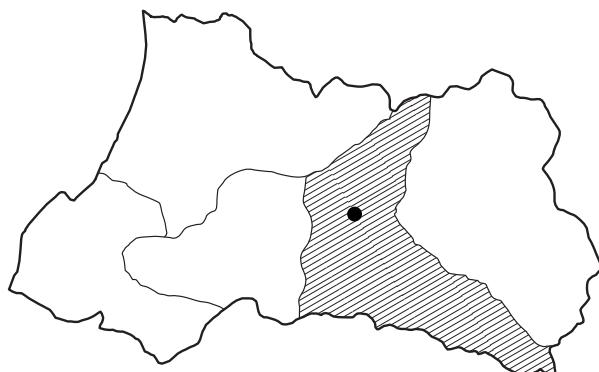
RENOVATION DATE(S): 1997

CRAFTSMEN : Unknown

MINARET: Yes

Chvana mosque is the center of a courtyard complex that also includes a large minaret, madrasa, and an outdoor ablutions fountain protected by a domed enclosure (in the site plan, this ablutions area is the red octagonal building on the left). During the Soviet period, the complex served as a hospital for Chvana and surrounding villages. A 1997 renovation covered any surviving murals in new paneling and sponge painting, but the original dome—with its grapevines and roses strikingly reminiscent of European interior decor—remains untouched. Similar motifs adorn the dome covering the 1905 ablutions fountain, but greater exposure to the elements and renovations using contemporary synthetic materials have caused extensive paint peeling. The renovation also coated both the fountain dome and the interior carvings (predominantly of the template-based variety of the late nineteenth century) in garish new paint, obscuring some of the original details. Structural beams below the roof and columns to the foundation bear the herringbone and geometric carving patterns typical of earlier mosques, which suggest that Chvana was built on the site of a previous structure, or that it was subject to an extensive reconstruction in 1894-1895. The foundation columns retain traces of red and blue paint, providing evidence of early color schemes and pigment availability.

სოფელ შვანის მეჩეთი



მეცნიერებულითი მუზეუმი

მდებარეობა: 41°40'36.1"N 42°09'41.3"E

მოსახლეობა: 328

აგების თარიღი: 1894-1895 (პირი 1311-1312)

რესტავრაციის თარიღი: 1997

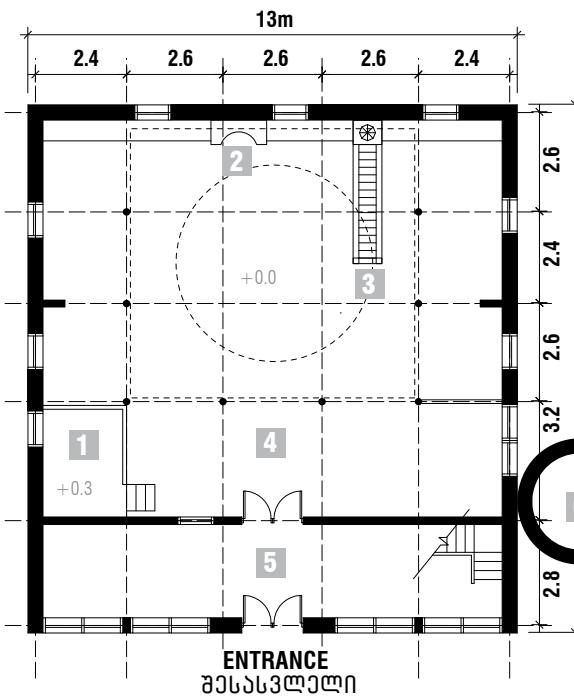
მშენებლები: უცნობია

მინარეთი: გააჩნია

შვანის მეჩეთის შიდა ეზოს ცენტრი უკავია, მის კომპლექსში ასევე შედის დიდი მინარეთი, მაღრასე და გამაბათიანი ზღუდით დაზული განსაბანი შადრევანი (ცდგილის გამაზე, განსაბანი გადრევანი გარცხენი, ცითალი რვაკუთა განვითარებული). საჭოთა პარტიული, კომპლექსი შვანისა და ახლომდებარე სოფლებს სასავადყოფოს სახით ემსახურდება. 1997 წელს ჩატარებული რესტავრაციის შედეგად, კედლის ყველა გამორჩევილი მხატვრობა ახალი კანონებით და კედლის საღებავით დაიზარა. შენობის კველი გამაბათი ხელუალებებითა - მასზე გამოსახული ვარდები და ვაზის რომები იწოვიანი იწოვიანი დიზაინის ევროპულ სტილს მიაგავს. მსგავსი ორნამენტი 1905 წელს აგებულ განსაბანი შადრევენის გამაბათისა და აგვენერაზე, თუმცა თანამედროვე სიცოცხლე ეიმოურ საშუალებებთან კონტაქტის შედეგად, საღებავი აერთობილია. ადგენის მარტო, გადრევენის გამაბათისა და განვითარების არსებული, გაბლიუნით გამოყოფილი ნის თავდაპირველი ცლამერებები მყვირალა ფარის საღებავით სრულიად დაიფარა. სახურავის ევერ არსებული სივრცეები და საყრდენი ცვეთები ზიგზაგის და გეომეტრიული ფორმის ამოჭრილი ნაყზებითაა შემკვეთი, რაც გვაფიქრობებას, რომ შვანი არ ადრეული ნამატობის ადგილასაა აგვენებული, არ 1894-95 წლებში საუკალიანად გადაკეთდა. საყრდენ სვეტები გამორჩევის ინოვაციი და ლურჯი საღებავის ვაჟი კი ადრინდები ფართა პალიტრასა და გამოყენებულ ადგილობრივ საღებავის კარგად მიუთითობას.

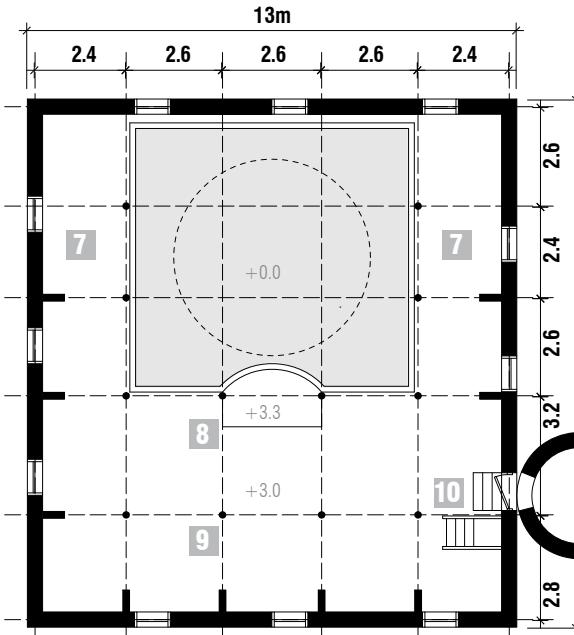


Chvana Mosque
ჭვანის მეჩეთი



MAIN LEVEL PLAN
პირველი სართულის
გეგმა

- 1 WOMEN'S AREA ქალთა სივრცე
- 2 MIHRAB მიჰრაბი
- 3 MINBAR მონახული
- 4 PRAYER HALL სალოცავი დარბაზი
- 5 ENCLOSED VERANDA დახასული ვერანა
- 6 MINARET მინარეტი



- 7 MEZZANINE GALLERIES აზორესობლის ფრთაზე
- 8 MEZZANINE BALCONY აზორესობლის აივანი
- 9 MEZZANINE აზორესობლი
- 10 MINARET ACCESS შესასვლელი მინარეტზე

FLOOR PLANS
შენობის გეგმა

1:200

0 1 2 5 10m





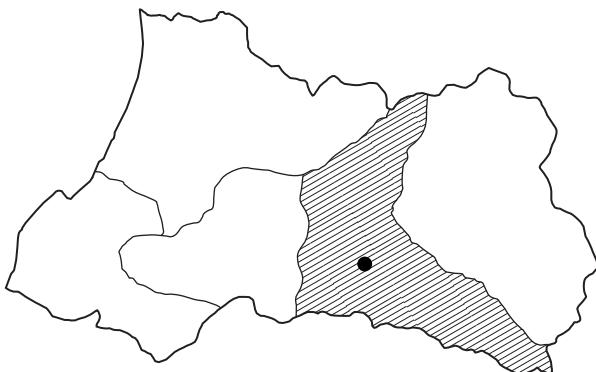


DGHVANI VILLAGE MOSQUE

სოფელი დღვანის მაჩვითი



DGHVANI VILLAGE MOSQUE



DISTRICT: Shuakhevi

LOCATION: 1°34'47.6"N 42°12'42.5"E

POPULATION: 284; Greater Dghvani 1158

CONSTRUCTION DATE: 1907 (hijri 1325)

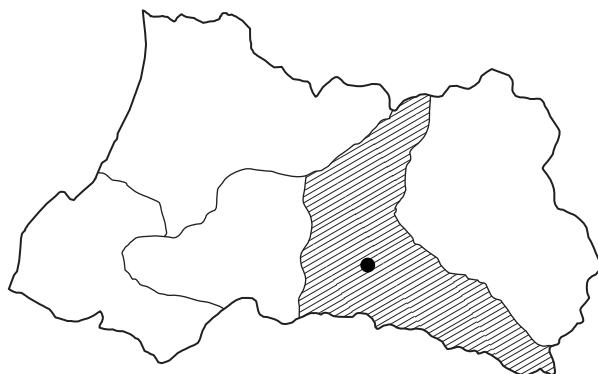
RENOVATION DATE(S): 1969, 1990s

CRAFTSMEN: Omer Usta, Usta Bin Ahmed (Laz)

MINARET: No

Dghvani mosque, one of Shuakhevi region's most distinctive, has survived a remarkable number of near-catastrophes: a Soviet demolition order (locals saved it by advocating that it be used as a warehouse instead), a landslide that partially lifted the structure from its foundations, and a recent population decline in the village. Today, it preserves some of Adjara's most elaborate interior murals, painted by Laz master craftsmen Omer Usta and Usta Bin Ahmed (also responsible for the decoration of Ghorjomi and likely Beghleti mosques). The paintings include several of their trademark motifs: folded red scarves, lemon trees, flower vases, a bubble pattern framing the dome, and a bi-colored chevron pattern wrapping around the ground floor. As at Beghleti mosque, the mihrab is painted dark green with a gold-accented floral bouquet—Dghvani's mihrab, however, also features a row of gold crescents and stars. To the left of the mihrab is a mural depicting balanced scales. The distinctive paintings can also be found on the verandah outside, with murals of corn to the left of the entrance and a highly-detailed rendering of an Ottoman-flagged steam sailing ship to the right. Most of the carvings at Dghvani are based on common late nineteenth century templates, but the latticework panel crowning the minbar is truly exceptional: a pattern of interlocking rings framed by grapevines and topped with crescents. While the interior columns are all doric, those on the verandah bear abstract floral motifs similar to the applied wood ornament inside.

სოფელ დღვანის მეჩეთი



მეჩეთის აღმოჩენი: გაუსავი

მდგრადარიცხვა: $41^{\circ}34'47.6''N$ $42^{\circ}12'42.5''E$

მოსახლეობა: 284; დღვანის ზომი: 1158

პირველი თარიღი: 1907 (პირადი 1325)

რესტავრაციის თარიღი: 1969, 1990-იანი წლები

მშენებლები: აკადი რსტატები რამა უსტა და უსტა ბირ აპხედი

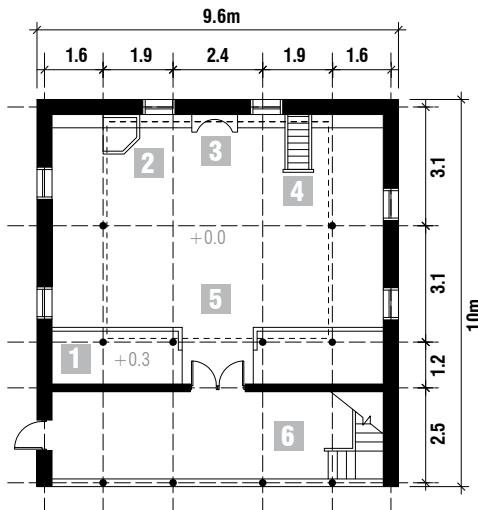
მინარეთი: არ გააჩნია

დღვანის მეჩეთი გაუსავის მეჩეთისალითოს ერთ-ერთი ყველაზე გამორჩეული ნაგებობაა, რომელიც 1907 ისტორიულ გადაუდგარიშას გადაუიჩნია. პირველი გადაუდგარიშას მის დაგრევაზე ხალი ადგილობრივია მოსახლეობაშ ააღებინა იმ მიზანით, რომ შენობა საცხოვად გაიცლება გამომდგარიყო. მაცყრის მიზანით, ნაგებობა თავდაპირველი მდებარეობიდან დაწყულია, ხოლო მისი მრავლი, სოფლის დაცლის გამო – გამოირჩება. არაა ად, დღვანის მეჩეთი ააგრძის ერთ-ერთი ყველაზე საგულდაგულოდ შესრულებული კედლის მანამორია დაცული, რომელიც არა რსტატებს – რამა უსტასა და უსტა ბირ აკადი უკათვები (სავარაუდოდ, ამ უკანასკნელთა ყალმიდან დორჩამის და სავარაუდო, გადლების მეჩეთის მოსახლეობაზ გამოვიდა). ნახატებიდან ნათლად გამოისვის მათი ხალხისა – დაკაცილი ინთელი ყალსახვევები, ყვავილის ერთეული, გვაჩატის ხალის ინგველი დაზანილი გამოიკარის მომიღებაში, ასევე როზარია გავრცელების დაცული, სარიტუალო დაცულის დაცლის გამო – გამოირჩება. არაა ად, დღვანის მეჩეთი ააგრძის ერთ-ერთი ყველაზე საგულდაგულოდ შესრულებული კედლის მანამორია დაცული, რომელიც არა რსტატებს – რამა უსტასა და უსტა ბირ აკადი უკათვები (სავარაუდოდ, ამ უკანასკნელთა ყალმიდან დორჩამის და სავარაუდო, გადლების მეჩეთის მოსახლეობაზ გამოვიდა). ნახატებიდან ნათლად გამოისვის მათი ხალხისა – დაკაცილი ინთელი ყალსახვევები, ყვავილის ერთეული, გვაჩატის ხალის ინგველი დაზანილი გამოიკარის მომიღებაში, ასევე როზარია გავრცელებაში – შესასვლელის მარცხენი სიმინდია გამოსახული, ხოლო მარჯვენი კი – დეტალები აღრეზდილი რსგალურდობისანი როზელის გამო. დღვანის მეჩეთი არსებული ხის რონამედები მეზხრამეთი საუკუნის ბოლოს არსებულ ფართოდ გავრცელებულ შაბლონებს ეფუძნება, თუმცა მინაბარის თავზე განლაგებული კანელი ქალია გამორჩეულია – გასწი გამოსახულ ვაზის ლერწებით გამოვალ გადახდართულ რგოლები ნახევარმორია აგვირგვინება. შენობის მიზნით სევერი დორისალია, ხოლო ვერადებისა – არსტრატულ ყვავილოვან მომიღებას იყენება, რომელიც მეჩეთში იწიორის არსებულ დამაგრებულ ხის რონამედებს ჩამოვგავს.

დღვანის მინაბაზე, ზედლების მსგავსად, მომეროვილი ყვავილის თანხმულია გამოსახული, ოდნოდ აკ იგავი ფერის ნახევარმორია და ვარსკველავების მოხან. მარცხენი, რსტატება განონასეორებული სასეორები გამოსახუს. შენობის გარეთ ვერადება სხვა გამორჩეული ნახატები გავრცელებათ – შესასვლელის მარცხენი სიმინდია გამოსახული, ხოლო მარჯვენი კი – დეტალები აღრეზდილი რსგალურდობისანი როზელის გამო. დღვანის მეჩეთი არსებული ხის რონამედები მეზხრამეთი საუკუნის ბოლოს არსებულ ფართოდ გავრცელებულ შაბლონებს ეფუძნება, თუმცა მინაბარის თავზე განლაგებული კანელი ქალია გამორჩეულია – გასწი გამოსახულ ვაზის ლერწებით გამოვალ გადახდართულ რგოლები ნახევარმორია აგვირგვინება. შენობის მიზნით სევერი დორისალია, ხოლო ვერადებისა – არსტრატულ ყვავილოვან მომიღებას იყენება, რომელიც მეჩეთში იწიორის არსებულ დამაგრებულ ხის რონამედებს ჩამოვგავს.

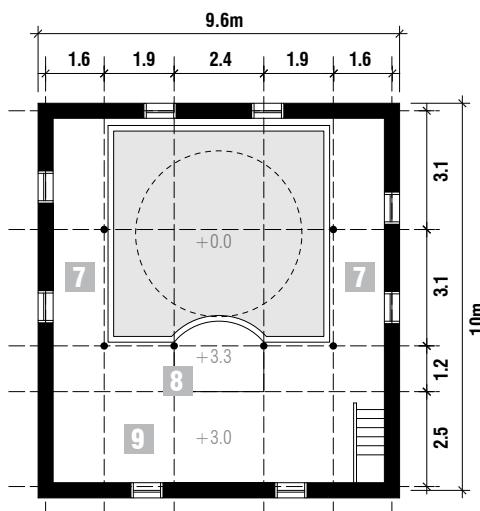




**MAIN LEVEL PLAN**

პირველი სართულის გეგმა

- 1 WOMEN'S AREA** ქალთა სივრცე
- 2 KURSI** კურსი
- 3 MIHRAB** მიჰრაბი
- 4 MINBAR** მინბარი
- 5 PRAYER HALL** სალოცავი დარბაზი
- 6 VERANDA** ვერანა

**MEZZANINE LEVEL PLAN**

ამონესოლის გეგმა

- 7 MEZZANINE GALLERIES** ამონესოლის ფრთაზე
- 8 MEZZANINE BALCONY** ამონესოლის აბანი
- 9 MEZZANINE** ამონესოლი

FLOOR PLANS

გეგმის გეგმა

1:200

0 1 2 5 10m









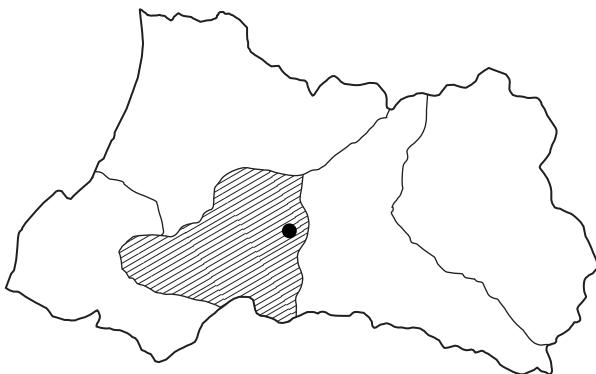


GEGELIDZEEBI VILLAGE MOSQUE

სოფელი გაგალის მთავრობის



GEGELIDZEEBI VILLAGE MOSQUE



DISTRICT: Keda

LOCATION: 41°38'53.8"N 42°04'38.2"E

POPULATION: 428

CONSTRUCTION DATE: 1880-1900 (hijri 1297-1318)

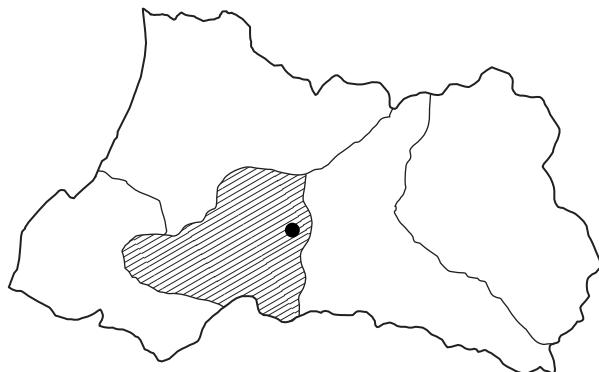
RENOVATION DATE(S): 2016-2017

CRAFTSMEN: Unknown

MINARET: No

Part of the Keda Cultural Route, Gegelidzebi mosque found itself at the center of a minor controversy in late 2017, when regional cultural agency officials discovered that locals had painted the interior and exterior bright blue and attempted to weatherproof the building with plastic windows and spray foam insulation. Particle board paneling on the interior also obscured original paintings and carvings, to the horror of heritage experts. The fate of Gegelidzebi vividly illustrates the ongoing tension between the desire to preserve historic elements and the need to make religious spaces safe and accessible in a harsh climate—all in one of the country’s most economically marginal regions. The mosque was relatively well-maintained after decades of Soviet repurposing; at various points, it served as a shop, a warehouse, and a school. Even in its present condition, a few visible panels of intricately carved woodwork framing the balcony, mihrab, and entrance suggest a high level of craftsmanship. Both the mihrab and the doorframe feature Ottoman tulip carvings; tiered cornices at the base of the balcony include herringbone, interwoven knots, medallions, and incised geometric patterns. Abstract floral template carvings adorn the balcony, door, and minbar. On the lower floor, traditional columns with hooks support the mezzanine level; upstairs, fluted doric columns support the ceiling. The dome is painted in a typical late nineteenth century style, with floral wreaths, swags of tasseled fabric, and medallions.

სოფელ გეგმის მართვი



მუნიციპალიტეტი: ქედა

მდებარეობა: 41°38'53.8"N 42°04'38.2"E

მოსახლეობა: 428

აჩვენებული თარიღი: 1880-1900 (პირველი 1297-1318)

რესტავრაციის თარიღი: 2016-2017

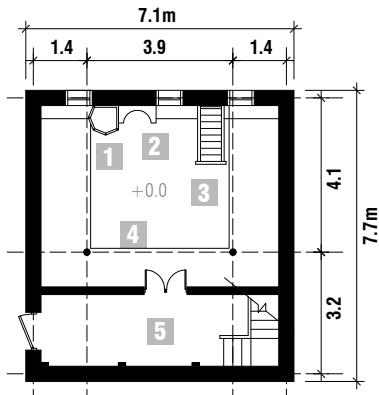
მშენებლები: უცნობია

მინარეთი: არ მიაჩინა

გეგმის მართვი ამჟამად ერთი კულტურული მარშრუტია შეტანილი. იგი მშილე გაუგებრობის მიზანის გახდა, როდესაც 2017 წლის მიწოდებას, კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ადგილობრივისა და მასში აღმოაჩინა, რომ ადგილობრივების ინტერესი და ფასადი თავითხებული დაცვითი შეცვლა და განვითარება გადახვიდით. ინტერესის თავდავიწვევით მოხატულობა და ხეზე ნაკვეთი რონამეობა მიერკანებულებას ფილებით დაიზარა, რამაც კულტურული მემკვიდრეობის ესპერიენციას გალისხვით გამოიხადა. გეგმის მართვის სრულის მართვის მაგალითზე არამად ჩანს ის სიციანი და მართვის მენივ, ისმორიგული მემკვიდრეობის დაცვასა და არასთან, ყველაზე შეფიქვებულ რაზოვნებში, რეალიგიური სიცრცეების მკაფიო კლიმატურ პირობებში უსაფრთხოდ მოხარვას უკავშირდება. საბჭოთა კერძოდ შეცვლილი აროვილის მიუხედავად, მართო საკარად კარგად იყო განვითარები - მას სახადასევა დროს მაღალიად, საცემად და სკოლად იყენებდნენ. თანამედროვე პირობები, აივანები, მიკარასა და შესასვლელები უმორჩებილი ხეს ძელებზე არსებული ნაკვეთი რონამეობები ისტათობის მაღალ სარისახე მიზნობრივია. მიკრაზსა და კარის ჩარჩოზე ტიტოს ფორმის მსებალის რონამეობები, აივნის ფუძის კარიზმაზე ზოგჯერი, ერთანანთობი გადაწელი კვანძები, გედალიონები და ამოკვეთილი გეოგეორიკული ნაყოფის დატანილი, ხოლო აივანს, კარს და მინარს შაბლონით გამოჭრილი ყვავილოვანი რონამეობები აგვივებენ. კვედა სართულის კაუზიანი სვეტები მაზანის ამაზრებან, ზემოთ კი - დაღარულ დორისად სვეტებს ჭრი უკავიათ. გეგმის მართვის მიზანის მსამართობა მრავილია: კომაოზისაში გამოყენებულია მეზრეთით საუკუნის ზოლოსთვის დამახასიათებელი მოშივაზი ყვავილის წელები, კსოვილის გირლისადები და გედალიონები.



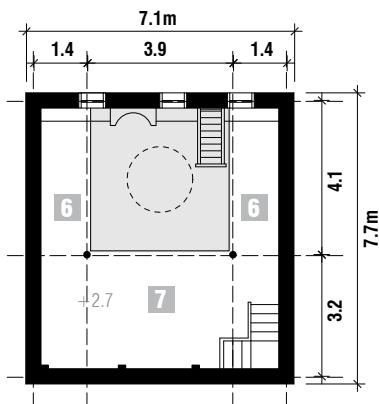




MAIN LEVEL PLAN

პირველი სართულის გეგმა

- 1 KURSI** ქარსი
- 2 MIHRAB** მიჰრაბი
- 3 MINBAR** მინბარი
- 4 PRAYER HALL** სალოცავი დარბაზი
- 5 ENTRANCE FOYER**
შესასველი დარბაზი



MEZZANINE LEVEL PLAN

ახლოესობლის გეგმა

- 6 MEZZANINE GALLERIES**
ახლოესობლის ფრთხილი
- 7 MEZZANINE** ახლოესობლი

FLOOR PLANS

შენობის გეგმები

1:200





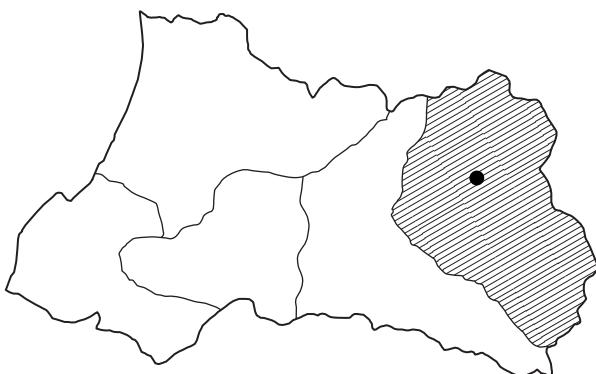


GHORJOMI VILLAGE MOSQUE

សំណង់ ភូមិកំរួច ខេត្តពោធិ៍



GHORJOMI VILLAGE MOSQUE



DISTRICT: Khulo

LOCATION: 41°38'59.2"N 42°18'41.4"E

POPULATION: 95; Greater Ghorjomi 2813

CONSTRUCTION DATE: 1902 (hijri 1320)

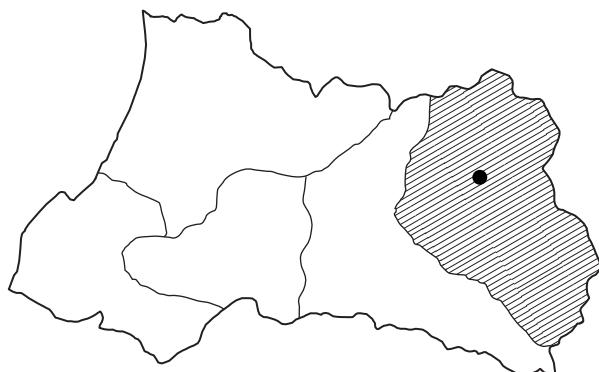
RENOVATION DATE(S): 1989

CRAFTSMEN: Omer Usta, Usta Bin Ahmed (Laz)

MINARET: Original demolished 1930, rebuilt 1989 (collapsed), rebuilt 2014

With five domes and a vast prayer hall, Ghorjomi is the largest wooden mosque in Georgia and the center of an active congregation. The mosque is part of a complex with a recently built madrasa that boards students from across the township. Villagers also replaced the minaret destroyed under Soviet rule and repainted the interior, using the original murals as a guide (although some detail has been lost in the process). Laz master craftsmen Omer Usta and artist Usta Bin Ahmed (who also decorated Dghvani mosque and likely Beghleti) painted the interior, making Ghorjomi not only the region's largest mosque but also one of its most colorful and richly detailed. The murals of corn and an Ottoman steam sailing ship on the sides of the entrance—nearly identical in design and placement to Dghvani mosque—help to confirm the artists' authorship. Five domes (one larger central dome framed by four smaller domes) and four coffers fill the ceiling, itself painted a vivid green. To support such a vast interior using the only available local building material (wood), craftsmen hewed massive double-height columns from mature trees and placed one at each corner of the central dome. Rightly proud of their mosque, which is truly a feat of both engineering and artistry, locals have even added a small painting of it above the mihrab, alongside depictions of such holy sites as the Ka'aba and the Zamzam Well.

სოფელ დორჩომის მეჩეთი



მეცნიერებულითი: ხელო

მდებარეობა: 41°38'59.2"N 42°18'41.4"E

მოსახლეობა: 95; დორჩომის თემი: 2813

პირველი თარიღი: 1902 (პირველი 1320)

გრესონის თარიღი(ებ): 1989

მაცხოველები: აჯანი რსთათაბე როვრ უსტა და უსტა ბირ აკმედი

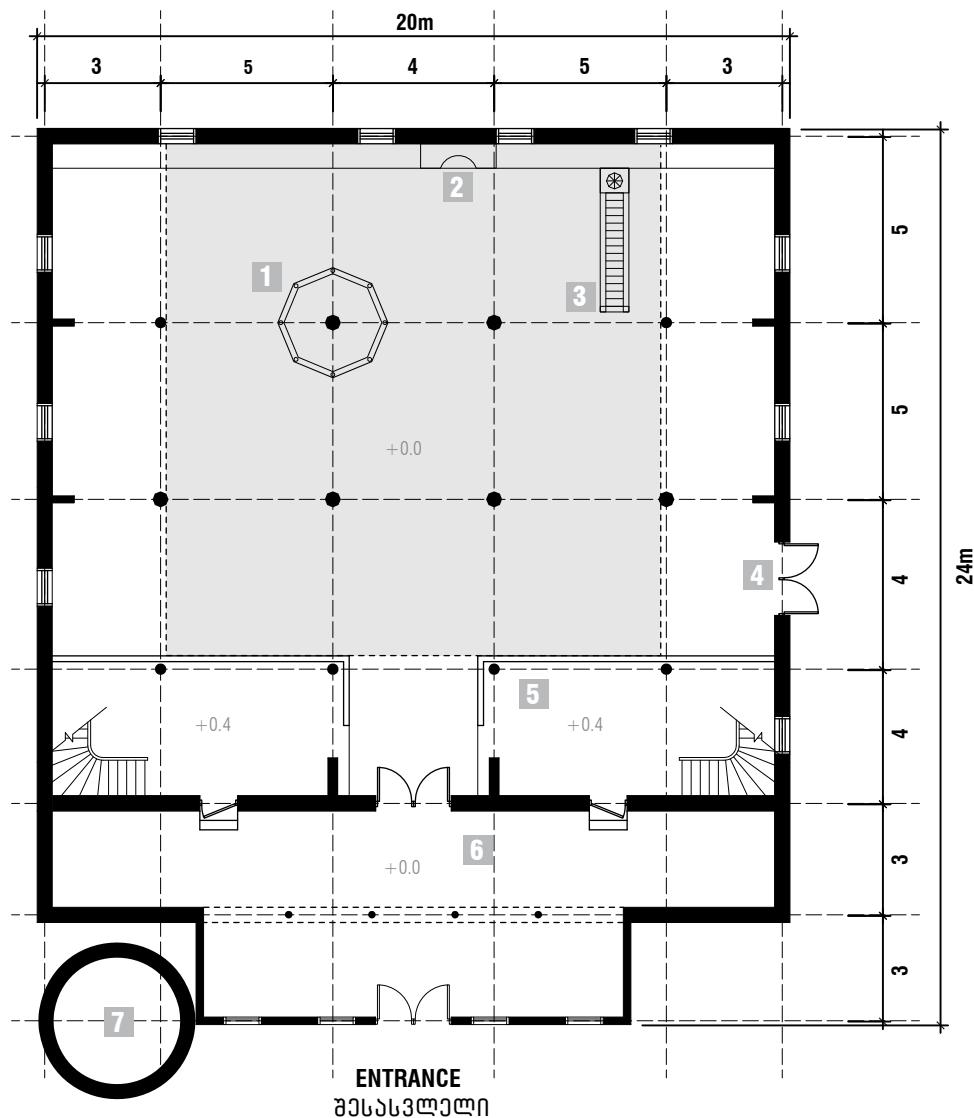
მინარეთი: თავდაპირველი 1930 წელს დაინგრა, აღდგა 1989 წელს (ჩამოიშალა), ხელახლა აიგო 2014 წელს.

საქართველოში უდიდეს ხის მეჩეთის დორჩომში ხათი გუმბათი ამავენაზს და ვრცელი სალოცავი დარჩაზი გააჩნია. მისი მრავლის მრავალრიცხვანი და აქტიურია. დორჩომის მეჩეთის კომალებს ახლადაგენერალი მედირეს აკვს, სადაც ჩამოსალი მოსახვებები არიან დაგინავეჭული. სოფლის მცხოვრის საბჭოთა კავშირის დროს დაგრეული მინარეთი ჩანაცვლება, ხოლო ინტერიერი თავდაპირველი მოსახლეობის საცუკველზე გადაღებას მიუხედავად იხისა, რომ რიგ შემთხვევაში, განახლებისას ძველებური დეკორატიული ელემენტები სახუდამოდ დაიკარგა. დორჩომის ინტერიერი ლაგ რსთათაბე როვრ უსტა და უსტა ბირ აკმედი (რომლებმაც ასევე მოსახუს დღვანის და საერთაუდინაო, პატიოლის მეჩეთიც), ეკუთვნით. ამით მეჩეთი არამარტო უდიდესია რაზიონი, არამედ - ყველაზე ფარაონოვანია და მდიდრული დეტალებითაა გამკელის. ლაგი რსთათაბე ხელნიარა გესასვლელის რიცვი მხარეს მისათხლი სიმინდისა და რსებალერი რქოელის გამის მოტივებით იგრძნობა, რომელიც დღვანის მეჩეთისას ცააგავს. შენობის ხეთი გუმბათი (ოთხი მფირთი გარშემორტყმული ზენორალური) და ოთხი ვესონი ხასიასა მცვანედ შეღებილ ჭირს ავსებენ. მასიური გუმბათის საყრდენები რსთათაბეს ხელი მხოლოდ ადგილობრივ ხის მასალებზე მიუვიდებოდათ, ზრდასრული ხევებისგან დამზადებული ცვეთები აკვთ გამოყენებული, რომლებიც ზენორალური გუმბათის როსივა კათსება აჩამრიანება. ადგილობრივებს თავიანთი მეჩეთის სიახაყის საცუკველი ნამდვილად ჰერდეათ, რამ იმითაც დასტურდება, რომ შენობის მაკეტი მიკრავის თავზე, ისეთი სიმინდებების მხარდამხარა გამოსახული, რომორიაბიც ენაბა და ზამზამის ჭანა.



Ghorjomi Mosque
ଘორჯომის մაჩეთი



**MAIN LEVEL PLAN**

პირველი სართულის გეგმა

1 KURSI ქარსი**2** MIHRAB მიჰრაბი**3** MINBAR მინბარი**4** OLD ENTRANCE ძველი შესასვლელი**5** WOMEN'S AREA ქალთა სივრცე**6** ENCLOSED VERANDA მიდგმული ვერადა**7** MINARET მინარეთ**FLOOR PLANS**

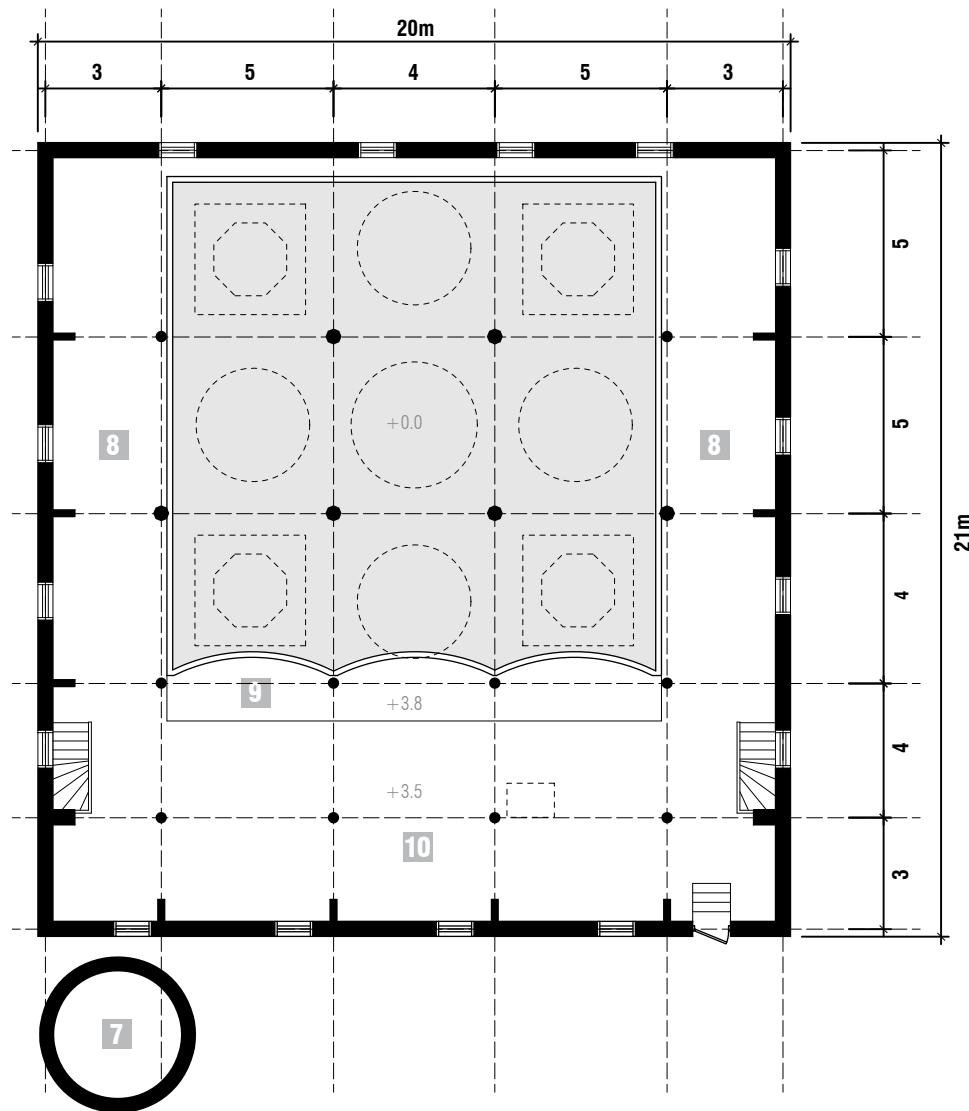
შენობის გეგმა

1:200

0 1 2 5 10m





**MEZZANINE LEVEL PLAN**

ანთროპოლის გეგმა

- 8** MEZZANINE GALLERY ანთროპოლის ფრთხები
- 9** MEZZANINE BALCONY ანთროპოლის აკვანტიანი
- 10** MEZZANINE ანთროპოლი

FLOOR PLANS

შენობის გეგმა

1:200

0 1 2 5 10m





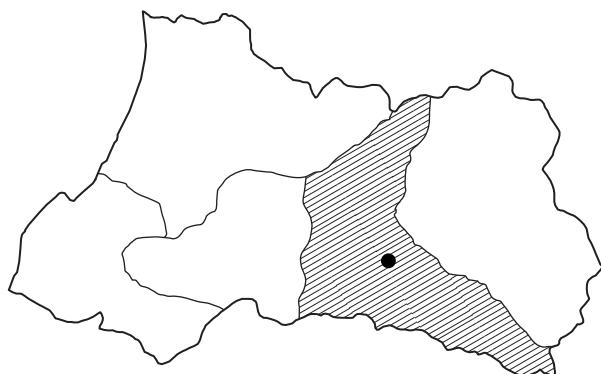


GOGINAURI VILLAGE MOSQUE

სოფელი გოგიაურის მაჩვითი



GOGINAURI VILLAGE MOSQUE



DISTRICT: Shuakhevi

LOCATION: 41°34'34.1"N 42°15'11.4"E

POPULATION: 251

CONSTRUCTION DATE: 1843 (hijri 1259)

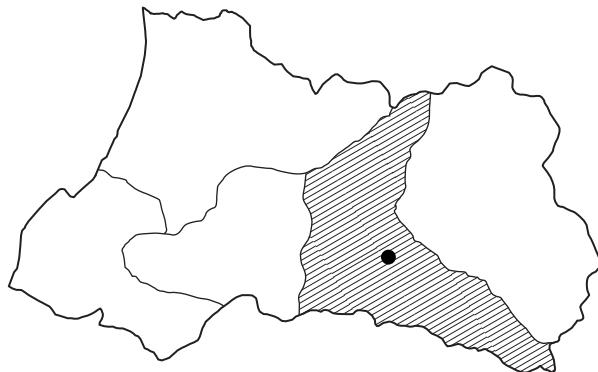
RENOVATION DATE(S): 1990s; 2016

CRAFTSMEN: Zaade Mullah Mohamed Ibn Abdullah

MINARET: No

Goginauri is likely the oldest surviving mosque in landslide-prone Shuakhevi. It survived the Soviet period as a warehouse, when its carvings were sealed beneath a thick layer of whitewashing. Its octagonal ceiling inset with a carved medallion (instead of a dome) and traditional *incised* (instead of *applied*) woodcarving mark it as an older, Ottoman era mosque. Carvings on the lintel above the entrance identify the craftsman as Zaade Mullah Mohamed Ibn Abdullah and establish the building's date. A tulip motif dominates the interior woodwork, adorning the door, doorframe, minbar, and cornices along the mezzanine balcony. An exceptionally tall latticework crown atop the minbar —more reminiscent of local carving traditions than Islamic art—reaches well into the mezzanine level. The hooked columns also reflect regional influence with patterns of knots, vines, chevrons, and interlocking medallions. One column, however, features the unusual motif of an ewer (a vessel used for ritual ablutions). In 2016, the village lined the interior with new wood paneling and the ceiling with vinyl sheeting. Although the panels were arranged to leave the mosque's most significant decorative elements visible, gaps on the mihrab wall revealing even more tulip motifs suggest that additional carvings are hidden beneath.

სოფელ გოგინაურის მეჩეთი



მეცნიერებულითი: გვარევი

მდებარეობა: $41^{\circ}34'34.1''N$ $42^{\circ}15'11.4''E$

მოსახლეობა: 251

აზერის თარიღი: 1843 (პირი 1259)

რესტავრაციის თარიღი: 1990-იანი წლები; 2016

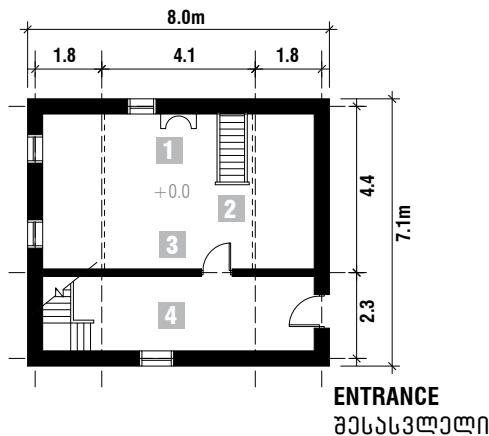
მშენებლები: ზაფერ მულა მოქამად იბან აბდულა

მინარეთი: არ მიაჩნია

გოგინაური გეოერსაშიში გვარევის მეცნიერებულითის აღარათ უძველესი დღემდე შემორჩენილი მეჩეთია. საბორთა პარკოდის იგი საყორდნოს სახით გადაურჩა, ხოლო მისი ხის ორნამენტი კირის სსენარის სერია ფირზე გაინარჩუნა. მეჩეთის გამახატის ნაცვლად, რვაკუთხა ჭარის ნიშანი დამაგრებალი მადალიონი და მრადიციული, ნაკვეთი (დამაგრებალის მხგავსად) ხის ორნამენტი აქვს, რაც მის მოსალურ ნარმომოგახვა მიზვითითაგა. შესასვლელის თავზე არსებული ზღუდარით გაიდებაა, დავადგინოთ ამავერალი რსთამი - ზაფერ მულა მოქამად იბან აბდულა და აზერის თარიღი. ხეზე კვეთის ნიშანები, რომელიც ინტერიერში მოაწევა, შიდაგან მომიტი დომინირებას. ეს ყვაველი ამავერებას კარს, პარკის ჩარჩოს, მინარეს და მაზარინის აივნების ინტერიერის კარის გარეშედას. მინარეს თავზე გამორჩეულია გადალი გვირგვინი ადგას, რომელიც სიმაღლეში თითოების გაზარინის დონეზე ადის. აჭარის მეჩეთისთვის დამასასიათებალი მოკაუზაული სვეტები რომელსაც საეზიებიანი მონახული - ვარდის ამავერები - ვარდის ლერნები, გვარევის და მედალიონები აღმილობრივ გავლენაზე მიზვითითაგა ერთ-ერთ სვეტზე მამოსასული რისუალური განაცვისთვის გამოყენებული დოპი ურვეულო მოტივია. 2016 წელს, სოფელის მეჩეთი ზაფერთა, შესაბამისად, ინტერიერი ახალი ხის პანელებით, ხოლო ჭარი - ვოლფინილი ფარფლებით დაიფარა. გართალია, პანელები ისეა გალეაგაული, რომ მეჩეთის ყველაზე თვალსაჩინო დეკორატიული ელემენტი გამოჩენილიყო, მიკრაზზე არსებული ნაკალებიდან მომზრდალი ტიტის ფორმის უფრო მეტი მონახული გვარდის გვარნაბობას, რომ ხეზე კვეთის სხვა ნიშანები დროდანა დამატები.



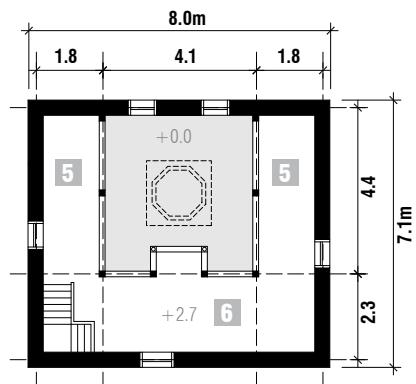




MAIN LEVEL PLAN

პირველი სართულის გეგმა

- 1 MIHRAB** მიწრაზი
- 2 MINBAR** მინბარი
- 3 PRAYER HALL** სალოცავი დარბაზი
- 4 ENTRANCE FOYER**
შესასვლელი დარბაზი



MEZZANINE LEVEL PLAN

ანტერესოლის გეგმა

- 5 MEZZANINE GALLERIES**
ანტერესოლის ფრთები
- 6 MEZZANINE** ანტერესოლი

FLOOR PLANS

შენობის გეგმა

1:200





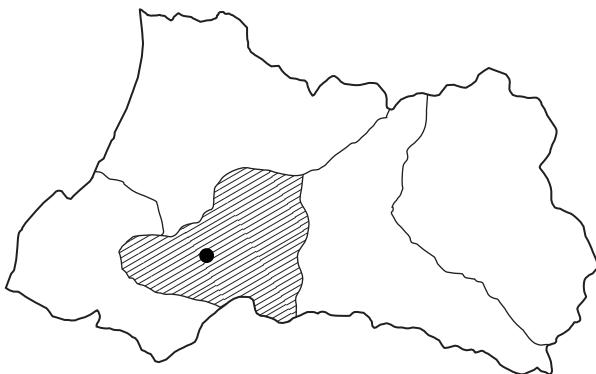


KHOKHNA VILLAGE MOSQUE

ქოხნის სოფელის მაცხოვი



KHOKHNA VILLAGE MOSQUE



DISTRICT: Keda

LOCATION: 41°34'26.7"N 41°53'20.6"E

POPULATION: 473

CONSTRUCTION DATE: 1899-1900 (hijri 1318)

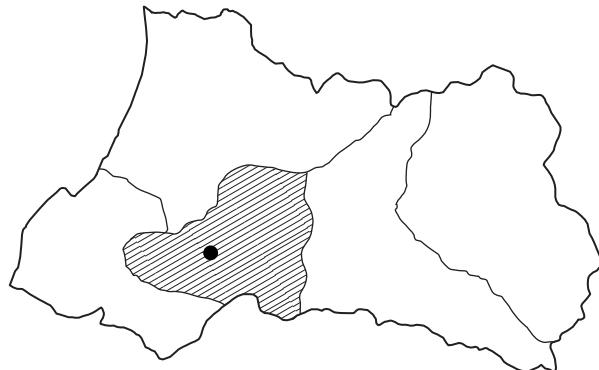
RENOVATION DATE(S): 1990s

CRAFTSMEN: Laz masters with locals Hassan and Resul Kajaia

MINARET: Yes

Though small, Khokhna mosque is clearly a valued local institution for its community. After brightly repainting the building inside and out, the village managed to construct a new freestanding minaret in the 1990s. Benches line the enclosed verandah, which functions as a social space. The ornament in the prayer hall is fairly sparse and simple, with just a few of the common motifs typical of template-based *applied* carving: diamonds, flowers, and abstract swirls. Interestingly, these late nineteenth century designs also appear on the ceiling medallion—an unusual combination of a newer era's decor on an older era architectural element. Two medallions framed by braided lances crown the minbar. Unpainted wooden panels carved with *incised* geometric patterns frame the mihrab; these are likely the mosque's original entrance doors and may have been removed after damage. Although the hijri date 1318 (1899-1900) appears above the mihrab, some decorative elements consistent with older mosques (a ceiling medallion instead of a dome and the presence of older doors with *incised* geometric patterns) in addition to a reorganization of the mihrab wall, suggest that Khokhna mosque may have been built earlier (perhaps 1860-1880) and 1318 was the date of its last significant renovation before the Soviet period.

სოფელ ხოსნის მაჩვთი



მუნიციპალიტეტი: ქადა

მდებარეობა: 44°34'26.7"N 41°53'20.6"E

მოსახლეობა: 473

აზერის თარიღი: 1899-1900 (პირი 1318)

რესტავრაციის თარიღი: 1990-იანები

მშენებლები: ქადა რსთახები ადგილობრივ ხელოსნებთან პასან და რესტავრაციის ერთად

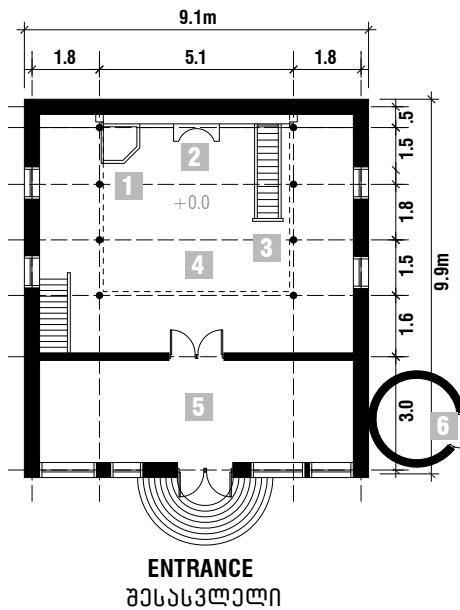
მინარეთი: გააჩნია

ხოსნის მაჩვთი, ზომის სიმარტის მიუხედავად, ადგილობრივთათვის კალიან ქვეყნასია. სოფელის მოსახლეობამ მოახორცა, რომ 1990-იან წლებში, შეცვლის გარეთ და შემცირებულ მახლობლივ უკანონობის გამოყენების გამოყენების გარეთ და მდგრადი გერანტიზაციის გარეთ ადგილობრივ მოსახლეობის მიერთობით არა მართვის გამოყენება. შეცვლის სამართლებრივ დარჩაზის მონაცემები შეცვლილი ადგილობრივი და მართვისა, გამოყენებულია გაბლუონი მოთოდისთვის დაგანასახიათებელი მომიღვევი - რომელიც, ყველაზე და აბსრუალული საინიციატივო, სამაგისტროდ, ჭარის მედალით გამოსახული მიმდრავები საუკანონო დაგანასახიათებელი იქნავ მონაცემები ახალი ეკონომიკური და კველული და აბსრუალული საინიციატივო, სამაგისტროდ, ჭარის მედალით გამოსახული მიმდრავები საუკანონო დაგანასახიათებელი იქნავ უკვე კომიტეტის წარმოადგინეს. მინდანის თავზე არსებული მრი მედალით დანერელი ნის მომიღვევითაა შეცვლილი, ხოლო მიკრაზის ჩარჩოს ნის შეცვლაზი კანონები წარმოადგინეს, რომელიაზეც გამოხატვილი ფიზიკებია ამოჭრილი. სავარაუდოა, რომ მიკრაზი თავდაერთვებულად მაჩვთის შესასვლელი კარი განლდათ, რომელიც დაზიანების შემდეგ შეცვალება. მის ზემოთ გამოსახული პირი 1318 წელი (1899-1900) აგვისის თარიღზე უდება მიკვანილების, თამაზ მაჩვთის რიგი დაკრძალული ელემენტებისა, მაგალითად - გეგმათის ნაზლად არსებული ჭარის მედალითიც და ნაკვეთი მონაცემებით შეცვლილი კველული კარი მკლი ნაგებობების გაფორმებას უფრო წააგავს. მიკრაზის შეცვლის ფაქტი გასაბჭოა, მიუთითობადეს იმაზე, რომ ხოსნის მაჩვთი სალაშ 1860-1880-იან წლებს განევარისება. რაც შეცვლა პირი 1318 წელს, იმის საშოთა ხელისუფლების დამყარებამდე შეცვლის საუკეთესო რესტავრაციის თარიღს უნდა აღნიშნავდეს.





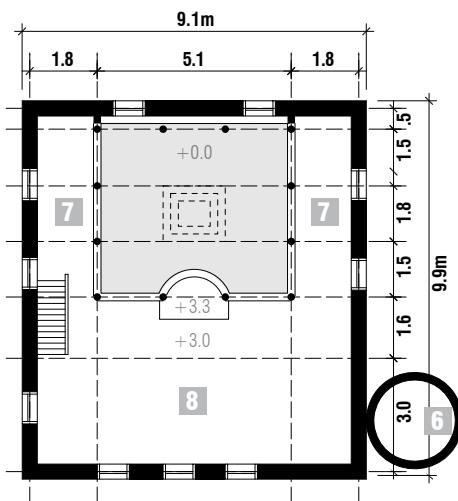
Khokhna Mosque
ხოხნის მეჩეთი



MAIN LEVEL PLAN

პირველი სართულის გეგმა

- 1** KURSI ქარსი
- 2** MIHRAB მიჰრაბი
- 3** MINBAR მინბარი
- 4** PRAYER HALL სალოცავი დარბაზი
- 5** ENTRANCE FOYER შესასვლელი დარბაზი
- 6** MINARET მინარეტი



MEZZANINE LEVEL PLAN

აზორისობლის გეგმა

- 7** MEZZANINE GALLERIES აზორისობლის ფრთაბი
- 8** MEZZANINE აზორისობლი

FLOOR PLANS

შენობის გეგმა

1:200





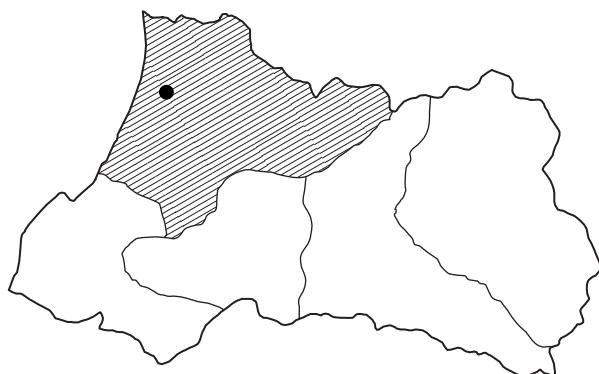


KVIRIKE VILLAGE MOSQUE

სოფელი კვირიკვეს მაჩვითი



KVIRIKE VILLAGE MOSQUE



DISTRICT: Kobuleti

LOCATION: 41°46'07.9"N 41°50'20.0"E

POPULATION: 1921

CONSTRUCTION DATE: 1861 (hijri 1277)

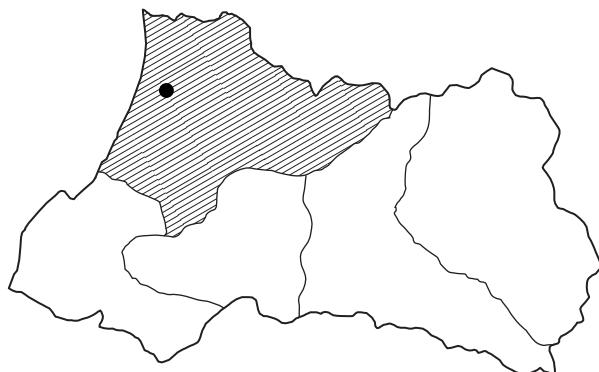
RENOVATION DATE(S) : 2013

CRAFTSMEN: Laz from Arhavi (Ottoman Empire)

MINARET: No (original taken down; none rebuilt)

As one of the oldest surviving mosques in Adjara's coastal Kobuleti district, Kviri was recently designated a protected heritage monument. Soviet authorities ordered the minaret and madrasa (the foundations of which are visible in the site plan, to the right of the mosque) demolished, but many historic architectural details remain intact. Kviri mosque is most distinctive for the abundance of original carvings, all of them created using the *incised* method typical of the Ottoman period, which adorn both the interior and exterior. Unlike mosques in the harsher mountainous districts of Adjara, many of Kviri's original historic exterior details have survived, including wooden lattice window screens, a terra-cotta roof with a small dormer, and an open verandah with original carved columns. A decorative band with a braided motif runs across the facade above the verandah. Both the door and its frame feature elaborate carvings of tulips and braids. Extensive carved ornamentation continues inside: the mihrab, minbar, columns, and balcony all retain their original unpainted wooden decorations. The particularly elaborate minbar crown shows the influence of local folk motifs. As with many earlier mosques, Kviri does not have a full dome but a shallow recess with a carved medallion. Adjara's regional heritage authorities recently guided a renovation that prioritized technical conservation over ongoing building functionality. They restored the windows, added a new tile roof, and preserved the wood without repainting it or adding insulation for winter use. The village, however, is no longer deeply observant and the mosque often stands empty, aside from Friday or holiday services.

სოფელ კვირის მაჩვითი



მუნიციპალიტეტი: ქობულეთი

მდებარეობა: $41^{\circ}46'07.9''N$ $41^{\circ}50'20.0''E$

მოსახლეობა: 1921

პირველი თარიღი: 1861 (პირველი 1277)

რეგისტრაციის თარიღი: 2013

არქიტექტორი: დაზი არქაზი (ოსმალეთი)

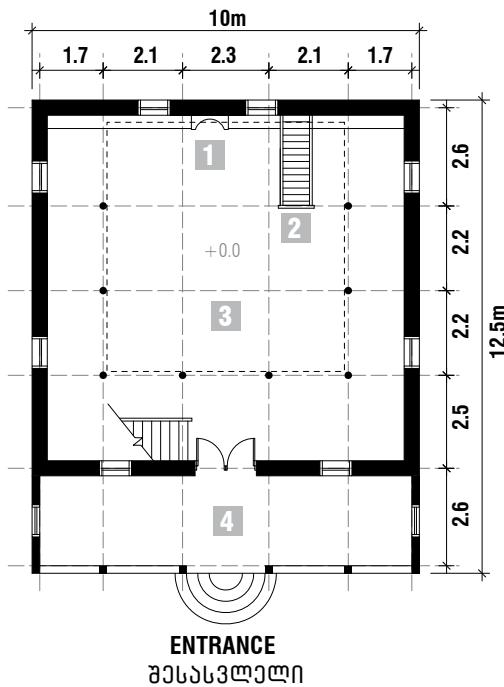
მინარეთი: არ მართია (თავდაპირველი დაინიშნა და არ აღდგენილა)

სოფელ კვირის მაჩვითი, როგორც ზღვისპირა აჯანის კოგულეთის მუნიციპალიტეტის ერთ-ერთი უკველეო დღემდე ზემონახული ნახეობა, დაუსლი კალტურული მემკვიდრეობის ნესამი ახლანაც მოსვდა. მართალია, საგვოთა ხელისუფლების დროს მინარეთი და მადრესა დააგრინის (მათი საყირკვლის ნამთვაზი ადგილის გაგარა, მაჩვითის მარჯვენა მხარესა დააგრინი), მრავალი ისტორიულ-არქიტექტურული დაბალი ხელისუფლებულადაა ზემონახული. კვირის ეკსტრიუმისა და ინტრიუმის რსმალეთის იმპერიის გამოწვევის ეკონომიკური და გამორჩეულობის მატება, გადარჩეონ მატებას. გადარჩეონ მატება კლიმატურ პირზეა არსებული ათიანი მუნიციპალიტეტის ისლამური საკულტო ნაგებობებისგან მანევრავებით, კვირის თავდაპირველი ისტორიული ეტანირის დაზღვები დღემდე ზემონახული, მათ შორის – ხის ჯავარდინი დარაბაზი, კარამის სახურავი ლუკარნით და რიგინალური რჩნამეობით დამვიცებული დის ვერაცდა. გრძელი მოზიდვის მეორე დეკორატული სარტყელი ვერაცდის ფასადის გასცვრი მიუყვანა. ერთს და მის ჩარჩოზე დაწელი და ტიხების ფორმის რჩნამეობისა ამოჭრილი. მრავალი ნაკვეთი რჩნამეობი მაჩვითის ინტერიერშიც გვხვდება – მიკრაზს, მინარს, სვეტებს და აივანს თავდაპირველი, გავლებაზი ხის დეკორაზი აკვთ მანარჩებული. მინარის საგალდაგულოდ დაბავვებული გვირგვინის მორთულობა ადგილობრივი ხალხური მოზიდვების გავლენას განიცილება, როგორც ადგილობრივი გვირგვინის გამოსახული უკავშირის ფორმის განვითარება, კვირის სრულფასოვანი გამგამი არ გააჩინა და მის მაგივრობას ჭარის კესონი ვევს, რომელზეც რჩნამეობით მორთული მადალიონია დამაზრებული. აჯანის კედლებული მემკვიდრეობის დაცვის ადგილობრივი სამსახურის მიერ ჩატარებული რესტარაციისას, უკირატესობა არ შენობის ფუნქციის, არამაც – მის ტერიტორიულ მანარჩენებას მიენიჭა. სამუშაოების გადაგად, აღდგა უანარები, გაორგა ახალი კარამის სახურავით დაიხურა, ხოლო ხის დაზღვები გადაღებვის არ შეფერის განვითარება. თუმცა თავად სოფლის მოსახლეობა რელიგიურ მასაზე განვითარებას დიდ ყარადღებას უკვე აღარ უთმობს, გვასახამისად, კარსკვეისა და დღესასწაულების გარდა, გვერთი უმთავრესად ზარიელია.



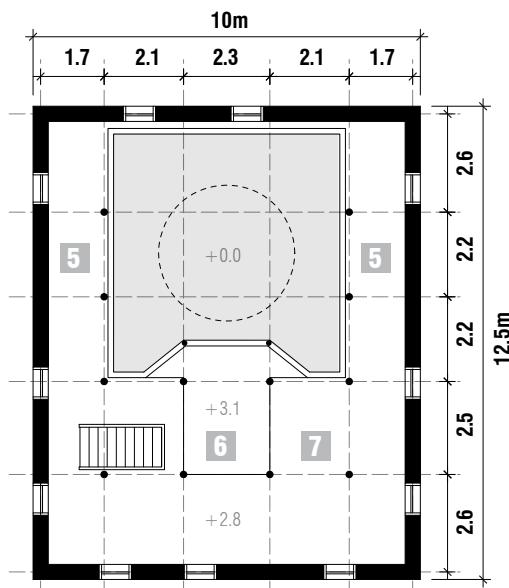
Kvirike Mosque
კვირიკეს მარეთი



**MAIN LEVEL PLAN**

აირველი სართულის გეგმა

- 1 MIHRAB** მიჰრაბი
- 2 MINBAR** მინბარი
- 3 PRAYER HALL** სალოცავი დარბაზი
- 4 VERANDA** ვერანდა

**MEZZANINE LEVEL PLAN**

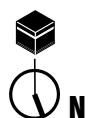
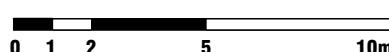
ანტრესოლის გეგმა

- 5 MEZZANINE GALLERY**
ანტრესოლის ფრთხილი
- 6 MEZZANINE BALCONY**
ანტრესოლის პივანი
- 7 MEZZANINE** ანტრესოლი

FLOOR PLANS

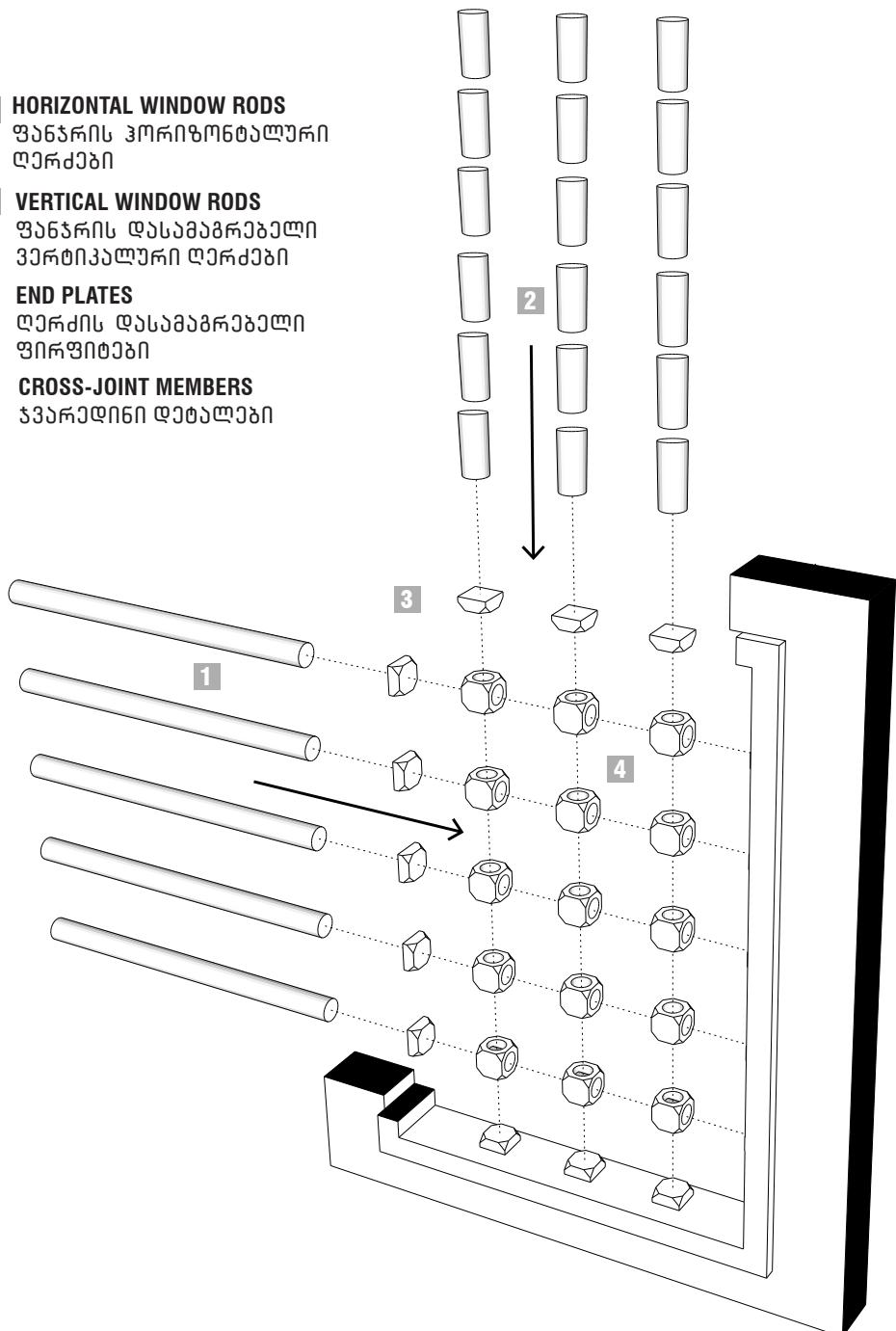
შენობის გეგმა

1:200





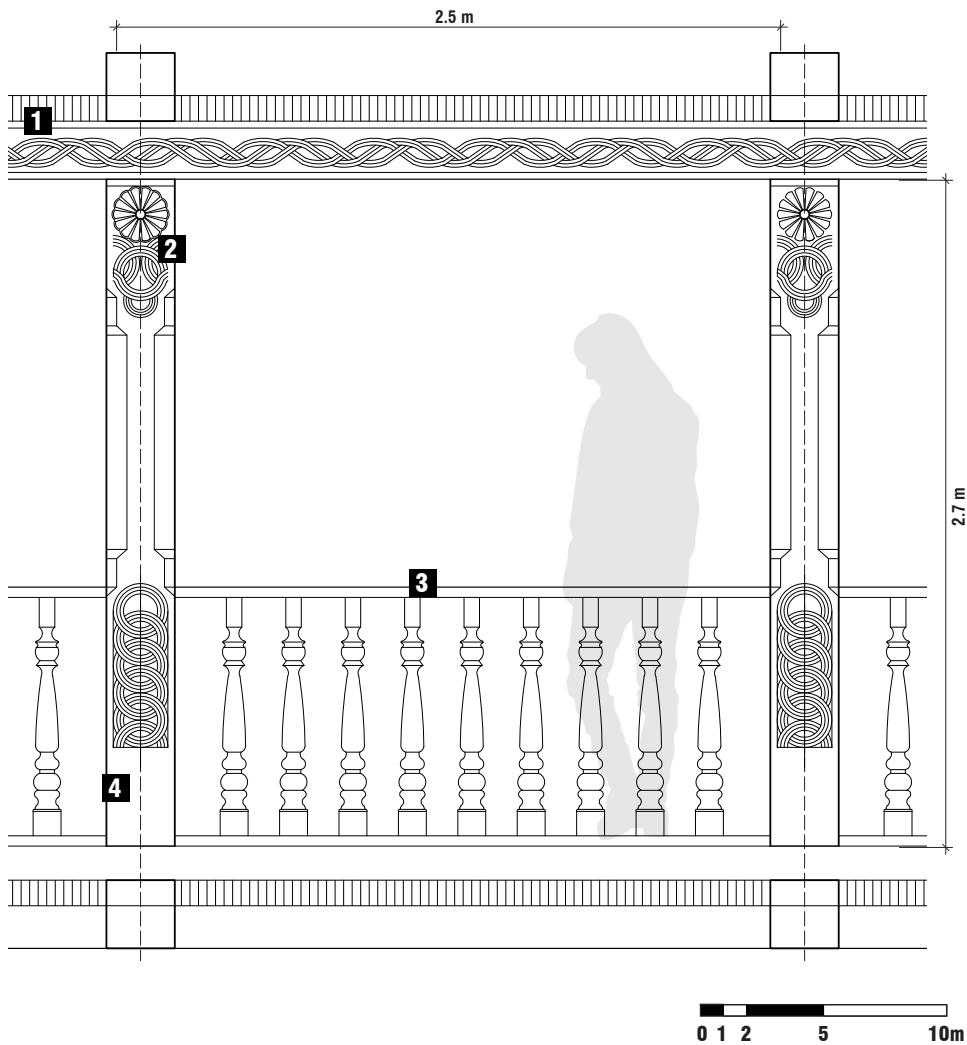
- 1 HORIZONTAL WINDOW RODS**
ფანჯრის პორიზომილური
დერპები
- 2 VERTICAL WINDOW RODS**
ფანჯრის დასამაგრებალი
ვერტიკალური დერპები
- 3 END PLATES**
დერპის დასამაგრებალი
ფირფიტები
- 4 CROSS-JOINT MEMBERS**
ჯვარედინი დერპები



WOODEN WINDOW DETAILS

ხის ფანჯრის დერპები





- 1** HORIZONTAL BEAM პრისტონისალური კოჭვები
- 2** CARVED COLUMN CAPITAL მოჩაქართმებული სვეტის კაპიტელი
- 3** HANDRAIL მახანირი
- 4** CARVED COLUMN BASE სვეტის მოჩაქართმებული საფუძველი

WOOD COLUMN CARVING DETAILS

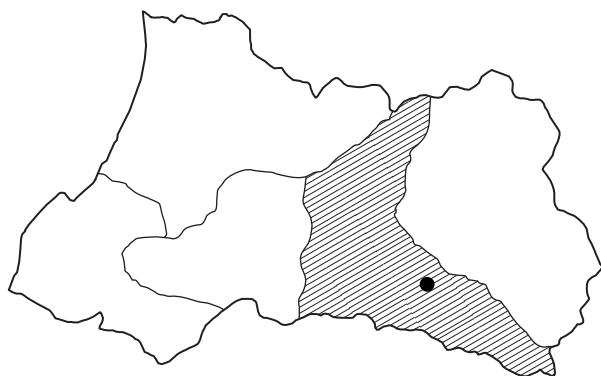
ხის სვეტის ჩაქართმის დეტალები

MAKHALAKIDZEEBI VILLAGE MOSQUE

სოფელი განალაპიშვის მუნიციპალიტეტი



MAKHALAKIDZEEBI VILLAGE MOSQUE



DISTRICT: Shuakhevi

LOCATION: 41°33'02.8"N 42°18'49.5"E

POPULATION: 315

CONSTRUCTION DATE: 1860s

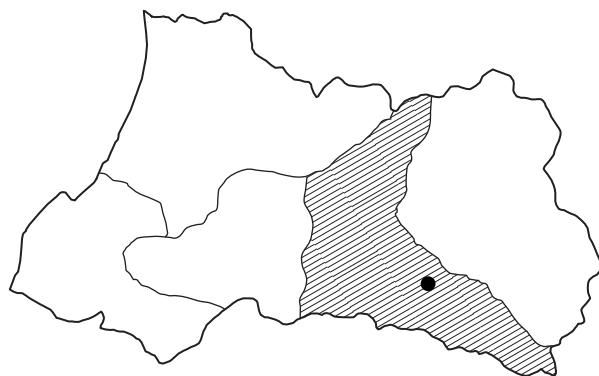
RENOVATION DATE(S): 1990s

CRAFTSMEN: Unknown

MINARET: Yes

Despite its poor condition, Makhalakidzeebi still manages to preserve a rich diversity of carved decoration. This mosque lacks the usual carved hijri date to mark its construction or renovation, but certain ornaments and architectural features place it in the Ottoman period, most likely the 1860s. One such feature is the ceiling recess (instead of a dome), which would once have held a carved wooden medallion. This medallion may be concealed by the new layer of plastic panels, molded to resemble coffers, currently covering the entire ceiling. The door carvings also suggest an earlier period, but while the braided motifs on the doorframe follow typical Ottoman era conventions, the door itself is less standard in its choice of imagery: vines sprout from an ewer or vase (at the bottom) and form two large medallions filled with artfully-arranged tulips and chrysanthemums. Much like Pirveli Maisi mosque, Makhalakidzeebi's prayer hall contains a variety of hand-carved column details, many of which are unique and can even extend the full length of the column. In addition to intricate geometric patterns influenced by local folk art, some columns feature a motif resembling the *borjali*: an ancient sun symbol found across Georgia (and featured on its currency, the tetri coin). As an older mosque, Makhalakidzeebi was unlikely to have had wall murals. Post-Soviet painting efforts have been haphazard, with some elements only partially completed and walls lined with spray paint stencils.

სოფელ მახალავიპირების მაჩვითი



მუნიციპალიტეტი: გარეჯი

მდებარეობა: 41°33'02.8"N 42°18'49.5"E

მოსახლეობა: 315

აზერის თარიღი: 1860-იანი წლები

რესტავრაციის თარიღი: 1990-იანი წლები

მშენებლები: უცნობია

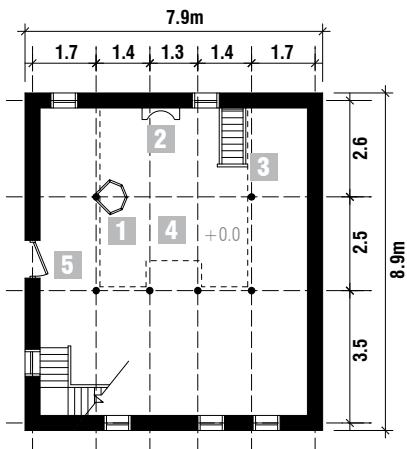
მინარეთი: გარეჯი

მართალია, მახალავიპირების მაჩვითის ამჟამინდელი მდგრადარეობა არასახარავილო, მას დღემდე შეანარჩუნებია მდიდრული, ხაზე ნაკვეთი დეკორი. გეოგრაფ. განვითარებული არ გააჩნია, თუმცა ზოგიერთი მრნამენტი და არქიტექტურული თავისებურობების გამოყენებით, გესაქლონა, მსახური ეპოქით, კერძოდ - 1860-იანი წლებით დავათარილოთ. ერთ-ერთი ასეთი მახასიათებელი გუმაგათის ნაზვლად, ჭარში არსებული ნიშანა, რომელზეც მდებარეობს მრნამენტებით მორთალი მედალიონი იყო მაკიდული. სავარაუდოდ, ეს უკანასახელი კესონს მიმსგავსებალება ალასტარის აკელებას დაფარას, რომლებიც ამჟამად ჭარსი მთელ სიღრძეზე აკრალი. ნიშის მსგავსად, კარის მრნამენტებიც ქველ კერძოდება მიზვოთითებან. მაშინ, როდესაც შესასვლების ჩარჩოს გრძელი მრნამენტები ტიპურ მსახურ ერთგაზება მოჭრილი, კარის დეკორი ნაკლებად სტანდარტულია - ჩარჩოს ევედა ნაილში დოკიდან ამოზოდილი ვაზის ჩარჩოს გამოსახული, რომლებიც ტიტებითა და ერთგანერთებაზე დამზადებულ რჩ დიდ მედალიონს ემნია.

სოფელი პირველი მასის მაჩვითის მსახურად, მახალავიპირების სამლოცველო დარბაზის სვეტებზე ხალით ნაკვეთი უამრავი უნიკალური დეტალია, რომელთა უგაფისება მთელი სვეტის გასწორი მრჩეულება. მრნამენტების გასართულებალად, ადგილორჩევის ხალხური მრადიმიერი ნასაზრდოები მომივარითაბაა გამოყენებული - ზოგიერთ სვეტზე მზის უკველესი სიმარტლო - ბორჯალის გამოსახული, რომელიც საერთოველოს მრავალ კათებზე გამოიყენება (იგი ასევე დატანილია ფულის ეროვნულ ერთეულზეც). რადგან მახალავიპირები ქველ გეგმითას განვითარება, სავარაუდოდ, მას თავდაცირკებულად, კაფლის მოსაზულობა არ ჰქონდა. რაც შევეხას საბჭოთა კავშირის დამლის გამდგრამ, ადგილორჩევების მიერ გელებევს მზდელობებს, მათი გედეგები სავალალოა. სალებავი დეტალებს ალაზ-ალაზ უარავს, ხოლო კადელებზე გაფრენებული სადეგავით მისაზული ფიზურები მრავალი მაგვირების მეშვეობითაა გამოყვანილი.



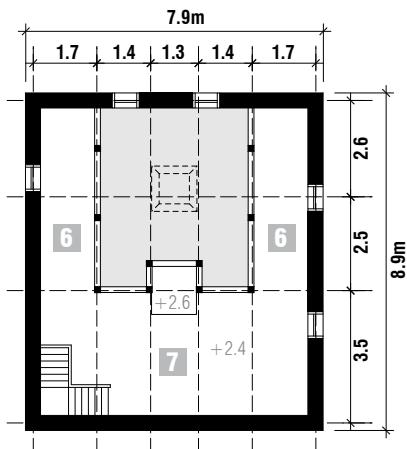




MAIN LEVEL PLAN

აირველი სართულის გეგმა

- 1 KURSI** ქარსი
- 2 MIHRAB** მიჰრაბი
- 3 MINBAR** მინბარი
- 4 PRAYER HALL** სალობავი დარბაზი
- 5 ENTRANCE FOYER**
შესასველი დერეფანი



MEZZANINE LEVEL PLAN

ანთროსოლის გეგმა

- 6 MEZZANINE GALLERIES**
ანთროსოლის ფრთები
- 7 MEZZANINE** ანთროსოლი

FLOOR PLANS

გეგმის გეგმა

1:200

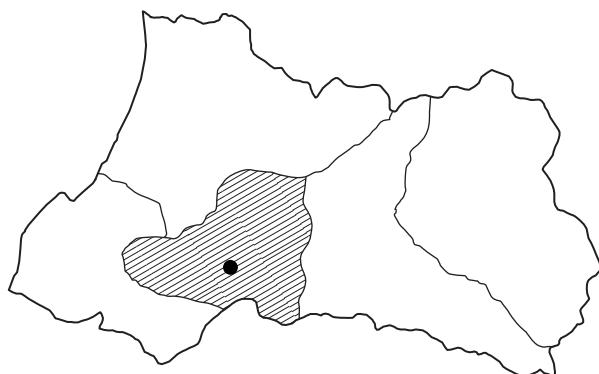


PIRVELI MAISI VILLAGE MOSQUE

სოფელი პირველი მაისის მაჩვენებელი



PIVELI MAISI VILLAGE MOSQUE



DISTRICT: Keda

LOCATION: 41°34'47.6"N 42°12'42.5"E

POPULATION: 525; greater Pirveli Maisi 1213

CONSTRUCTION DATE: 1865 (hijra 1281)

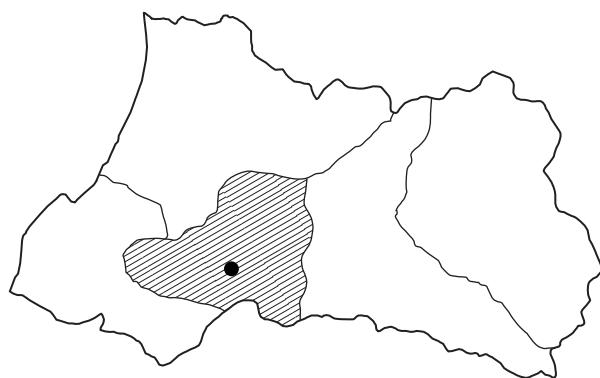
RENOVATION DATE(S): early 1990s

CRAFTSMAN: Bashusta Ali Kilaoghli

MINARET: No; one made of stone/brick demolished c. 1930

The mosque in Pirveli Maisi (lit. “May First,” in honor of International Workers’ Day) dates to the same period as Kviriike and Makhhalakidzebi, and shares their traditional architectural details, including an abundance of exuberant vernacular wood carvings. A 1990s repainting of the mosque highlights the various ornaments in dreamy pastel-shaded colors, making it one of the most cheerful mosque interiors in the region. Each of its column capitals features multiple hand-carved designs, some of which are entirely unique. Bands of intricate tulip, vine, braid, and geometric motifs decorate beams supporting the balcony and mezzanine. The original minbar (usually one of the most intricately carved elements of an Adjarian mosque) was likely damaged at some point during the Soviet period, leaving only two panels of original geometric carvings in the back right corner. Remaining panels have since been replaced with plain painted boards. The ceiling medallion, perhaps designed or modified in the later nineteenth century, is set within an unusual arabesque latticework frame. The only *applied* carvings at the mosque are those on the door, which is an early twentieth century replacement for the lost original. Despite its architectural significance and a regular congregation, the village has been unable to organize a renovation of their mosque since its last upgrades in the early 1990s.

სოფელ პირველი მაისის მეჩეთი



მუნიციპალიტეტი: ერდა

მდებარეობა: $41^{\circ}34'47.6''N$ $42^{\circ}12'42.5''E$

მოსახლეობა: 525; პირველი მაისი თებერვალი 1213

აგების თარიღი: 1865 (პირველი 1281)

რესტავრაციის თარიღი(ებ): ადრეული 1990-იანი წლები

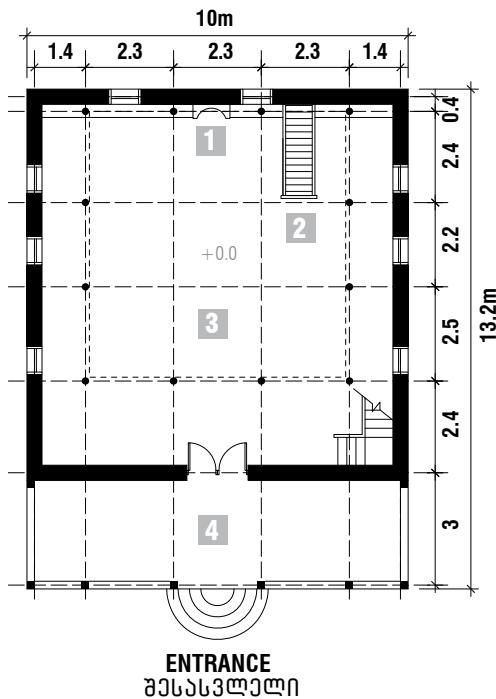
მშენებელი: ბაშასთა ალი კილამალი

მინარეთი: არ გააჩნია; კვით და აგერით აგებული ქვეცი მინარეთი 1930-იან წლებში დაინგრა

პირველი მაისის (სოფელის ეს სახელწოდება) მშობელთა საერთაშორისო დღის პატივსაცემად (ცემოდა) მეჩეთი, კვირიკეს და მახალავიცების ნაგებობათა ასაკისაა და მათ მსგავსად, ხის მრავალზუროვანი ვერცხაულა რონამეობებით გამოიჩინა. 1990-იან წლებში მადაცების შედეგად, მეჩეთის ინტერიერა რეგისტრირდა სხვა რელიგიურ არქიტექტურულ ძეგლებთან შედარებით, ყველაზე ხალისანი სახა მიიღო. ამასთან, ასტელური ფერები ხის რონამეობების თავისებურობებს განსაკუთრებულად უსვამეს ხას. მეჩეთის სვეტების თითოეულ კაპიტალზე გამოსახული ხელნაკოში ნაყარის დიდი ნაილი უნიკალურია. რიგებად ჩატავებული ტიტაბის, ვაზის, ნელი და გეომეტრიული მოტივები აივნის და მაზანიერების დამჯერ სხვაგას ამზვანებან. თავდაპირველი მინარეთი, რომელიც რომორც ხსის, აწარულ მეჩეთებში რონამეობებით ყველაზე მეტადაა გეგული, სავარაუდო, საგამორის, საგამორის არქიტექტურული დაზიანება. ამის გამო, თავდაპირველი გეომეტრიული ნაკვეთი ელემენტები მინარეთის ქვედა მარჯვენა კუთხის რო ხის ვანელზე გამორჩეოს და მარჯვენა ვერცხაული. დანარჩენი ნანილები ვი სადა, ზედამილი ფილტრებითაა ჩანაცვლებული. სავარაუდო, გვირ მაზხერამედ საუკუნეში გეგენილი არ ჩანაცვლებული ჭარის გედალი მინარეთი უჩვეულო, არაგაცის სტილის ჩარჩოშია ჩასრული. მეჩეთში არსებული ერთადერთი დაბაზრიებული რონამეობი მეჩეთის კარზეა გამოსახული, რომელიც თავის მხრივ, დაკარგული ქველი რიგიმნალის სანაცვლოდ, მეორე საუკუნის დასახულის დაამზადეს. მართალია, პირველი მაისის მეჩეთის თავისი მრევლი ჰყავს და აგასთან, მინამეოლოვანი არქიტექტურული დირექტების გააჩნია, ადგილობრივი თემები ადრეული 1990-იან წლებში ჩატავებული სარეამონო სამუშაოების გარდა, რესტავრაციის მონაცემების ვარ მოახდენს.



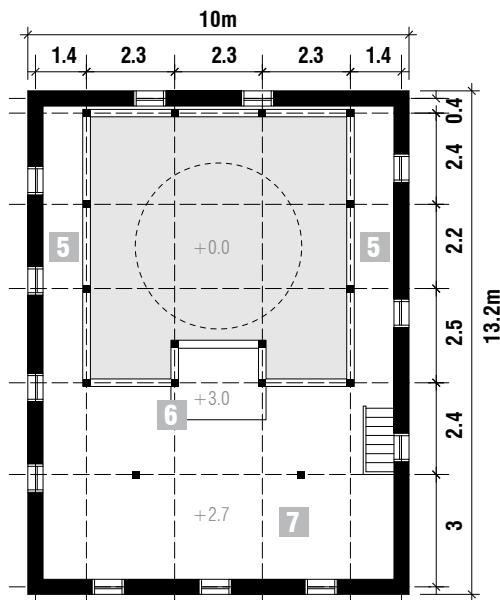
Pirveli Maisi Mosque
პირველი მაისის მეჩეთი



MAIN LEVEL PLAN

პირველი სართულის გეგმა

- 1 MIHRAB** მიჰრაბი
- 2 MINBAR** მინბარი
- 3 PRAAYER HALL** სალობავი დარბაზი
- 4 VERANDA** ვერანდა



MEZZANINE LEVEL PLAN

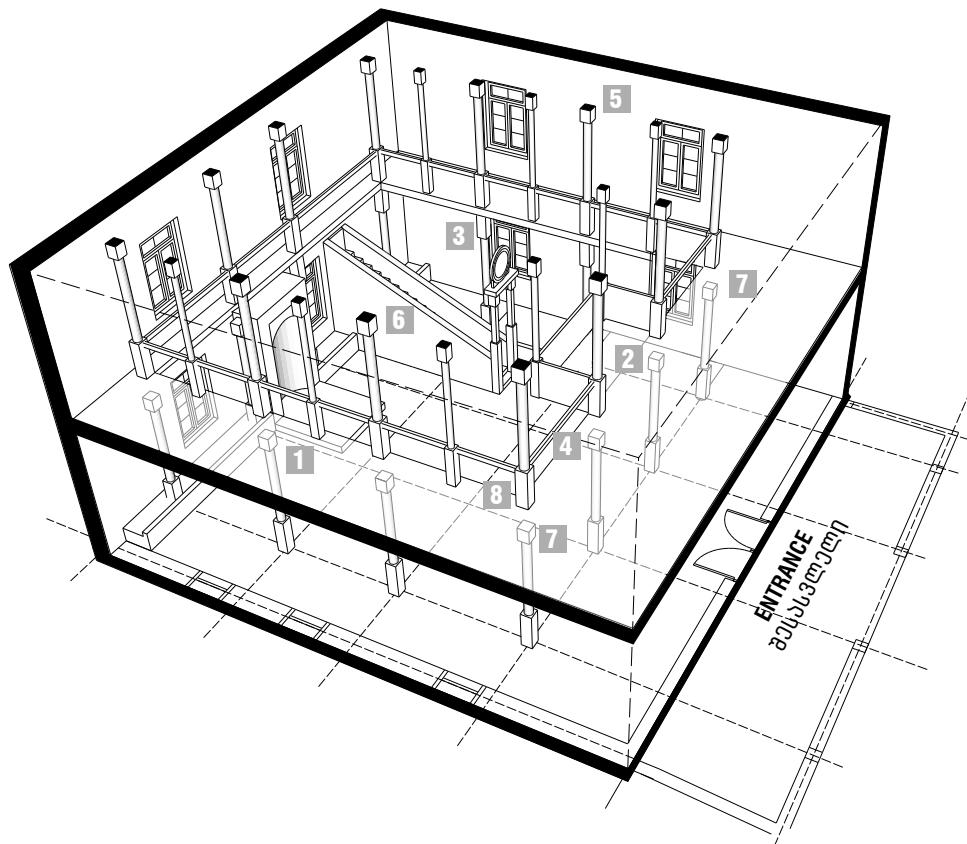
აზოვესორის გეგმა

- 5 MEZZANINE GALLERY** აზოვესორის ფრთაზი
- 6 MEZZANINE BALCONY** აზოვესორის აივანი
- 7 MEZZANINE STAIRS** აზოვესორი

FLOOR PLANS

1:200



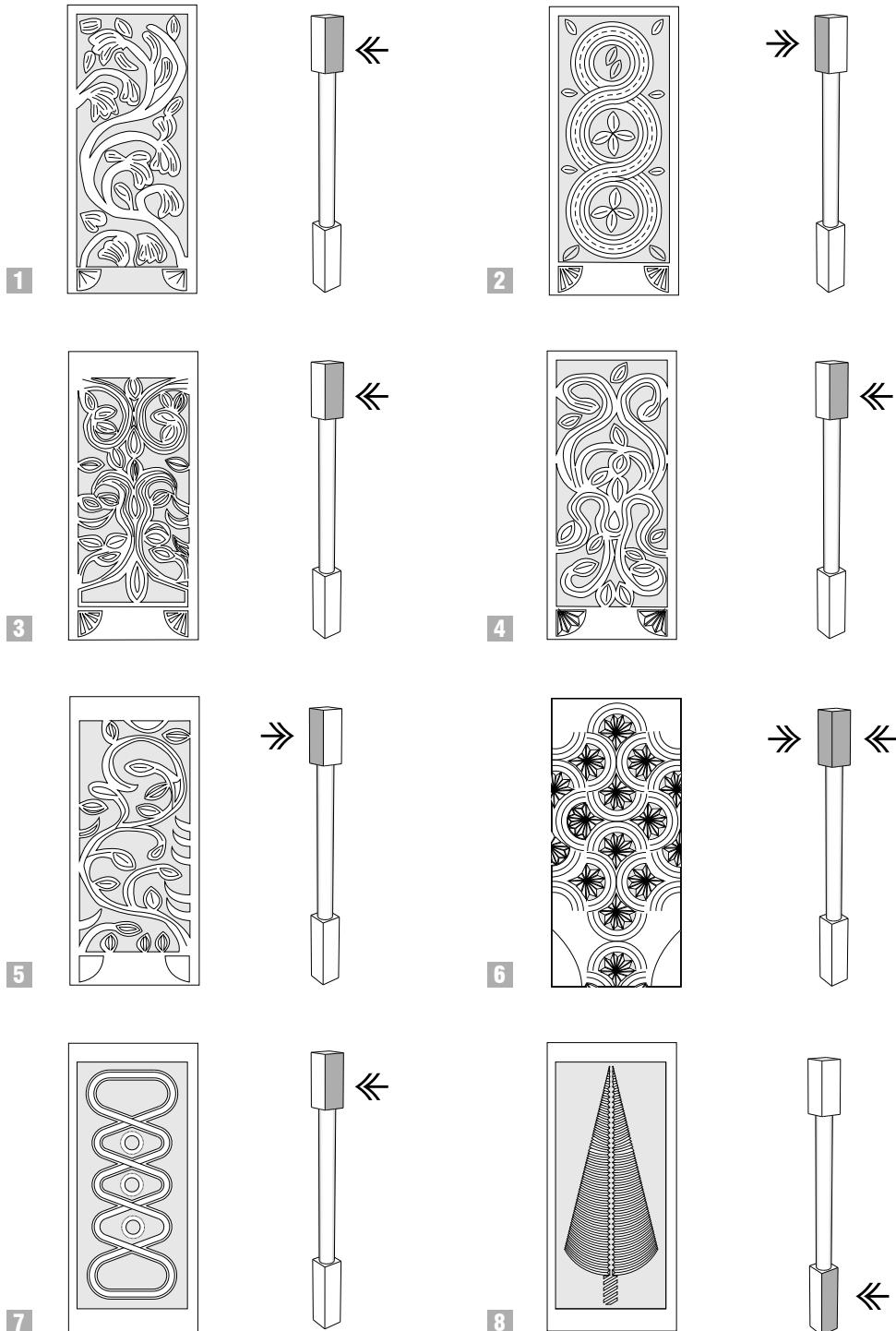


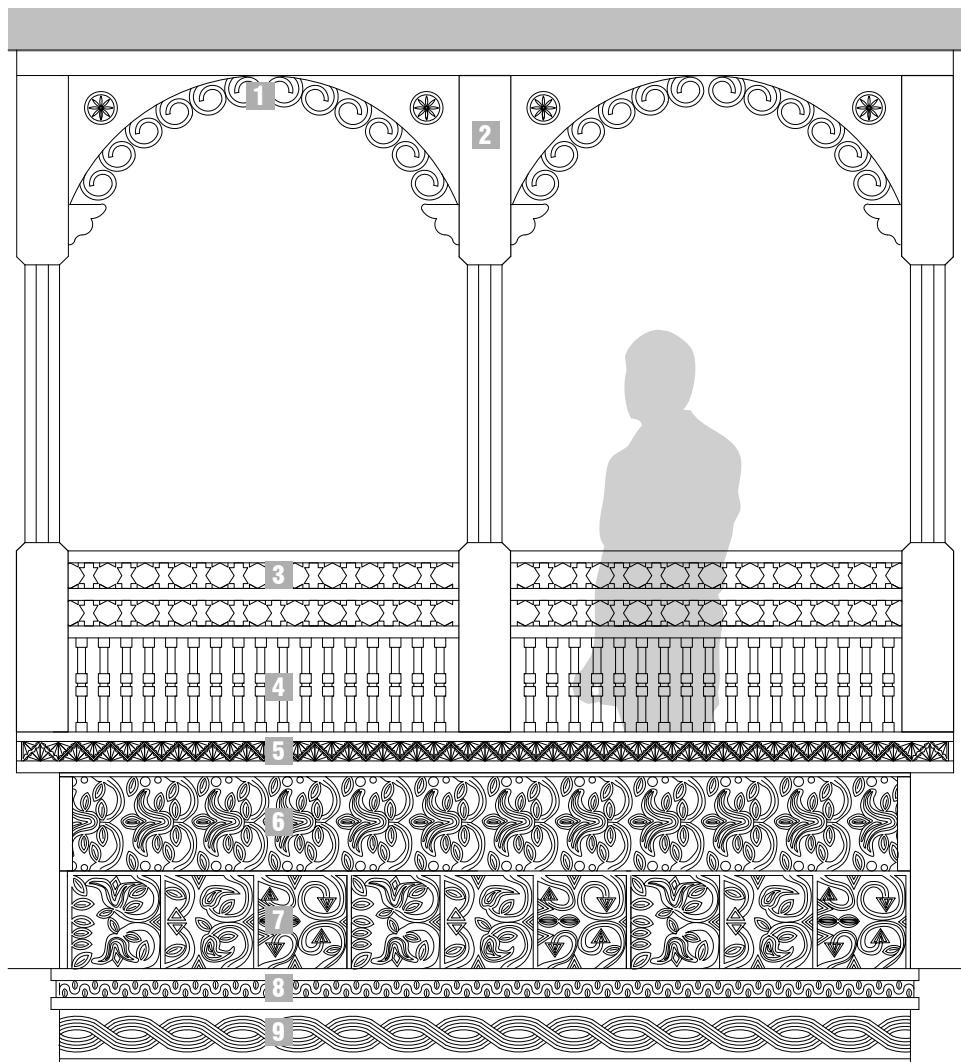
The column capitals at Pirveli Maisi speak to the extent to which local craftsmen brought their vernacular traditions to religious architecture. A single column may feature several distinct panels of floral and geometric motifs.

პირველი მაისის მეჩეთის სვეტისთავები კარგად აჩვენას, თუ რა სიხშირით და მასშტაბით იყენებდნენ აზარელი ღისტაფები რალიგიარ არყითებულობი ადგილობრივ ტრადიციებს. თითოეულ სვეტს შესაძლოა, პერიოდის რამდენიმე ყვავილოვანი ან გეომეტრიული ფორმის ჩატარობით აანელო.

WOOD COLUMN CARVING/ BALCONY CARVING

ნის სვეტის ჩუქურთმა/აივნის ჩუქურთმა

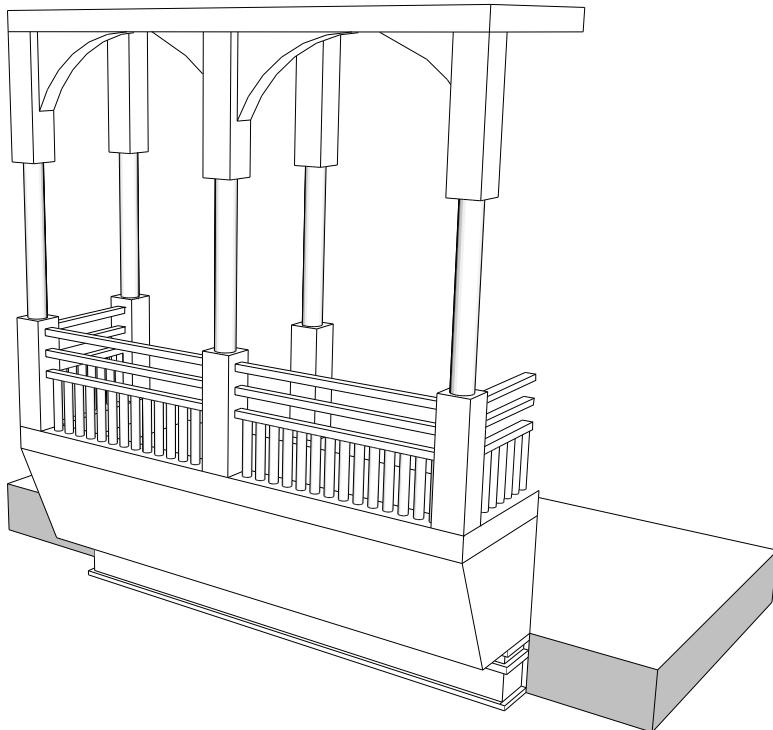




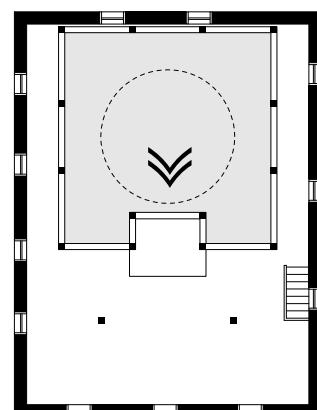
MEZZANINE BALCONY

აცტეკური არქიტექტურის აიდეალი

1:4.5 0 1 2 5 10m



- 1 LATTICEWORK ARCH**
ბადისებრი პონსტრუქციის თაღი
- 2 STRUCTURAL COLUMNS** საყრდენი ცვეთები
- 3 GEOMETRIC RAILING**
მახაირის გეომეტრიული ფოთალი
- 4 BALUSTERS** კიბის რიცხვები
- 5 FAN-SHAPED BANDING** მარაოს ფორმის სარტყელი
- 6 MAIN FLORAL MOTIF**
ძირითადი ყვავილოვანი მოტივი
- 7 TRI-PANEL FLORAL MOTIF**
სამკანელიანი ყვავილოვანი მოტივი
- 8 WAVE MOTIF** ტალღის მოტივი
- 9 ROPE MOTIF** თოვის მოტივი





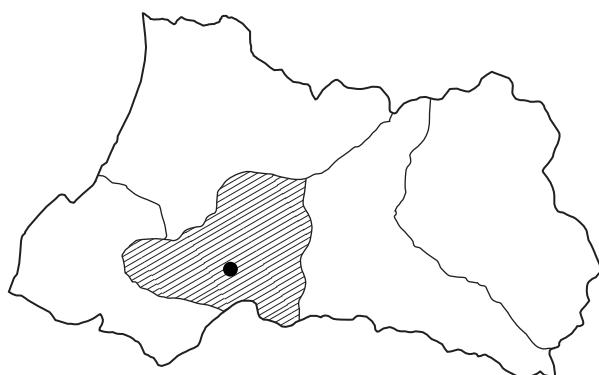


PURTIO VILLAGE MOSQUE

ပြရိတ္ထာ ဒေသတွင်း ဘုရားတော်



PURTIOS VILLAGE MOSQUE



DISTRICT: Khulo

LOCATION: 41°36'34.6"N 42°15'52.2"E

POPULATION: 787

CONSTRUCTION DATE: 1895 (hijri 1312)

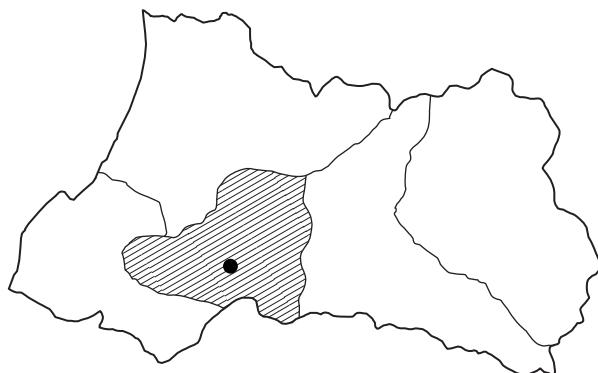
RENOVATION DATE(S): Unknown

CRAFTSMAN: Usta Omer Khuroghli (Laz)

MINARET: Yes

Purtio's interconnected mosque complex represents an architectural adaptation to the region's harsh mountain climate: an elevated wooden bridge connects the mosque and madrasa, allowing students to pass between worship and study spaces without fighting through heavy snowdrifts. Most ornament in the prayer hall is *applied*, using the template-based designs common in the late-nineteenth century. Even the minbar crown utilizes some of the same abstract floral motifs found along the mezzanine railings. The upper panel of the minbar, however, features an unusual hand-carved relief of grapes. Each fluted doric column also includes some hand-carved floral elements around the base. The relatively small dome is currently unpainted. The entrance door, likely original, features traditional hinges and a stamped geometric pattern of stars and interlocking medallions. Wooden panels on the wall near the entrance combine the *incised* geometric carvings typical of local folk art with Arabic script. One reads "the mosque is the house of Allah" followed by the hijri date 1245 (1829-1830), a date also included on another wall panel. These plaques may have come from a previous mosque in the village, however, or an earlier iteration of the present mosque.

სოფელ ფურთიოს მეჩეთი



მეცნიერებელი: ხულიან

მდებარეობა: $41^{\circ}36'34.6''N$ $42^{\circ}15'52.2''E$

მოსახლეობა: 787

პირველი თარიღი: 1895 (პირველი 1312)

რესტავრაციის თარიღი: 1998 წელი

მშენებელი: ლაზი რაჭათი უსტა მამა ხუროვანი

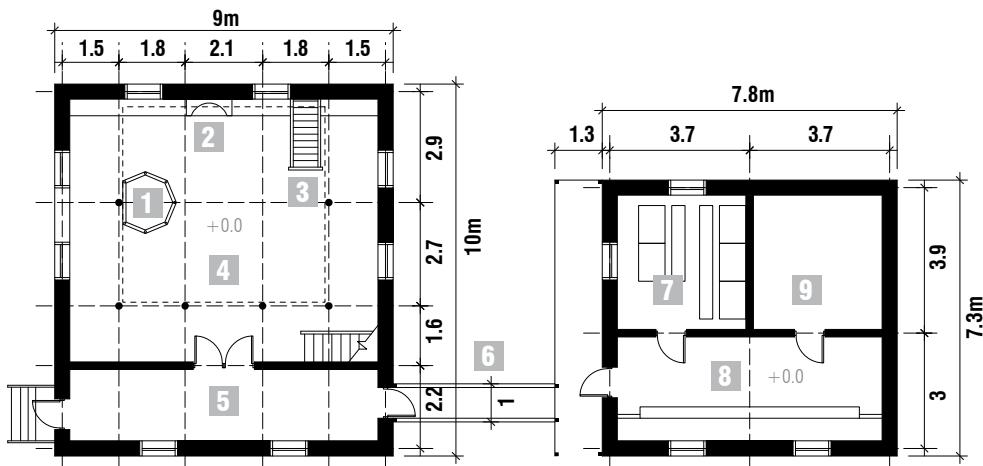
მინარეთი: განარინა

ფურთიოს მეჩეთის კომპლექსი რემონტის მქანერ მოიან ჰავასთან არქიტექტურული ადამიანის კარგი მაგალითის: სალომავსა და მადრესას ერთმანეთთან შეგაღებული ხის ხილი აკაგირიას, რომელითაც მოსახლეები ზამთარში სასწავლებელსა და მეჩეთს გორკის მადალ ნაძვირში მზის გავალვის გარეშე დადგინა. ფურთიოს სალომავი დარბაზის ორნამეთების უახტესობა დამაგრებულია და გვიანი მეცნიერებისათვის დამასასიათებელი გაბლონერი დიზაინითაა დამზადებული. მინარეთის გვირგვინით და მეზანენის მოაკირაზე დატანილია მსგავსი აასტრაქტული ყვაველოვანი მოტივები. სამაგისტრო, მინარეთის ზედა ნანილი ხელით ნაკვეთი ყურძნის გამოსახულებისანი უჩვეულო რაღიავისა ამოკვეთილი. მეჩეთის თითოეულ დორის სვეტს საფუძველთან ასევე ხელით გამოკვეთილი ყვაველოვანი დეკორი ამავენახს. ფურთიოს შედარებით მინიკ ზომის გეგმათი ამენაგად გეგმილი არაა. შესასვლელ კარზე ტრადიციული ანაბაზია დამაგრებული, ასევე დატანილია ვარსკვლავის ფორმის გეომეტრიული ნაყოფი და ერთმანეთთან გადაკავშებული მედალიონები. შესასვლელის კედელზე არსებული ხის დაფარაზე ადგილობრივი სალხური შემოქმედებისთვის დამასასიათებელი ხეზე ნაკვეთი გეომეტრიული ფიგურები არაგულ ნარჩენასთანაა გარცებული. მეპსტი დაღადებას - „მეჩეთი ალაპის სახლია“. ნარჩენას თან ახლავს თარიღი 3025ით -1245 (1829-1830), რომელიც სხვა კედლის კანონზება დატანილი. საფიქრაველია, რომ ეს დავვაგი წინამ სოფლის ქველ მეჩეთს ეკუთვნოდა, ან ამაგრებული ნაგებობის რომელიმე ადრეული ვერსიიდანაა შემორჩენილი.



Purtio Mosque
ଓৰতুলী মেহেতা

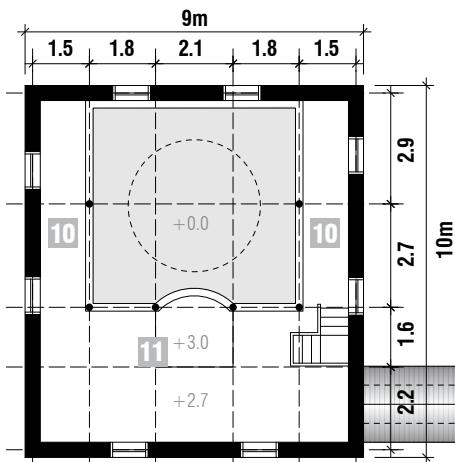




MAIN LEVEL PLAN

პირთი სამართლის გეგენა

- | | | | |
|----------|------------------------------|----------|---------------------------------|
| 1 | KURSI ქარსი | 5 | ENCLOSED VERANDA მიღმეღი ვერადა |
| 2 | MIHRAB მიჰრაბი | 6 | BRIDGE TO MADRASA ხიდი |
| 3 | MINBAR მინარი | 7 | MADRASA მადრასა |
| 4 | PRAYER HALL სალობავი დარბაზი | 8 | ABLUTION AREA განაცვის ადგილი |
| | | 9 | STORAGE სათავსო |



MEZZANINE LEVEL PLAN

ანტრესორის გეგენა

- | | |
|-----------|--|
| 10 | MEZZANINE GALLERIES ანტრესორის ფრთხილი |
| 11 | MEZZANINE ანტრესორი |
| 12 | ROOF სახუარვე |

FLOOR PLANS

შენობის გეგენა

1:200





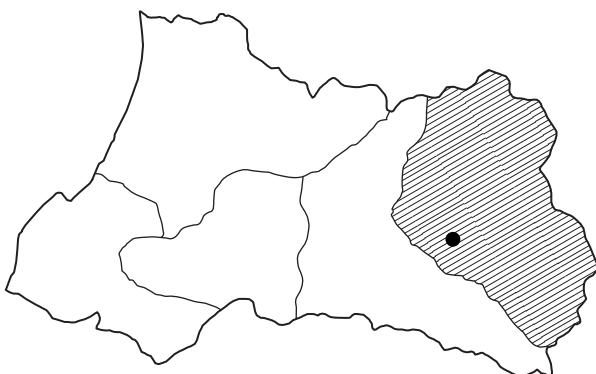


TAGO VILLAGE MOSQUE

სოფელი თაგოს მეჩეთი



TAGO VILLAGE MOSQUE



DISTRICT: Khulo

LOCATION: 41°37'25.2"N 42°18'50.0"E

POPULATION: 294

CONSTRUCTION DATE: 1900-1915(hijri 1318-1333)

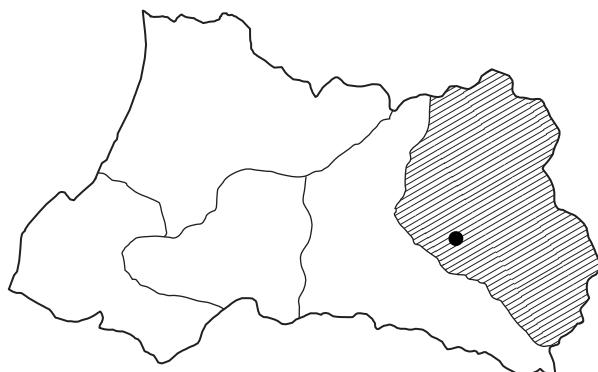
RENOVATION DATE(S): 1990s

CRAFTSMEN: Local masters

MINARET: Yes

Sited above hilly Tago village, this mosque is best accessed via a cable car (built in 1985) from Khulo, the district capital located across the valley. Tago mosque is currently home to an active congregation, but its prayer hall has not quite recovered from Soviet era use as an agricultural warehouse. The interior is best described as haphazard: vinyl panels (of the sort used to line bathrooms) cover most of the walls and even the mihrab niche; the original columns supporting the mezzanine have been replaced by metal pipes welded to an I-beam; a chimney pipe from the floor below erupts through the prayer hall floor and up out the ceiling. Some of the only hints of earlier decoration are the broken remnants of a carved minbar crown and a few applied wooden ornaments framing the unpainted dome. The entrance vestibule, located on the level below the prayer hall, currently functions as a small madrasa. Overall, Tago exemplifies the struggles of a community that can only afford to make their village mosque as comfortable as possible for regular use without regard for long term maintenance or historic preservation.

სოფელ თამოს მეჩეთი



მუნიციპალიტეტი: ხულო

მდებარეობა: $41^{\circ}37'25.2''N$ $42^{\circ}18'50.0''E$

მოსახლეობა: 294

აზერის თარიღი: 1900-1915 (პირველი 1318-1333)

რესტავრაციის თარიღი: 1990-იანი წლები

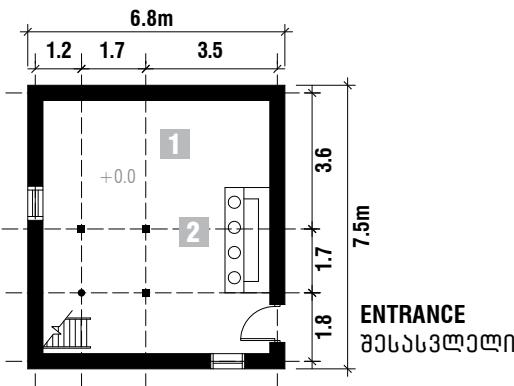
მშენებლები: ადგილობრივი ხელოსნები

მინარეთი: გააჩნია

თამოს სოფელ თამოს მეჩეთი ხეობის მიორეა მხარზე გამოიხატა მუნიციპალიტეტის ადგილობრივი ადმინისტრაციის - ხულოდან მოსახვედრად ყველაზე იმოდად 1985 წელს აგენტები საბაზირო გზით მოხვდებით. თამოს მეჩეთის აჯამად საკმაოდ აძლიერი მრავლი ჰყავს, თუმცა ის საჭიროა დარჩაზე საგზოობა (იგი სასოფლო-სამეურნოო საციონად იყო გადაკეთებული) არა კიდევ აფყვის. ინდენირის მდგრადარებელი სავალებულოა - თითქმის ყველა კედელი, მოკრაბის ნიშის ჩათვლით, კოლივებილის ააცელებითაა დაფარული. მხარის დამცარი ქველებური ცვეტები დიორნის მიღებითაა ჩანაცვლებული, კვედა სართულის საკვამლე მიღი არ სალობავი დარჩაზის იათაკს გაივლის და მხოლოდ შემდგომ უკავშირდება ზერს. ხეზი ნაკვეთი მინარეთის გვირგვინი და მეტებაზე გამარტის ირჩელიც დამაგრებალი ხის ორნამენტები ქველი დეკორაციის ნამთებია. სალობავი დარჩაზის კვედა სართულის შესასვლების ვესტიგიულში ამაგად მცირე გედრის ფარგლებით დარჩენილია. თამოს მეჩეთის მაგალითზე კარგად ჩანს, თუ რა ძალისხმევა შირდება ადგილობრივ მოსახლეობას მიერთო ყოველდღიური გამოყენებისთვის საჭირო კომიტეტის გესაქმნელად. შეადია, რომ ამ შემთხვევაში, ნამებობის მრავალვადიან ზენარჩენებასა ან მისი, როგორც კულტურულ მარვილობის ნიშანზე ზრუნვას ვერავინ ახერხებს.



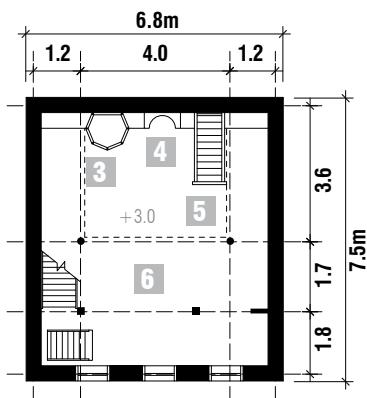


**ENTRANCE LEVEL PLAN**

შესასვლელის გეგმა

1 SEATING AREA დასაქორმი ადგილი

2 ABLUTION AREA განეანის ადგილი

ENTRANCE
შესასვლელი**MAIN LEVEL PLAN**

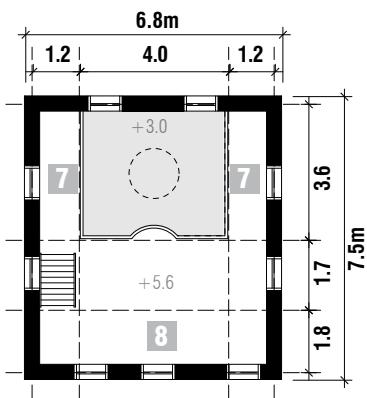
პირველი სართულის გეგმა

3 KURSI ქარსი

4 MIHRAB მიკრაბი

5 MINBAR მინბარი

6 PRAYER HALL სალობაზი დარბაზი

**MEZZANINE LEVEL PLAN**

ანტრესოლის გეგმა

7 MEZZANINE GALLERIES

ანტრესოლის ფრთაზი

8 MEZZANINE ანტრესოლი

FLOOR PLANS

შენობის გეგმა

1:200

0 1 2 5 10m

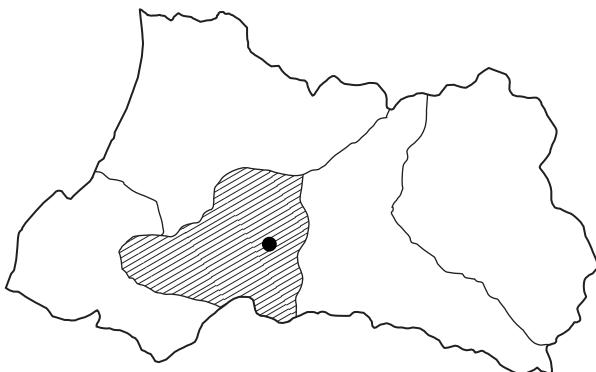


TSKHMORISI VILLAGE MOSQUE

სოფელი ცხმილის მაჩვითი



TSKHMORISI VILLAGE MOSQUE



DISTRICT: Keda

LOCATION: 41°38'29.7"N 42°02'56.1"E

POPULATION: 600

CONSTRUCTION DATE: 1891-1892 (hijri 1310)

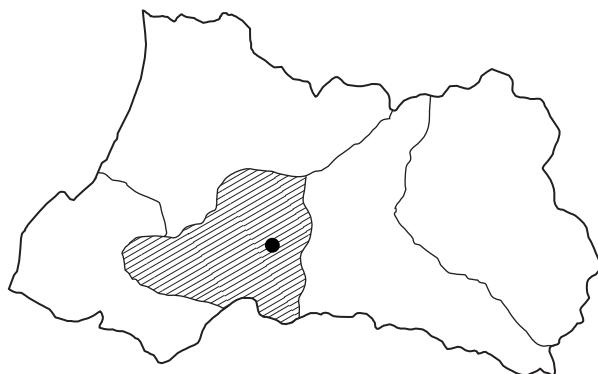
RENOVATION DATE(S): 1990s; 2016-2017

CRAFTSMEN: Unknown

MINARET: Yes

Tskhmorisi mosque became part of the Keda Cultural Route in 2016, a distinction that garnered support from regional authorities for renovations after decades of Soviet era use as a warehouse. Although these renovations involved covering much of the interior with unpainted pine wood paneling, the most significant decorative elements remain visible. Remnants of painted floral motifs (found on a small door below the stairs and on the right side of the minbar) would suggest that beneath this paneling the mosque was once vividly decorated with red, blue, and green murals. Colorful flowers, knotted tassels, wreaths, and swags seemingly drawn from European decor adorn the large white dome. Other paintings in the prayer hall bear a strong resemblance to those made by Laz masters Omer Usta and Usta Bin Ahmed at other mosques during approximately the same period. The mihrab niche, for example, is painted dark green with a floral bouquet and a row of crescents, not unlike those at Beghleti and Dghvani. The distinctive bubble or pebble motif also found at these other two mosques appears on Tskhmorisi's minbar portal and some doric column capitals. In addition to extensive paintings, the prayer hall features a mixture of *incised* and *applied* carvings. At Tskhmorisi, however, many of the applied carvings depart from the commonly used templates and instead display far more distinctive floral or abstract motifs. The minbar, decorated with the complex interlaced rosette motif, made popular with applied ornament, is (astonishingly) entirely hand-carved. The door and doorframe, likewise, reference common *applied* ornament templates but renders them by hand.

სოფელ ცხემრისის მაჩვთი



მანიულაბეგიშვილი: ქედა

მდებარეობა: 41°38'29.7"N 42°02'56.1"E

მოსახლეობა: 600

აზერის თარიღი: 1891-1892 (პირით 1310)

რესტავრაციის თარიღი: 1990-იანი წლები; 2016-2017

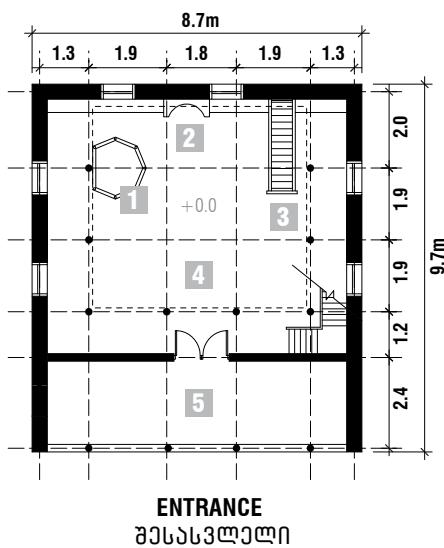
მაცხოველები: უცნობია

მინარეთი: გააჩნია

საბჭოთა ხალისუფლების დროს, ათწლეულების მანებილზე საცყობად ქცეული ცხემრისის მაჩვთი 2016 ეკლის მანიულაბეგიშვილის უკლიერული გარმარტში იქნა შეასრულებული. რის გამოც ადგილობრივმა მთავრობამ რესტავრაციის მხარდაჭერა გადაწყვიტა. მიუხედავად იმისა, რომ აღდგავინობის სამუშაოების გადამად, ინდერივი ნაკვის გულებავავი კანელებაზე დაიზარა, მართისტვის დამასასიათებაზე კველაზე მინიჭებულოვანი დეკორატიული ელემენტები მაიც ჩანს. მინარეთის გარჯვეობი, კიბის ეკვე არსებულ მზრის კარგი გამორჩევილი მოსახული კვავილოვანი მომიკვების ნამთაბი გვაფირებითინებს, რომ ამ კანელებას მიღმა, ერთ დროს მდიდრულად შეცვალი ჰითები, ლურაკი და მცვანი ფარის მანამდებრა იგაღება. დიდ თეთრ გეგმათს საცარაულო, ევროპიდან გამოსული ფარის კვავილების, ესროვილის გირლიკადებების და გვირჩვითების მომიკვები ამავენებს. სალობავ დარჩაზმი არსებული სხვა მანამდებრი ცხემრისი ქალიან წაგავას ლაზი სოჭატაბის - რომ უსტას და უსტა ზინ კარგის მიერ იმავა ვარიოდი გაფორმებულ სხვა მაჩვთებს. მაგალითად, მაკ მცვანი გადაღილ მოვრაბის ნიშანი კვავილის თიბული და ნახევარმოვარებების რიგის გამოსახული, რომელიც ზედღულის და დღვანის მაჩვთო არსებულ მომიკვებს იგეორვებს, ისვევ, რომორც მონარქის ამორტალსა და ზოგიერთი ძორის მოდერნის მეორე ცვეტის ვარიოლებაზე დატანილი გუმბათების ან კანფანის მსგავსი ნაყავები. მინარეთის მდიდრული მოსახულობის გარდა, სალობავი დარჩაზმი ამოვევილი და დამაგრებული ხის რჩნამეობითაცა გაფორმებული. დაგამრჩებული რჩნამეობების უმეტესობა სპილეობა საზოგადოდ გამოყენებულ გაბლონებს და უფრო გამორჩეულ, კვავილოვან და აპარატულ სახეს იქნებს. მინარეთი არსებული ვარდულები ხალითაა ნაკვეთი, მაგრა, როდესაც იმავა მომიკვის რჩნამეობებს რაგიონის სხვა მაჩვთებისთვის შაბდონის მიხედვით ჭრიდენ და გამდეგ ამაგრებდენ. ხალითაა ნაკვეთი კარსა და მის ჩარჩოზე გამოსახული, დამაგრებული რჩნამეობების მსგავსი მორთულობა.



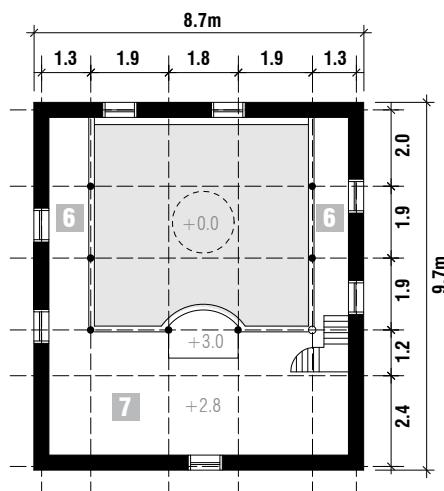




MAIN LEVEL PLAN

პირველი სართულის გეგმა

- 1 KURSI** ქარსი
- 2 MIHRAB** მიკრაბი
- 3 MINBAR** მინბარი
- 4 PRAYER HALL** სალობავი დარბაზი
- 5 ENTRANCE FOYER**
შესასველი დარბაზი



MEZZANINE LEVEL PLAN

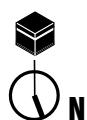
აზრის სოფის გეგმა

- 6 MEZZANINE GALLERIES**
აზრის სოფის ფრთაბი
- 7 MEZZANINE** აზრის სოფი

FLOOR PLANS

გეგმის გეგმა

1:200





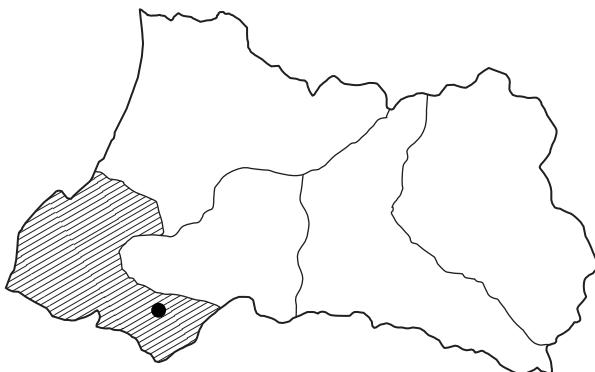


UCHKHETI VILLAGE MOSQUE

სოფელი უჩხეთის მაჩეთი



UCHKHETI VILLAGE MOSQUE



DISTRICT: Khelvachauri

LOCATION: 41°32'13.9"N 41°48'27.3"E

POPULATION: 260

CONSTRUCTION DATE: 1880s

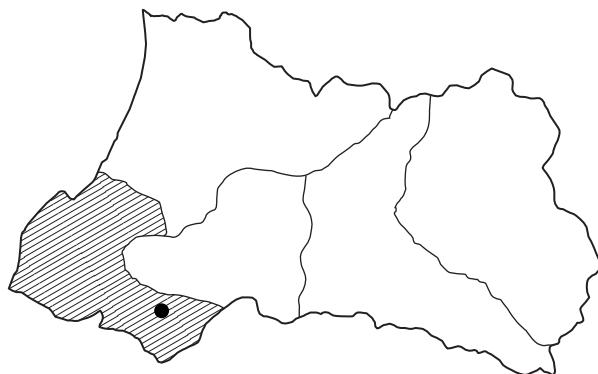
RENOVATION DATE(S): 1990s; 2016

CRAFTSMEN: Usta Kikava Basiladze (local) with Laz masters

MINARET: No

After an earlier mosque was destroyed during the course of the 1877-1878 Russo-Ottoman War (the conflict that eventually brought Adjara into the Russian Empire), local craftsman Usta Kikava Basiladze built the present Uchkhiti village mosque. This simple wooden mosque represents a transitional period between the elaborate *incised* carvings of the Ottoman era and the colorful murals and applied ornament of the later Russian imperial era. The prayer hall features few carvings and no paintings, but the woodwork is lacquered and well-maintained. Two simple ceiling medallions with a star and crescent motif frame the small, unpainted dome. Some elements of the prayer hall appear to be new, including the mihrab, mezzanine railings, and minbar, which features rather crude approximations of common applied motifs. Horizontal wooden bars on the front windows are an interesting remnant from an earlier era (see, for example, the wooden window lattices at Kvirike mosque).

სოფელ უჩენითის მაჩვთი



მუნიციპალიტეტი: ხელვაჩაური

მდებარეობა: 41°32'13.9"N 41°48'27.3"E

მოსახლეობა: 260

აზერის თარიღი: 1880-იანი წლები

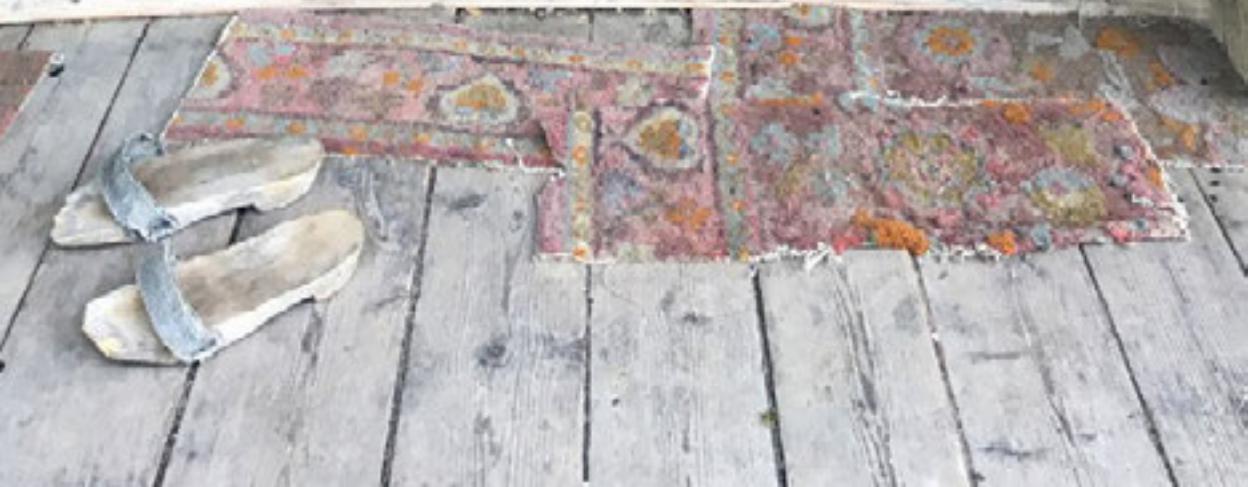
რესტავრაციის თარიღი: 1990-იანი წლები; 2016

მზევები: ადგილობრივი მსტატი უსრა კიქავა ბასილეაშვილის აზერი

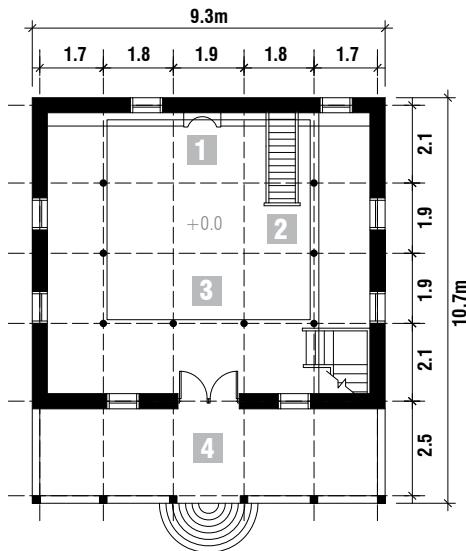
ერთად

მინარეთი: არ გააჩნია

სოფელ უჩენითის ძველი მაჩვთის 1877-1878 წლების რუსთ-თურქეთის ომის გამო განადგირების შემდეგ, ადგილობრივი მსტატი უსრა კიქავა ბასილეაშვილი მართვა ააგო. ნის მართვი შეცვალა მსახურებელის გამოცვალის დროიდების საგულდაგულოდ ნაკვეთ გაფორმებასა და გვიანი რუსთის იმპერიისთვის დამასაციათებელი ფერადოვან მხატვრობასა და დამაგრებელ მრნამერების ტრადიციას ზორის გარდამავალ ცხავს წარმოადგენ. უჩენითის მეჩეთის სალობავ დარჩაზო მოხატვლობა საეთოდ არაა და ნის მრნამერების მნიშვნელოვანი რაოდენობითაა წარმოდგენილი; სამაგიკოდ, ნის ელემენტები გალავალია და კარგადაა შემონახული. შეუძებავ მზირა ზომის გამაბათს ნის მრი მართვი გედალიონი ამავენებს, რომელზეც ვარსკვლავისა და ნახევარმოთვარის მომივარის გამოსახული. სალობავი ძარჩაზის ზოგიერთი ელემენტი ასალია, მაგალითად - მიკრაზი, ანტრასოლის მოაპირი და მინეარი, რომელიც ტრადიციული დამაგრებული მრნამერების უხეში მინაბარია წარმოდგენილი. ფასადზე გამავალი ფანარების ნის პორტალიზაციალური გალავალი ძველი დროის საინტერიერო გადმონაზოთა, რითაც უჩენითის მეჩეთის ეს დაზალი კვირკვეს ფანარების ნის დარაბების გაფორმებას ელემენტებს ეხებანება.



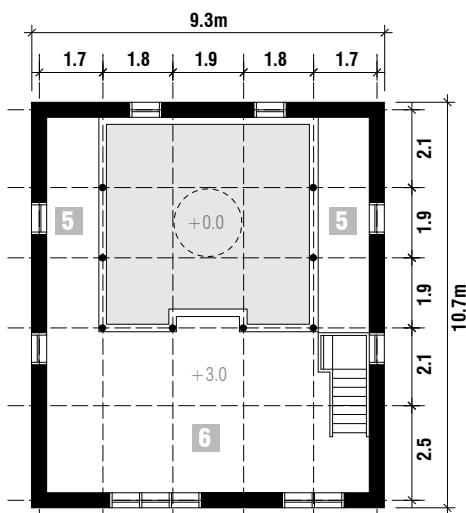


**MAIN LEVEL PLAN**

აირველი სართულის გეგმა

1 MIHRAB მიწრაბი**2 MINBAR** მინბარი**3 PRAYER HALL** სალოცავი დარბაზი**4 ENTRANCE VERANDA**

შესასვლელი ვერადა

**MEZZANINE LEVEL PLAN**

ანტრესოლის გეგმა

5 MEZZANINE GALLERIES

ანტრესოლის ფრთაზი

6 MEZZANINE ანტრესოლი**FLOOR PLANS**

შენობის გეგმა

1:200

0 1 2 5 10m





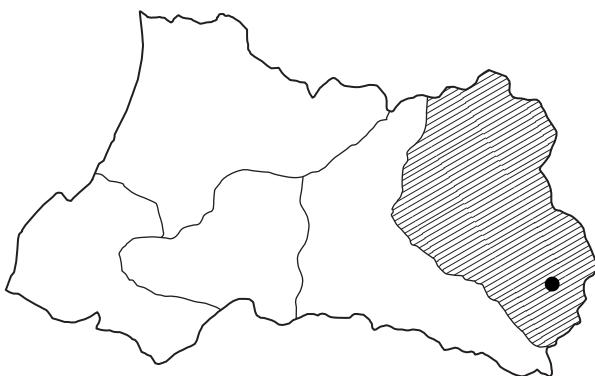


ZEDA TKHILVANA VILLAGE MOSQUE

სოფელ ზედა თხილვანის მეჩეთი



ZEDA TKHILVANA VILLAGE MOSQUE



DISTRICT: Khulo

LOCATION: 41°33'27.9"N 42°30'41.9"E

POPULATION: 293

CONSTRUCTION DATE: 1880-1900

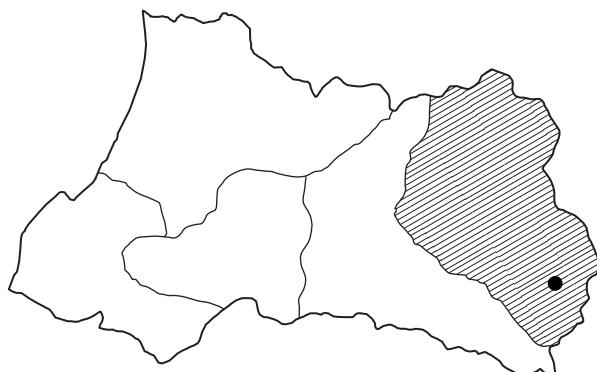
RENOVATION DATE(S): 1990s

CRAFTSMEN: Unknown

MINARET: Yes

Located at the very end of one of Khulo district's deepest valleys, Zeda Tkhilvana mosque is among the most remote in the region. Corrugated siding to protect it from the elements has kept it in good repair and a thorough interior repainting has refreshed the prayer hall. All other decoration, however, is fairly sparse: the only decorative carving appears on the simple columns and a latticework minbar crown in the form of a wheel. Paintings, if there were any, have since been covered in solid colors. The small dome, for example, has been painted over in solid yellow. The most unusual aspect of the site is not the mosque itself but its ablutions fountain, located in a separate octagonal building. The stone fountain bears the date 1935, suggesting its original function as a public spring water fountain installed as part of early Soviet efforts to expand infrastructure in isolated villages. As its proximity to the mosque makes it ideal for ablutions, villagers have since enclosed the fountain to enable year-round use. Locals also added a madrasa nearby in the 1990s. The presence of painted numbers on many of the madrasa's wooden boards ("b3, b4, b5"; in Georgian б3, б4, б5) indicates that villagers took apart and then reassembled an older building nearer to the mosque. This method of architectural repurposing enables remote villages like Zeda Tkhilvana to create new buildings in a climate with scarce resources.

სოფელ ზედა თხილვანის მეჩეთი



მეცნიერებულითი: ხულო

მდებარეობა: $41^{\circ}33'27.9''N$ $42^{\circ}30'41.9''E$

მოსახლეობა: 293

აგების თარიღი: 1880-1900

რესტავრაციის თარიღი: 1990-იანი წლები

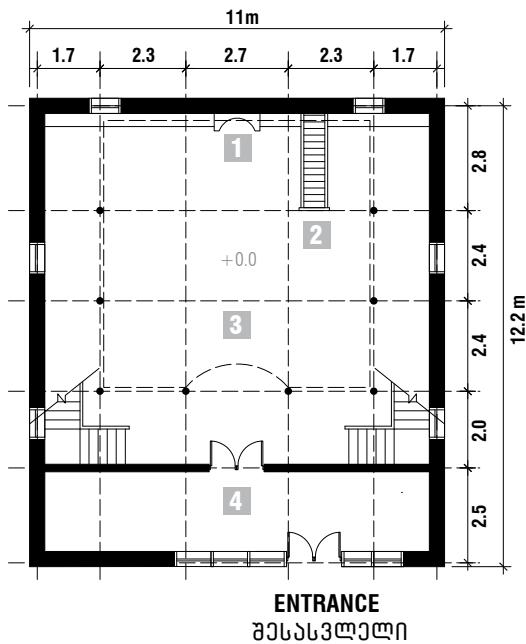
მარენები: უცნობია

მინარეთი: გააჩნია

რთულად მისადგომი ზედა თხილვანის მეჩეთი ხულოს მაცნიერებითის ყველაზე ღრმა ხეობის აღმოფხვდილი მდებარეობას. ამინდისგან დასახვად მეჩეთისთვის მამოკრალ თასეული ფურცლებს შეცოდასაკმარიდ კარგ მდგრადართობაში შემოვნებას. გალეოდგინდე შედევოს შემდგომ, საჭოფავი დარჩაზის ახალივით გამოიყენება. მეჩეთის სხვა მორთულობა ზედარებით დარიგებით: უარალო სვეტაზე დეკორატიული ნაკვეთი მორნახებისა დათანხლი, ხოლო ბორჯლის ფორმის მინგარის გვირგვინისთვის ცეცილი მოზიდვების გამოყენებული. უცნობია, მოხატალი იყო თუ არა მეჩეთი, რადგან შეცოდის ინფრივარი საფეხავითაა დაფარული. მაგალითით მას, მცირე ზომის გეგმაზე ყვითელი სადეაპის სეკლი ფენაა. საინდერასოა, რომ ქამლის ყველაზე გამორჩეული ნაინი არა მეჩეთი, არამედ – ზალკე რევუთხა შეცოდაში მდებარე განეანის გადრევანია. მასზე დათანხლით თარიღი „1935 წლის“, რაც მისი, რომორც სოფლის წყაროს როლზე მიმდინარეობს. ამ ფორმით, სააჭროთა კავშირში მიუდგომელ სოფლები იცნებასტრუქტურის განვითარებას ცდილობდნენ. მეჩეთთან სიახლოების გამო, ცყაროს სოფლის მხეოვრებლებამა განსახანი გადრევების ფანეზიაზ მიანიჭებას, რაც მთელი ცლის განვითლობაში გამოყენების საშუალებას იქმნება. 1990-იან წლებში ადგილობრივმა მხეოვრებლებმა იქვე მედრეცებს ააგეს. შეცოდის ფიზრებზე გამოყვანილი რიცხვები და ასორი (გაგალითად, „ხვ“, „ხყ“, „ხნ“) მიმვითობებს, რომ ადგილობრივებმა მეჩეთის ახლოს მდებარე რომელიც ქველი შეცოდა დააგენერ და საჭოფავთან გადმოიტანეს. შეცოდების სხვა ფანეზით გამოყენების ეს მთოდი ზედა თხილვანის მსგავსი შორეული სოფლების მხეოვრებლებს მიირი რესერვაციის პირობებში, ასალი შეცოდების აჩვენის საშუალებას პლეივს.



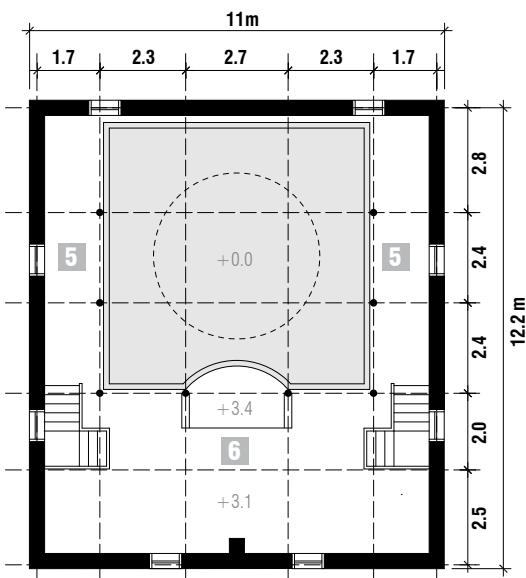




MAIN LEVEL PLAN

პირველი სართულის გეგმა

- 1 MIHRAB მიწრაბი**
- 2 MINBAR მინბარი**
- 3 PRAYER HALL სალოცავი დარბაზი**
- 4 ENTRANCE FOYER შესასვლელი ვოლი**



MEZZANINE LEVEL PLAN

ანტრესოლის გეგმა

- 5 MEZZANINE GALLERIES ანტრესოლის ფრთიაბი**
- 6 MEZZANINE ანტრესოლი**

FLOOR PLANS

გეგმების გეგმა

1:200

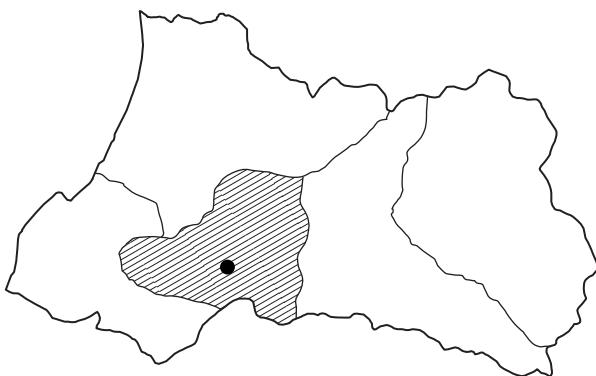


ZUNDAGA VILLAGE MOSQUE

სოფელი ზუნდაგას მაჩვითი



ZUNDAGA VILLAGE MOSQUE



DISTRICT: Keda

LOCATION: 41°34'43.8"N 41°49'32.5"E

POPULATION: 299

CONSTRUCTION DATE: 1860s

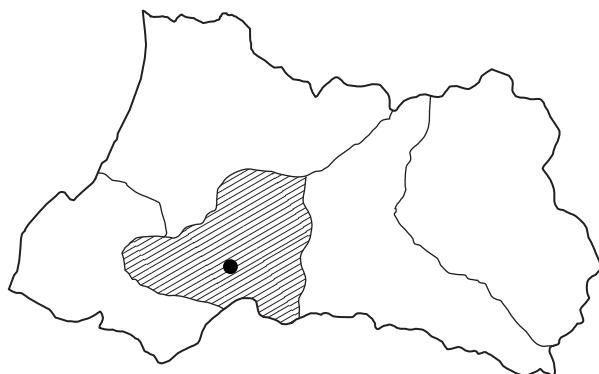
RENOVATION DATE(S): 2015 - Present

CRAFTSMEN: Usta Kabaz Ahmed (Laz) with locals Kajaia, Gogitidze, and Turmanidze

MINARET: No

In most cases, when decades of neglect or Soviet repurposing have caused extensive damage to historic interiors, villagers can generally only manage to repair what is left and paint over the rest. At Zundaga, however, locals are currently in the process of a painstaking redecoration with applied wooden carvings. Part of the cellar has even been converted into a woodworking shop to support this process (during the Soviet period, this area served as the village barbershop). The new prayer hall decoration is nearly complete, with motifs drawn from common historical templates already applied to the mihrab, minbar, mezzanine railings, and framing around the dome. For now, the interior remains unpainted. Older columns carved with geometric designs (and with remnants of red and blue pigment) on the verandah and in the cellar suggest that the original decorations likely resembled those at other Ottoman-period mosques in the region like Akho, Kvirike, and Pirveli Maisi. A stone plaque embedded in the foundation near the entrance contains the hijri date 1321 (1903), plausibly the date of Zundaga mosque's last major renovation before the Soviet period. If so, this renovation would have introduced the sort of *applied* wooden ornament currently being replicated for the new interior. The mosque's walled courtyard complex also includes a cemetery (with several nineteenth century gravestone markers) and a stone trough, perhaps the remains of an ablution fountain.

სოფელ ზუდაგის მეჩეთი



მეცნიერებულის ერთი

მდებარეობა: $41^{\circ}34'43.8''N$ $41^{\circ}49'32.5''E$

მოსახლეობა: 299

პირველი თარიღი: 1860-იანი წლები

რესტავრაციის თარიღი: 2015 წლიდან დღემდე

მშენებლები: აკადემიუმ ასტა აგაზ ავრაძე ადგილობრივი ეკაიასთან,
მომიტიქესთან და თურქმანებისთან ერთად

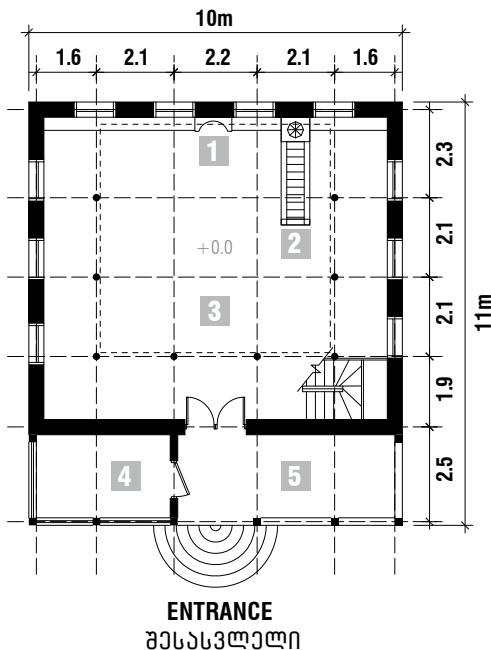
მინარეთი: არ გააჩნია

საბჭოთა პერიოდი გადაკეთებული, დაზიანებული და უკამოროვდ მიმოვარული
მეჩეთის რესტავრაციისას, ადგილობრივი მხრიდან არსებობი განვითარების მცირედ
შეკეთებას ან გადაცემას თუ ახალი გადაცემას უნდა გადატანა. ზუდაგის კი საქართველოს სამართლიანობის მიერ მშენებლები გულმოყოფილი გამოიყენებ სალოცავის აღდგენის და განვითარების
გასაფრთხოებული, მრავილი მიერ დაგენერიკულ მოწყობის მიზანით. რესტავრაციის მიზანის მიერ მშენებლები საბჭოთა პერიოდი სააკიკაბანეროდ იყო გვევარი, სარდაფის ერთ-ერთ კათებს ხის საამეროდ იყვნებოდ. სადღეისმი, ახალი სალოცავი დარჩაზის
გაფორმება თითოების დასრულებულია: მიკრაზი, მინეარი, ანტრისტრი და გამაზათის ჩარჩოები ქველებურ თარმზე გამოფრინილი მოწყობის მიზანითაა დამვარებული. მეჩეთის ინიციატივის პირადი პატივით, არ მოხასახავთ. გეოგრაფიული მოზოვებით გაფორმება ვერადისა და სარდაფის ქველებური სვეტები, რომელსაც პარ პიდევ ამრნევიათ წითელი და ლურჯი სალებავები, მიზანითით თარმზე სალოცავის თავდაპირველი მორთულობა სავარაუდო სამალების გამოწყობის სამართლის მიერთას, მაგალითოდ, ახლა, კვირისას, ან პირველი მასისას პრაცესა. შესასვლელთან არსებობი ქვის დაფაზი პირადი 1321 წლისა მიზერილი (გრიგორიანული კალენდრით, 1903 წლი), რომელიც საჭოთა ხელისუფლების დამყარებამდე, ზუდაგის მეჩეთის გოლო მნიშვნელოვან განახლებას თარიღს უდება აღნიშვნელობის. სავარაუდოდ, ამ რესტავრაციას უკავებობა დამამრავლებელი ხის მოწყობის გამოყენება, რომლის გამოყენებასაც თანამდებობი წმინდა მეჩეთის აღმინდელ კადგენით სამუშაოები დაიწლობა. მოგრი გარშემოყოფილი მოწყობის კედებით, ასევე კვებით, რომელიც სავარაუდო, განახლების განვითარებას მოიხსენიერება.



Zundaga Mosque
ზუნდაგის მეჩეთი

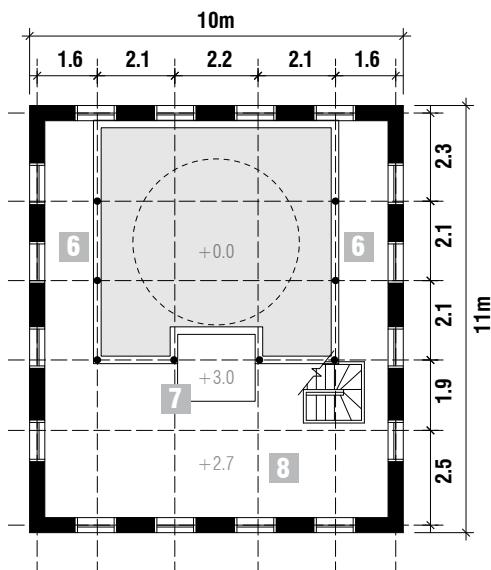




MAIN LEVEL PLAN

პირველი სართულის გეგმა

- 1 MIHRAB** მიჰრაბი
- 2 MINBAR** მინბარი
- 3 PRAYER HALL** სალოცავი დარბაზი
- 4 STORAGE** სასავსო
- 5 VERANDA** ვერანა



MEZZANINE LEVEL PLAN

აზრის სრულის გეგმა

- 6 MEZZANINE GALLERIES**
აზრის სრულის ფრთხილი
- 7 MEZZANINE BALCONY**
აზრის სრულის აივანი
- 8 MEZZANINE** აზრის სრული

FLOOR PLANS
შენობის გეგმა

1:200

